

ҚР ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ МИНИСТРЛІГІ
С.Ж.АСФЕНДИЯРОВ АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ МЕДИЦИНА УНИВЕРСИТЕТІ

Т. БАЙЗОЛДАНОВ

ГОМЕОПАТИЯЛЫҚ ДӘРІЛІК ҚАЛЫПТАР

(Оқу құралы)

Алматы

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ
МИНИСТРЛІГІ С. Ж. АСФЕНДИЯРОВ АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ МЕДИЦИНА УНИВЕРСИТЕТІ**

Т. БАЙЗОЛДАНОВ

ГОМЕОПАТИЯЛЫҚ ДӘРІЛІК ҚАЛЫПТАР

(Оқу құралы)

АЛМАТЫ, 2016 ж.

УДК [615.010.32: 615.45] 001.89(0.75)

ББК 52.82 я 73

Б 17

Т. Байзолданов. Гомеопатиялық дәрілік қалыптар: Алматы қаласы, 2016, -
208 бет

Рецензенттер: Е.Т.Тегисбаев - ҚМУ фармация кафедрасының профессоры
Д.К. Кияшев - фарм. ғ. д., ҚазҰМУ-дың дәрілер технологиясы және фармацияны
ұйымдастыру мен экономикасы кафедрасының профессоры

Осы оқу құралын дайындау барысында көмектескен әріптестеріне автор алғысын
білдіреді.

ISBN 978-601-246-059-9

Сонғы кездері тұтынушы сенімінің гомеопатия медицинасы тәжірибесіне артуы
гомеопатия қағидаларының негізі ретінде қабылданған: «наукасты дәрілік затты
мейлінше аз мөлшерімен емдеу» принципіне қызығулық нәтижесі. Сонымен қатар
гомеопатия тәжірибесінде дәрілік заттарды дәрілік шөптерден, кейбір жануарлар
ағзаларынан дайындайды. Ал бұл табиғи заттарды адам ағзасы жатырқамайды
аллергиялық реакциялар болмайды немесе сирек кездеседі.

Оқу құралында Д-р Вильмар Шбавенің орыс тілінде 1967 жылы Москвада шыққа
«Руководство по изготовлению гомеопатических лекарств» атты монографиясының қазақ
тіліндегі аудармасы мен түсініктемесі берілді.

Оқулық кіріспеден, ортақ бөлімнен, гомеопатиялық фармация (гомеопатиялық
дәрілік құралдар технологиясы мен оларды сапасын анықтаудың ортақ әдістері) жән
арнаулы бөлімнен (негізгі және қосымша құралдар) тұрады.

Оқулық фармацевтика факультеті студенттеріне қазақ тіліндегі алғашқы қосымша
әдебиет көзі ретінде пайдалы.

УДК [615.010.32: 615.45] 001.89(0.75)

ББК 52.82 я 73

Б4108020000
00(05)-09

© Байзолданов Т., 2016

КІРІСПЕ

Гомеопатия тәжірибесінде қолданылатын дәрілік қалыптар. (Formae medicamentorum Homeopatical)

Гомеопатия (грек. Homoіos – ұқсас, сол, pathos – күйзелу, ауыру, сырқаттану) – Similia similibus curantur - ұқсасты ұқсаспен емдеу" деген негіз бойынша, ғылыми дәлелденбеген дәрілермен емдеу жүйесі. Бұл тәжірибеде препараттың жоғарғы дозасын қабылдаған дені сау адамның ағзасында пайда болған күйзелуді, сондай күйзелу сырқат адамда шыққанда сол дәрілік препараттың аз мөлшерімен емдеу.

Гомеопатиялық емдеу жүйесінің негізін салушы Христиан Самуэль Фридрих Ганеман 1755 жылы Саксонияда туған, Лейпциг университетін бітіріп 1779 жылы медицина ғылымы докторы атағын алған. Германияда дәрігерлік, кейінне университет профессоры қызметтерін атқарған. Ганеман пациенттерін өзі дайындаған дәрілермен емдеуді тәжірибеге алған, ал бұл көзқарас Германияда қабылданған заңдылықтарға қайшы болғандықтан оның үкіметпен арадағы келіспеушіліктері туып отырған.

Ганеман көзқарастарының қалыптасуына Гиппократ, Диоскорид, Корнелиа- Цельс, Гален, Ибн – Сина еңбектерінің әсері болуы мүмкін. Себебі кейбір көне ғұламалар еңбектерінде, ауруды "ұқсастықпен" емдеу негіздері кездесетін. Мысалы, Гиппократ "Ауруды оның табиғаты емдейді", дәрігер ауруды тудызған себептерді соған ұқсас себептермен сауықтыруға көмектесуі тиіс.

Ганеманның көз қарасының қалыптасуына Куленнің «Материя medica» кітабында келтірілген ақпараттар ықпал етті. Мысалы: ол «аз мөлшердегі хинин безгекті емдейді, ал көп мөлшерде - безгек күйзелісін шақырады». Сол сияқты кофе, ұйқы қашырады немесе тыныштандырады, радий элементі қауіпті ісік шақырады және дозасына байланысты қауіпті ісікті емдейді; Наперстянка гликозидтері - дозасына байланысты жүрек соғысын жоғарылатады немесе төмендетеді дейді.

Гомеопатияның негізгі пікірлерін Ганеман 1796 жылы қалыптастырды, ал 1810 жылы "Органон врачебного искусства" еңбегінде өзінің пікірлерін жүйелі түрде келтірді. Ганеман Лейпциг университетінде (приват-доцент) профессор ретінде студенттермен дәрігерлерге гомеопатия турасында дәрістер оқыды. Ганеман 1811

жылы шығарған 6 томдық «Чистое лекарствоведение» еңбегінде гомеопатияда қолданысқа ұсынылған 60 дәрілік құралды сипаттады. 1828 жылы 5 томдық «Хронические болезни» (созылмалы аурулар) еңбегі жарық көрді. Осы еңбектерде гомеопатияның тағы екі ұстанымы: «дәрілік препараттың аз мөлшерімен емдеу және ауырмаған адамдарға дәрілік заттың жоғарғы, кейде улы мөлшерге дейінгі дозасын қолданып аурудың белгілерін шығару» өмірге келді. Өмірінің соңғы жылдары Ганеман «дәрілік заттардың өте аз, яғни жоғары дәрежеде сұйылтылған препараттары көмегімен сырқатты емдеуге болады» деген сенімді көзқарасы, гомеопатия тәжірибесіне теріс пікірлер туғызды және жақтастарын азайтты. Бірақ бұл ойдан, бүгінгі күнде өзекті науқасқа «зияндық істеме» ұстанымын тануға болады. Ол 1843 жылы қайтыс болды.

Гомеопатия тәжірибесі медициналық аллопатия (грек сөзі: allos – басқа, pathos – сырқат, ауру) тәжірибесіне қарама-қарсы. Мысалы, егер науқастың ішектері ауырып қабынса, гомеопат аз мөлшердегі осы ауруды қоздырғыш дәрімен емдейді, ал аллопат – тыныштандырғыш дәрімен емдейді.

Аллопатиялық медицинаның ұстамы: науқастағы сырқат белгісін дәрілік заттар көмегімен жоғалтып емдеу (*contraria contrariis curantur* – бір өзгерісті оған қарама-қарсы әсермен емдеу). Мысалы, науқастың жоғары қан қысымын, қан қысымын төмендететін препаратпен емдеу, жоғары температураны төмендету, бактериямен залалданғанда антибиотиктермен емдеу. Бұл тәжірибеде сырқатты жеңу жасанды, дәрі көмегімен іске асады, ағзаның сырқатты туындатқан себебімен күресі жоқ. Ал гомеопатиялық тәжірибеде сырқаттың денсаулығын түзетуге ағзаның өз мүмкіншіліктерін ояту – басты міндет. Бұл міндетті, гомеопатияның «ұқсастық ұстанымы» бойынша жеке науқастың сырқат белгілерін жан-жақты зерттеу және бақылау арқылы, дәрілік заттың өте аз мөлшерімен гомеопат-дәрігер іске асырады.

Гомеопатиядағы дәрілік заттың өте аз мөлшерімен емдеу ұстанымы – дәрілік зат пен ағзаның арасындағы әрекеттің химиялық деңгейде емес, ақпараттық деңгейде жүруімен байланыстыруға болады және егер дәрілік зат науқасты емдеуге «ұқсастық ұстанымы» бойынша таңдап алынған болса, онда оның ағзаға тиімді әсерін күтуге болады. Адам ағзасы - ақпаратты-энергетикалық жүйе, ал гомеопатиялық дәрілер физика және квантты физика заңдарына сәйкес осы жүйені реттеуші фактор болып табылады. Гомеопатиялық

дәрілік қалыптардың фармакодинамикасы бойынша дәрілік қабыну әсері болғанымен, фармакокинетикалық — жанама және дәрілік ауыру әсерлері жоқ.

Гомеопатия тәжірибесінің өміршектігіне және осы заманда кең таралуына байланысты осы бағыттың кейбір жетістіктері аллопатиялық медицинада қолдау табуы керектігі ақиқат деуге болады. Себебі аллопатиялық медицинаның да гомеопатияның ортақ мақсаты — адам денсаулығын түзету.

Гомеопатия тәжірибесіне қарсыласушылармен қатар, бұл бағытты қолдаушылар да болды. Мысалы, 1848 жылы Филадельфияда Ганеман атындағы медициналық факультет, Пенсильванияда Ганеман атындағы медициналық коледж ұйымдастырылды. 1850 жылы Лондан (Ұлы британия) университетінде, осы елде кең тараған бөлімшелері бар, гомеопатиялық факультет ұйымдастырылды. 1854 жылы елдегі тырысқақ эпидемиясында гомеопатиялық ауруханада өлім ауруға шалдыққандардың 1,4 % , басқа ауруханаларда - құраған 15,8%.

Гомеопатиялық емдеу тәжірибесі арнаулы жоғары оқу орындары, дәрігерлері, баспа өнімдері бар Германияда және АҚШ-та, Францияда, Австрияда, Шотландияда т.б. Еуропа елдерінде және Англияда таралған. Германияда гомеопатия құзырлы түрде қабылданған және құзырлы Неміс фармакопеясы бар. Гомеопат-дәрігерлердің *Орталық қоғамында* 1 000 аса мүшелер тіркелген. Гомеопат мамандарды осы *Орталық қоғамында* 1,5 жыл дайындайды. Германияда 1832 жылдан бері «Жалпы гомеопатиялық журнал» шығарылады, медицина университеттерінде студенттер гомеопатия пәнін оқиды.

Азия мемлекеттері арасында гомеопатия Индия, Пакистан, Бангладеш, Шри-Ланке елдерінде кең тараған. Гомеопатия кең тараған ел Индия. 1950 жылдан бері Калькуттада ақысыз емханалар жұмыс істеуде және сандары өсуде. Индияның үкіметі жанындағы гомеопатиялық комиссия мүшелер саны 1949 жылы 100 000 , ал қазіргі кезеңде 200 000 шамасында.

Гомеопатия біздің елге көршілес Ресей елінен келген. Ресейде гомеопатия XIX ғасырдың бірінші ширегінде белгілі бола бастады. Осы уақыттарда Москвада, Петербургте және Ригада алғашқы гомеопатиялық дәріханалар жұмыс істей бастады. Орыс дәрігері Д.Адам Ганемен және оның ізбасарларымен танысып Петербургте

1824 жылы гомеопатия ұстанымына сәйкес емдеу тәжірибесін кіргізді, ал 1898 жылы гомеопатиялық емхана ашылды.

Ресейде гомеопатия тәжірибесінің дамуына С.Н. Корсаков және Н.С. Мордвинов салмақты үлес қосты. Гомеопатия технологиясы тәжірибесіне «бір ыдыста потенциалдау» немесе Корсаков әдісі аталған технологияны ұсынды. Н.С. Мордвинов Ресейге гомеопат-дәрігерлер дайындау ісінде үлкен ұйымдастырушылық қызмет атқарды. Бірақ белгілі орыс ғылымдары Н.Н. Пирогов, А.П. Неллобин, А.А. Иовский және басқалары гомеопатия негіздеріне үлкен қарсылық көрсетті. Солардың ішінде ерекше, Н.И. Пироговпен бірге Дерпт университетінің түлегі - дәрігер, кейіннен белгілі жазушы В.И. Дальді атап өтуге болады. Ол өзінің дәрігерлік тәжірибесі кезінде гомеопатияға үлкен сенімсіздікпен қарап – *«гомеопатия негізінен алғанда сандалу, ал дәлелдері мен сілтемелері өтірік және шындыққа жатпайды»* деген баға берді.

Тек ҚСРО кезінде, 1960 – 70 жылдары, гомеопатияға деген көзқарас бейжар бола бастады. 1960 жылы Москвада Гомеопат-дәрігерлер Қоғамы құрылып гомеопатия тәжірибесінің дамуына және басқа аймақтарға тарауына үлес қосты.

1991 жылдан бері Ресейде гомеопатия құқылы орын ала бастады. 1998 жылы Бүкілодақтық гомеопатиялық ассоциация құрылып, ҚСРО-ның барлық республикаларында гомеопатиялық медицина тәжірибесін қолдану тарала бастады.

Одақтық республикалар арасында Гомеопатия тәжірибесі Украинада белгілі орын ала бастады. Қазіргі кезде гомеопатиялық дәріханалар Киевта, Харьковта, Одессада және басқа қалаларда жұмыс істейді. Украинада дәріханалармен қатар, «Арника» фирмасы (Харьков қаласы) 6 гомеопатиялық препарат: спазминал, фарингол, кордалон т. б. дайындайды.

1999 жылы «Украина гомеопаттарының ассоциациясы» (президенті В.А. Попов) құрамында «Гомеопатиялық фармация мамандарының қоғамы» құрылды. Елдегі Гомеопатиялық дәрілік құралдар сапасының нормативті-техникалық құжаттар (НТК) талаптарына сәйкестігін Украина ДСМ Мемлекеттік фармакология орталығы (төрағасы Е.Н. Гриценко) бақылайды.

2000 жылы Украина ДСМ «Гомеопатиялық қоғамды» тіркеуге алды. Қоғамға мүше ретінде дәрігерлер, фармацевтер және ветеринария мамандары кірді. Қазіргі кезде Украина халықаралық гомеопаттар медициналық лигасына кіреді.

1992 жылдан бастап Украинада медициналық жоғарғы оқу орындарында гомеопатия пән ретінде оқу бағдарламасына енгізіліп кафедралар жұмыс істеуде. 1995 жылдан бастап Ұлттық фармацевтика университетінің дәріханалық технология кафедрасында гомеопатиялық дәрілік құралдар технологиясы пәні қайтадан оқу үрдісінде орын алып келеді. Украинада гомеопатия жоғары білімді дәрігер мен фармацевт мамандарының дайындалуы, осы елде гомеопатия саласының табысты дамуының куәсі болу керек.

Қазақстанда гомеопатиялық дәріханалар 1970 жылдары ұйымдастырыла бастады. Алматы қаласында № 84 дәріхана провизор Малецкий Ю. В. басшылығымен ұйымдастырылып, игілікті жұмыс істеп келеді. Қазақ ұлттық медицина университетінің фармацевтика факультетінің фармацияны ұйымдастыру мен экономикасы және дәрілер технологиясы кафедрасында «арнаулы курс» ретінде гомеопатиялық дәрілік құралдар технологиясы пәні ендірілген. Бұл үрдіс Республикадағы басқа да фармацевтикалық факультеті бар жоғарғы оқу орындарында жүргізіліп келеді және осы жағдай елімізде фармацевтикалық гомеопатия тәжірибесінің дамуына өз үлесін қосары анық.

"Гомеопатиялық дәрілік құралдар" нұсқаулығы

Еуропа мен Америка гомеопатиялық дәріханаларында гомеопатиялық дәрілік құралдар дайындауда Швабе Вильмардың неміс тіліндегі "Руководство по изготовлению гомеопатических лекарств" негізінде дайындалған құралдарды басшылыққа алады. Қазіргі кезде көптеген елдерде мемлекеттік фармакопейлар бар – Германия, АҚШ, Жапония т.б.

ТМД елдерінде 1967 жылы аударылған "Гомеопатикалық дәрілік құралдар нұсқаулығы", фармакопейлық құрал ретінде пайдаланылады.

Нұсқаулық келесі бөлімдерден тұрады:

Кіріспе, ортақ бөлім, гомеопатиялық фармация (гомеопатиялық дәрілік құралдар технологиясы мен оларды зерттеудің ортақ әдістері) және арнаулы бөлім (негізгі және қосымша құралдар). Гомеопатиялық дәрілік құралдар саны 2000, ал нұсқаулықта 514 құрал бар, оның ішінде 300-дейі тәжірибелік айналымда.

Гомеопатиялық препараттарды 78% шамасында өсімдіктерден, 14% шамасында химиялық қосылыстардан және 6% жануарлар табиғатты объектілерінен алынады.

Гомеопатиялық пікірлер бойынша препараттар балауса өсімдіктерден, жақында жансыздандырылған жәндіктерден немесе жаңа сойылған жануарлардан алынған бездерден дайындалса, солғұрлы әсерлі болады.

Гомеопатияда қолданылатын, мырыш сульфаты, камфора, тұз қышқылы, жалбыз т.б. 179 препараттар ҚСРО VIII, IX және X Мемлекеттік Фармакопея құрамына кірген. Сонымен қатар – графит, құрбақа т.б. таза гомеопатиялық препараттар бар. Швабе нұсқаулығында көптеген гомеопатиялық құралдар XVIII, XIX ғасырларда қолданыста болған аттарымен келтірілген.

Гомеопатия принциптері.

Гомеопатиялық дәрілердің әсерлік механизмі

Гомеопатия тәжірибесі 3 ұстанымға бейімделген. Бірінші ұстаным бойынша (- *similia similibus curantur*) – ауырмаған адамдарға жоғары мөлшерде қолданғанда, аурудың белгілерін тудыратын дәрілердің аз мөлшерімен емдеу. Екінші ұстаным – ауырмаған адамдарға дәрілік заттың жоғарғы, кейде улы мөлшерге дейін қолданып аурудың белгілерін шығару. Үшінші ұстаным – дәрілік заттың концентрациясын ерітіндіде немесе сүт қантымен езгілеп сұйылтқан кезде кейбір ерекше күштерінің арқасында *дәрілік әсерінің күшеюі (динамизациялануы, потенциялануы)* пайда болуы. Осыған байланысты дәрілік құралдар өте аз мөлшерде қолданылады – (*«төменгі доза»* заңдылығы).

Гомеопатиялық дәрілер аллопатиялық медицинада қолданылатын препараттар сияқты микроорганизмдерді жоймайды, ағза кемшіліктерін толықтырмайды немесе патологиялық сырқат синдромдарын баспайды. Гомеопатиялық препараттарды аз мөлшерде қолдану ауырған мүшеге сілкініс беру арқылы ағзаның өздігінен қалыпты функциясын реттеуші қызметінің орнына келуіне көмектеседі. Яғни дәрілік құрамның негізгі әсері ағзаның қалыпты жағдайының қызметін орнына келтіру.

Сонымен қатар дәрілік құрам емдік әсер тудыру үшін, оны дайындау ретінде көп сериялы сұйылтулар мен екпінді

араластырулар орындалуы қажет. Дәрілік құрам неғұрлым көп сұйылтылса, соншалықты әсерлі (потенциялау принципі) болады.

Гомеопатия тәжірибесінде дәрігер, дәрілік құрамның аурудың сипатына ұқсастығына қарап, оның патологиялық симптомын жоюы үшін емес, адам ағзасының аурумен табиғи күресуін жандандыруы үшін қолданады.

Гомеопатия дәрілік заттардың өте аз мөлшерімен емдеу тәжірибесі ретінде кейбір артықшылықтары бар:

- Нәтижелі терапевтік және профилактикалық әсер;
- Дәрілік заттың толық ағзаға әсері;
- Дәрілік заттарды қолданудың тыңғылықты ережелері мен ұстанымдарының болуы;
- Емдеу кезінде жанама әсерлерімен шиеленесулерінің болмауы;
- Жеке адамдардың дәрілік затты қабылдамауы және оған үйреніп кетпеуі.

Гомеопатиялық дәрілердің әсерлік механизмін көптеген ғалымдар – (И.С. Чекман, А.Ф. Бозианов, Н.К. Симеонова, Д.В. Попов, Р. Mauntzer т.б.) зерттеген және әдебиеттерде ұқсастық заңдылығын (ұқсасты ұқсаспен емдеу) түсіндірудің бірнеше теориялары бар. С. Ганеман (1810) көз қарасы бойынша науқас адам жасушасы аз мөлшердегі дәрілік затқа өте жоғары сезімталдық көрсетеді. Д.В. Попова (1961) көз қарасы бойынша ауру тудырушы фактор мен гомеопатиялық дәрілік зат өзінің әсерін біркелкі ортада іске асырады, бірақ олардың әсер ету векторы қарама-қарсы бағытталған.

Эксперименттер және клиникадағы зерттеулер дәлелдегендей (С.В. Аничков, 1950, 1976; А.И. Черкес, 1954, 1976; М.Д. Машковский, 1960, 1989; П.В. Сергеев, И.В. Комиссаров, 1983; И.С. Чекман, 1991), дәрілік зат физиологиялық үрдістерді іске асыратын рецепторлы механизмдер арқылы биохимиялық және физико-химиялық реакциялар туғызады. Медицина тәжірибесінде қолданылатын жоғары әсерлі дәрілік препараттар жасуша рецепторлары арқылы белсенділік көрсете алады, олардың қатарына жататындар: адренергиялы (адреналин, норадреналин, изадрин, празозин, клофелин, анаприлин, корданум), холинергиялық (ацетилхолин, атропин, платифиллин), серотонинді (серотонин, мексамин, типиндол), бензодиазеинді (диазепам, оксазепам, феназепам), пуринергиялы (аденозин, АТФ, АДФ, АМФ, метилксантины),

гистаминді (гистамин, димедрол, диазолин). Дәрілік зат ретінде ежелден қолданыста жүріп келе жатқан – опий, морфин, кодеин және басқалардың да әсері арнаулы рецепторлар (опиоидты) арқылы іске асатыны белгілі болды. Сонымен қатар ағзада бір дәрілік заттың мөлшеріне (аз немесе көп дозасы) байланысты әр түрлі жауап беретін рецепторлар болуы да мүмкін.

Бұл теорияны қолдаушылар гомеопатиялық дәрілік заттың ағзаға әсерету механизмі тек өзіне тән гомеорецептор арқылы жүреді деп түсіндіреді. Гомеорецепторлар арқылы дәрілік заттың әсерінен басқа, көптеген ішкі және сыртқы орталар ықпалдары да үрдістерге әсер етеді.

Гомеопатиялық емдеу тәжірибесі онды іске асуы, науқасқа дәрілік затты тағайындау кезінде оның өзіндік гомеорецепциясына сәйкестік табылған жағдайда ғана болады.

Заманалы дәрілік құрамның белгілі, өзіндік ақпараты бар. Осыған орай қанттың бір түйіршігінің немесе спиртті ерітіндінің бір тамшысындағы барлық әсерлік қасиеттері олардың 100^{-6} сұйылтылған құрамында сақталынған. Тәжірибелер дәлелдегендей, биологиялы белсенді заты бар сұйық құрамды сұйылтқанда - екпінді араластыру, шайқалту кезінде суға биологиялық белсенді заттың барлық ақпараты, матрица сипаттас беріледі және ұзақ уақыт сақталынады. Анық арнаулы әсерлі белсенділік сақталынған құрамда биологиялы белсенді заттың бірде-бір молекуласы болмауы да мүмкін. Ал терапевтік әсер дайындалған дәрілік құрамдағы белсенді зат ақпаратының немесе молекуласының сырқатты ағзаның жүйке рецепторларын қоздырып, нерв импульстарын ми нерв жасушаларына жеткізуінен туындайды.

Ары қарай сырқат адамның нерв жүйесінде дәрілік заттың қоздыруына орай туындайтын адекватты жауап іске қосылып, сырқат емделуі басталады.

Гомеопатиялық дәрілердің әсерлік механизмінің тағы бір сыры – ол дәрілік құрамдағы дәрілік заттардың өзара физика-химиялық және т. б. әсерлер арқылы түрлі өзгерістерге ұшырауында болуы мүмкін.

Гомеопатиялық дәрілік қалыптардың жазбалары

Гомеопатиялық жазбаартолтыру үлгісі өзінше - "Rp:" деген нұсқау жоқ; препарат аты латын тілінде атау септігінде көрсетіледі; дәрілік заттың концентрациясы (сұйытылу дәрежесі), препарат көлемі

(мөлшері) көрсетілмейді, дәрілік қалып көрсетіледі, бастапқы эссенция және тұндырманы ортасы сызылған шеңбермен Ø (фита) белгілейді.

Науқасқа бір жазбада бірнеше дәрілік қалып тағайындалуы көрсетілсе, әрқайсысының алдында, оларды қабылдау ретін көрсететін, араб цифрымен белгіленетін номерлері қойылады. Содан кейін дәрілік қалып немесе препараат түрі (диллюция, тритурация, гранульдер, жақпа май т.б.), жазба соңында дәрілерді қолдану әдістері көрсетіледі, дәрігердің қолы қойылады.

Мысалы:

Емдік-алдын алу мекемесі аты немесе штамп.

Кімге

Күні

Дәрігер

1. Mercurius dulcis 3 x Trit.

Таңертең және кешке қалам ұшымен

2. NuX Vomica 3 pil

3. Lachesis 6 pil

Кезекпен 2 сағат арасында 8 пилюладан (грануладан)

Дәрігер қолы, мөр

Емдік-алдын алу мекемесі аты немесе штамп.

Кімге

Күні

Дәрігер

1. Plumbum metallicum 6 gutt

2. Ignatia 3 gutt

3. Gelsenium 3x gutt

Кезекпен 8 тамшыдан

Дәрігер қолы, мөр

Емдік-алдын алу мекемесі аты немесе штамп.

Кімге

Күні

Дәрігер

1. Callendula

Сыртқа. Жарты стакан қайнаған суға 20 тамшы қосып жарақатты жууға

2. Ung Belladonna

Жарақаттың айналасының терісіне жағуға

Дәрігер қолы, мөр

Сонымен гомеопатиялық жазба құрылысы:

1. Емдік-алдын алу мекемесі аты немесе штамп.
2. Науқастың аты-жөні, жасы.
3. Жазбаны толтырған күн.
4. Дәрігердің фамилиясы, аты –жөні
5. Дәрілік заттар тізімі, (препарат аты латын тілінде атау септігінде көрсетіледі), сұйылтылу дәрежесі, мөлшері, дәрілік қалып көрсетіледі:

Arnica C6 10,0 gran. немесе

Arnica C6 gran.

10,0

6. Дәрілік қалыпты қабылдау ерекшеліктері.
7. Дәрігердің қолы мен мөрі.

Егер тағайындалған дәрілік қалыпқа бірнеше препарат кіретін жағдайда, дәрілік препарат жазбада ретпен номерсіз көрсетіледі.

Мысалы:

Емдік-алдыналу мекемесі аты (штамп)

Кімге

Күні

Дәрігер

Apis 3

Arnica 3

Urtica Urens 6

10,0 gran.

Күніне 3 рет 6-8 түйіршектен тамақ ішер алдынан 30 минут бұрын қабылдау керек.

Мөр, дәрігер қолы

Спиртті құрамы бар дәрілік қалып дайындалуы керек болған жағдайда жазбада екі мөр болуы (дәрігердің және емдік-алдын алу мекемесі аты немесе штамп) және *dil* сөзі көрсетілуі керек.

Емдік-алдыналу мекемесі аты (штамп)

Кімге

Күні

Дәрігер

Aconitum папел. 3 15,0 діл.

Жарты стакан суға 20 тамшы қосып күн бойына жұтымдап қабылдау керек.

Мөр, дәрігер қолы

Гомеопатиялық жақпа майлар мен оподельдоктерді жазбада толтырған кезде, сұйылту дәрежесі көрсетілмейді, тек дәрілік қалып түрі көрсетіледі.

Емдік-алдыналу мекемесі аты (штамп)

Кімге

Күні

Дәрігер

Opod. Bryonia 100,0

Сырт денеге, түнге қарай йық буынына жағып-сіндіруге.

Мөр, дәрігер қолы

Гомеопатиялық жазбаларда тағайындалған дәрілік препараттың тұтынушыға дайындалып босатылатын мөлшері көрсетілмесе, онда оларды 10,0 мөлшерінде жібереді.

Жазбаларда дәрілік препараттардың орналасуы, ереже бойынша, көп ретте төменгі сұйылтудан жоғарғы сұйылтуларға бағытталады.

Жазбадағы дәрілік зат 3-4 препараттан артық болған жағдай дұрыс емес; Дәрілік препараттар саны аз болу керек. Бірнеше дәрілік заттарды төменгі сұйылтуда және бір ботаникалық топ өкілдерін тағайындау құпталмайды. Сонымен қатар бір мезгілде қабылданатын дәрілік заттардың бір-бірімен сыйымдылығы және әрекеттесу қабілеттіліктері ескерілуі тиіс.

Бір жазбада келтірілген екі дәрілік зат бір-бірімен сыйыспайтын жағдайда, әрбір препаратты бөлек күндері қабылдау керек. Егер екі ауруды емдеуге толтырылған екі жазбада бір-бірімен сыйыспайтын ингредиенттер болғанда, оларды да әр бөлек күні қабылдау керек.

Гомеопатиялық дәрілік қалыптарды доктор Вильмар Швабе нұсқаулығы бойынша дайындау 1961 жыл 3 наурыздағы № 88 және 1962 жыл, 19 желтоқсандағы № 606 ҚСРО ДСМ бұйрықтары

талаптарына сәйкес орындалады. Вильмар Швабе нұсқаулығы 1950жылы неміс тілінен орыс тіліне аударылып В.И. Рыбак редакциясымен 1967 жылы Москвада баспадан шығарылған.

Дайындалған дәрілік қалыптар дәріханадан жіберілгенде, жапсырмада препараттар аты латын тілінде кириллица транскрипциясымен беріледі: мысалы, Тартарус Эметикус, Гепар Сульфурис, Меркуриус Солюбиле және сонысын солай. Дәріханалардың меншікті мөрі бар.

Дәріхана мамандары өз жұмысында Швабе нұсқауын басшылыққа алумен қатар, мемлекеттік құзырлы фармакопоя талаптарын да басшылыққа алады. Мысалы, егер Швабе нұсқаулығында этил спирті концентрациясы градуспен көрсетілсе де, күнделікті тәжірибеде фармацевт этил спиртінің % концентрациясын қолданады. Ал дәрілік заттың меншікті салмағы – тығыздық (ρ), дистилденген су – тазартылған су, шарап спирті – этил спирті және т. б. кейбір қысқартулар және түсініктер елдегі құзырлы құжаттарда бекітілген қысқартулар немесе терминдер арқылы беріледі.

Гомеопатикалық құрамдар концентрациясы мен дозалары

Гомеопатикалық құрамдарды дайындау және айналымға жіберу кезінде олардың концентрациясы (сұйылтулары, потенциялау) ондық және жүздік шкала бойынша көрсетіледі.

Жүздік сұйылту араб цифрларымен белгіленеді, ал ондық сұйылту – цифр және қиғаш крест белгісімен көрсетіледі - 1х, 2х, 3х т.с.с

Ішке қолданылатын гомеопатиялық құралдар тәулігіне 5 – 8 тамшы немесе 3 – 4 грануладан тұрады.

ОНДЫҚ ЖӘНЕ ЖҮЗДІК ШКАЛА

Дәрілерді ондық шкала бойынша дайындау 1 -9 параграфтарда көрсетілген ережелер талаптарына сәйкес негізгі дәрілік заттарды сұйылту немесе ысқылау арқылы жүргізіледі.

Сұйылту немесе ысқылау 2 шкала бойынша жүргізіледі:

1. Ондық сұйылту шкаласы.
2. Жүздік сұйылту шкаласы.

Ондық сұйылту орыс тіліндегі жазбаларда араб цифры және «Д» әрпімен немесе цифр және «Х» белгісімен, ал жүздік

сұйылту араб цифры немесе «С» әрпімен көрсетіледі (қазақ тілді жазбаларда ондық сұйылтуды цифр және «О» әрпімен немесе цифр және «х» белгісімен көрсетсе, ал жүздік сұйылтуды цифр немесе «Ж» әрпімен белгілесе, қате кетті деуге болмас).

Ондық сұйылту шкаласы

Гомеопатиялық дәрілік қалыптарды ондық сұйылту шкаласы бойынша дайындау келесі негізгі ұстаным арқылы жүргізіледі: бірінші ондық сұйылту (D1, X1) бастапқы дәрілік заттың 1/10 бөлігінен тұрады. Әрбір келесі сұйылту алдыңғы сұйылтудың бір бөлігінен және индифферентті сұйылтқыштың (тазартылған су, этил спирті, сүт қанты) 9 салмақтық бөлігімен дайындалады, яғни келесі сұйылту алдыңғы сұйылтудан 10 есе жоғары.

Жүздік сұйылту шкаласы

Гомеопатиялық дәрілік қалыптарды жүздік сұйылту шкаласы бойынша дайындау келесі негізгі ұстаным арқылы жүргізіледі: бірінші жүздік сұйылту (1, C1) бастапқы дәрілік заттың 1/100 бөлігінен тұрады. Әрбір келесі сұйылту алдыңғы сұйылтудың бір бөлігінен және индифферентті сұйылтқыштың (тазартылған су, этил спирті, сүт қанты) 99 салмақтық бөлігімен дайындалады, яғни келесі сұйылту алдыңғы сұйылтудан 100 есе жоғары.

Бұл гомеопатиялық ережелер барлық гомеопатиялық мемлекеттік фармакопоялар басылымындағы кейбір құрамдарды да дайындауда сақталынады.

Сонымен қатар ондық және жүздік, ал кейбір жағдайда мыңдық сұйылтулар концентрациясын салыстыра отырып, олардың құрамына кіретін дәрілік заттың мөлшерін білуге болады (№ 1 кесте). Ганеман өзінің алдыңғы дәрігерлік тәжірибелерінде негізінен жүздік сұйылтуды қолданған, кейіннен 1 000 - мыңдық (M шкаласы) және 50 000 (LM шкаласы) сұйылтуларды тәжірибеге ұсынған. Қазіргі кезде барлық сұйылту шкалалары қолданылады.

Кесте № 1. Гомеопатиялық құралдарды сұйылту шкаласы

Ондық шкаласы (децимальді)		Жүздік шкаласы (центисимальді)		Мындық шкаласы	
Сұйылту дәрежесі	Дәрілік дәреженің мөлшері	Сұйылту дәрежесі	Дәрілік дәреженің мөлшері	Сұйылту дәрежесі	Дәрілік дәреженің мөлшері
X1 (D1)	1:10 (10 ⁻¹)				
X2 (D2)	1 : 100 (10 ⁻²)	1 (C1)	1:100 (10 ⁻²)		
X3 (D3)	1 : 1 000 (10 ⁻³)			M1	1 : 1000
X4 (D4)	1 : 10 000 (10 ⁻⁴)	2 (C2)	1 : 10 000 (10 ⁻⁴)		
X5 (D5)	1 : 100 000 (10 ⁻⁵)				
X6 (D6)	1 : 1 000 000 (10 ⁻⁶)	3 (C3)	1 : 1 000 000 (10 ⁻⁶)	M2	1 : 1 000 000 (10 ⁻⁶)
X7 (D7)	1 : 1 000 0000 (10 ⁻⁷)				
X8 (D8)	1 : 1 000 00000 (10 ⁻⁸)	4 (C4)	1 : 100 000 000 (10 ⁻⁸)		
X9 (D9)	1 : 1 000 000 000 (10 ⁻⁹)			M3	1 : 1 000 000 000
X10 (D10)	1:10 000 000 000 (10 ⁻¹⁰)	5 (C5)	1:10 000 000 000 (10 ⁻¹⁰)		

Кесте № 2. Потенциялау шкаласы

№ п/п	Араластырылған заттардың мөлшері	Көмекші заттың мөлшері	Дәрілік зат және араластырылған заттардың қатынасы	Потенциялаудың белгіленуі
Ондық шкаласы (децимальді)				
1	1 бөлшек	9 бөлшек	1:10	X1 немесе D1
2	1 бөлшек 1-ші	9 бөлшек	1:100	X2 немесе D2
3	1 бөлшек 2-ші	9 бөлшек	1:1000	X3 немесе D3
4	1 бөлшек 3-ші	9 бөлшек	1:10 000	X4 немесе D4
5	1 бөлшек 4-ші	9 бөлшек	1:100 000	X5 немесе D5
Жүздік шкаласы (центисимальді)				
1	1 бөлшек	99 бөлшек	1:100	1 немесе C1
2	1 бөлшек 1-ші	99 бөлшек	1:10 000	2 немесе C2
3	1 бөлшек 2-ші	99 бөлшек	1:1000 000	3 немесе C3
4	1 бөлшек 3-ші	99 бөлшек	1:100 000 000	4 немесе C4
5	1 бөлшек 4-ші	99 бөлшек	1:10 000 000 000	5 немесе C5

Жоғарыда келтірілген мысалдар дәрілік қалыпты потенциалдың негізгі ұстанымын көрсетеді: әрбір алдыңғы потенциядан келесі индифферентті еріткіш құйылған шыны ыдысқа немесе сүт қанты бар келіге көшіріп екпінді қимылымен 10 рет шайқайды немесе келіде 10 минут ысқылайды және осы үрдіс керекті сұйылтуға дейін жалғастырылады. Кейбір потенциялар гомеопатияның 200 жылдан аса тәжірибесінде кеңінен қолданылып және тыңғылықты тексеріліп стандартты болу дәрежесіне жеткен.

Гомеопатия тәжірибесінде С. Ганеман сұйылтуларынан басқа 1829 жылы С.Н. Корсаков ұсынған сұйылту әдісі бар. Корсаков сұйылту әдісі бойынша дәрілік препаратты дайындау бір ыдыста орындалады. Стакандағы ерітіндіні тез төңкерген кезде, әрқашан ыдыста, дәрілік заттың алдыңғы потенциясының ақпараты сақталынған тамшы қалады. Тамшы ары қарай осы ыдыста 10, 100 рет сұйылтылады. Мысалы, потенциялау ыдысына 9,9 г қажетті концентрациядағы спирт өлшеп алынады, үстіне 0,1 г (3 тамшы) бастапқы ерітіндіні қосып 10 рет екпінді араластырылады, содан кейін оны С1 деп белгіленген ыдысқа көшіреді. Ал, сұйықтан босаған ыдысқа тағы 9,9 г спиртті өлшеп алады және тағы екпінді араластырады – С2 деп белгілеген ыдысқа аударады. Осылай үрдісті керекті сұйылтуға дейін жалғастыра береді. Корсаков әдісі техникалық орындалуы жеңіл болғанымен дәлдігі аз болуына байланысты сирек қолданылады.

Сонымен қатар, гомеопатияда Ганеман ұсынған LM – потенциясын орындау тәжірибесі қолданыста бар. Бұл потенция өте жоғарғы сұйылтумен алынады және емдік әсері ағзаға жарты сағат уақытысында беріледі. Олардың әсерін болжауға, бақылауға және реттеуге болады.

А.Я. Катин және М.А. Катина ұсыныстарына сәйкес LM – потенциясын дайындау барысында дәрілік заттың D6 сұйылтуынан дайындалған LM-Q бастапқы ерітінді ретінде қабылданған. Дәрілік заттың ерігіштігіне байланысты бірінші 3 сұйылтуды жүргізу реті: сұйық фазада ерігіш заттармен және өсімдік препараттарымен (тазартылған су ерітіндісінде немесе 45% не 60% спиртке); ерімейтін заттармен – минералды немесе өсімдік шикізатынан алынған шикізаттарды ұнтақталған күйінде.

LM-Q бастапқы препаратты D6 бойынша дайындалған 60 мкл сұйықты немесе 60 мкг ұнтақты 45% спирттің 500 тамшысында

еріту арқылы дайындайды. Дайындау кезінде 100 жоғары-төмен екпінді сілкініс болу керек.

LM- шкаласын дайындаудың басты ерекшелігі 2 сатылы сұйылтуда.

Бірінші саты бойынша 60 мкл (0,06 мл) LM-Q сұйықты еріткіштің 100 тамшысында еріту. Дайындау кезінде 100 жоғары-төмен екпінді сілкініс болу керек.

Екінші саты бойынша LM -шкаласының әрбір сұйылтуы бірінші сатыда 500 грануламен алынған ерітіндімен қанықтырылады.

Осылай екі сатылы LM –шкаласына сәйкестендіріп дайындалған сұйылтудың теориялық нәтижесі 50 000 және бірінші сатыдағы жүздік сұйылтудың екінші сатыдағы 500 сұйылтуы.

Күнделікті қолданыстағы дағдылы сұйылтулар: D2, D3, D12 (C6), C12, C18, C30, C50, C100, C200, C500, C1000, C10 000; мыңдық шкаладан – M1, M5, M10, CM1, LM-шкаласынан: LM1, LM2, LM5 және LM30-ға дейін.

Гомеопатиялық тәжірибеде тинктуралар үшін төменгі сұйылтулар деп алтыншы жүздік (C6) сұйылтуға дейін, орта - C6 - дан C12 – ге дейін, жоғарғы – C12 – ден жоғары, өте жоғарғы сұйылтулар – C100 – ден C1000- ға және одан жоғарғы деп қабылданған. Өсімдік шиізатынан алынған уытты емес дәрілік заттардан матрицалы тинктура дайындау үшін: 1 тамшы белсенді субстанцияны 99 тамшы спиртке араластырады.

Тәжірибелі гомеопат-дәрігерлер ұйғарымы бойынша төменгі потенциялы D6 (X6) дейінгі сұйылтулар жақсы әсер береді, ал жоғары сатылы жүздік потенциялар жылдам әсерлі болып келеді.

Гомеопатиялық препараттарды тамақ алдында 30 минут немесе 30 минут тамақ ішкеннен кейін қабылдау оңтайлы. Ересек адамдар биоритмін ескере отырып 6-8 тамшыдан немесе тіл астында соруға 6-8 грануладан тағайындайды. Ұнтақтар қабылдауын «чай қасық ұшымен» (бір доза шамамен 0,2 г) тағайындайды.

Көптеген жағдайда 45% этанолда дайындалған сұйық дәрілер тамшылар санымен тағайындалады. Есептеу кезінде 1г дәрілік құрал 50 тамшыдан тұрады деп қаралады. Сондықтан 1-ші ондық сұйылтуда 0,01г, ал орташа тәулік фазасында шамамен 0,05г гомеопатикалық құрам бар. Барлық жағдайда дәрілік қалып міндетті түрде 2-3 рет шайқалынуы керек.

Қазіргі гомеопат – дәрігерлер, ертеде XVIII, XIX ғасырлардағы қалыптасқан көзқарастарды (кіші доза) толық мойындамайды. Соған қарамай көптеген дәрілік препараттар 12 жүздік сұйылтуда пайдаланылады (чилибуха, игнация, колоцинт, бриония, ликопадий, күкірт, алтын йодиді ж.б.), барлығы 27-атау, 9 құрам – 30 сұйылтуда ($1 \cdot 10^{-60}$) қолданылады – игнация, арника, хина, графит, күміс нитраты т.б.

Бірақ дәріханада пайдаланылатын судың ішінде көптеген элементтер, гомеопатия тұрғысынан қарағанда өте жоғары $10^{-7} - 10^{-8}$ % концентрацияда болғанымен, тазартылған су гомеопатиялық сұйытқулар дайындау үшін қолданылады.

Гомеопатиялық гален препараттары мен дәрілік құрамдар

"Гомеопатиялық дәрілік құрамдар" нұсқаулығында гален препараттары мен дәрілік қалыптар арсеналы, негізінде, шектеулі.

Гален препараттарынан тұндырмалар, балауса өсімдіктер препараттары және тазаланған қосынды препараттар қолданыс тапты. Сұйық дәрілік қалыптар ретінде ерітінділер мен тамшылар қолданылады, қатты дәрілік қалыптар ретінде ұнтақтар мен түйіршіктер (гранулалар) қолданылады. Жұмсақ дәрілік қалыптардан жақпа майлар мен линименттер жиі қолданыста.

Ал, инъекциялық ерітінділер, таблеткалар, көз дәрілік қалыптары, жаңа гален препараттары аз қолданыста.

Гомеопатикалық препараттарды дайындау, арнаулы әдістерді қатаң сақтау арқылы жүргізіледі, ол әдістер нұсқаулықтың 1-9 параграфтарында келтірілген.

Гомеопатиялық тәжірибеде дәрілік зат өлшемі ретінде балауса өсімдіктен сығылып алынған *шырын* қабылданған және оның шикізаттағы мөлшері оны дайындау әдісін тандап алуда басты роль атқарады. Осыған байланысты гомеопатиялық технологияның басты міндеті - балауса өсімдіктен сығылып алынатын *шырынды* максималды мол алу. Өсімдіктердегі шырын мөлшері көптеген факторларға тәуелді, олар: өскен орны, жыл мезгілі, атмосфералық ылғалдың болуы және басқалар, сол себепті бір өсімдіктің бойындағы шырын мөлшері бір деңгейде болмайды. Осыған байланысты әрбір эссенцияны дайындағанда өсімдік шикізатындағы шырын мөлшерін қайталап анықтап отыру қажет.

Ескеретін жағдай: гомеопатиялық препараттар технологиясында қолданылатын әртүрлі концентрациядағы этил спирті тек массалық әдіспен дайындайды.

Қосынды (гален) препараттары Балауса өсімдіктер препараттары

Гомеопатиялық гален препараттары мен сұйық дәрілік қалыптарын масса көлемдік емес, тек салмақтық концентрация бойынша дайындайды. Балауса өсімдік шырыны мен 90% этил спирті қоспасын гомеопаттар эссенция деп атайды.

Эссенциялар 60% шырын беретін балауса өсімдіктерден дайындалады. Бұл мақсатта, ұсақ ұнтақталып, ботқа түріне айналдырған өсімдікті немесе олардың бөлшектерін орамалға немесе матадан істелінген қапшыққа салып пресспен сығады. Алынған шырынды оған массасы тең 90% этил спиртімен араластырып, екпінді шайқайды, содан кейін 8 тәулік бойы тұндырып сүзіп алады. Осылай дайындалған эссенция өте мөлдір болуы керек.

Егер өсімдік шайырлар, майлар және 60% кем шырын берсе, эссенцияны есептелінген шырынның 1 бөлігіне 2 бөлік 90% этил спирті қосып дайындайды.

Тұндырмалар. Кептірілген өсімдіктер шикізатынан немесе жаңа сойылған жануарлар ұлпасынан алынады.

Перколяция әдісі.

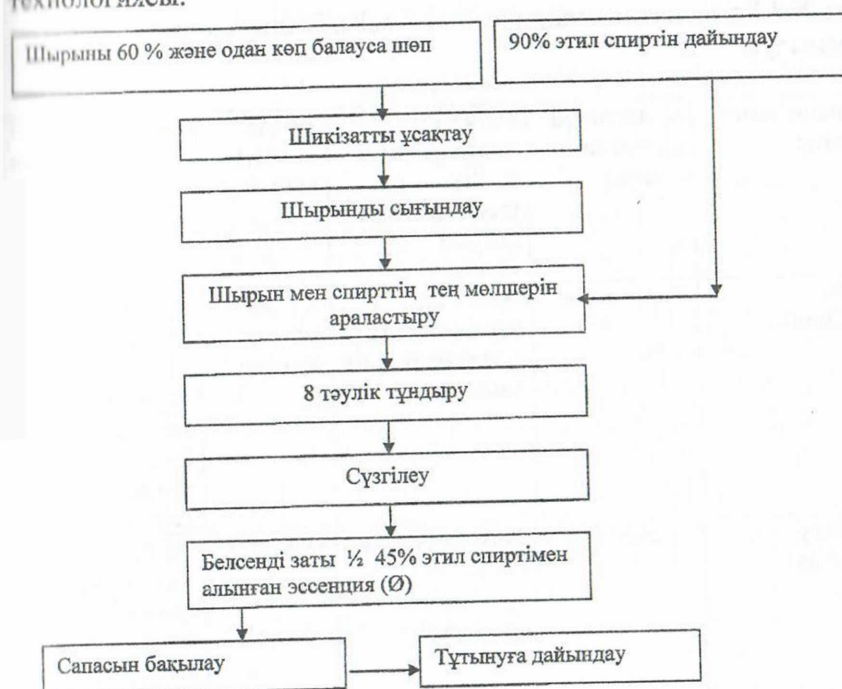
1. Кептірілген өсімдік шикізатының ұнтақталған 1 бөлшегін құбырда этил спиртінің (5 бөлшегімен араластырып, жақсы тығындап.) жиі шайқап 2 тәулік бойы тұндырады. Содан кейін бар массаны перколяторға көшіріп, жылдамдығы 20 тамшы / мин. перколирлейді.

2. Мацерация әдісі. 1 бөлшек ұсақталынған шикізатты 10 бөлшек этил спиртімен малшындырып, күнделікті шайқап отырып, 16°C температурада 8 тәулікке қалдырады. Содан кейін сұйықты құйып алып, қалғанын пресспен сығындайды, сұйықтарды қосып 8 тәулікке қалдырып, сүзеді.

Сонымен қатар, тұндырмаларды 2 бөлшек эссенциямен 8 бөлшек 45% этил спиртің, 3 бөлшек эссенцияға 7 бөлшек 60% этил спирті араластырып та алады.

Тұндырмалардың әртүрлі мөлшерімен 70% этил спирті араластырып тәннің сыртына қолданылатын спиртті ерітінділер алады.

Аллопатиялық, халықтық және гомеопатиялық медицинада кең қолданылатын пияздан §1 бойынша дайындалатын эссенция технологиясы:

Сызба №1. Эссенция технологиясының алгоритмі

Пияз басын сырт қабығынан тазалайды, ұсақтайды (пышак немесе пластмассалы ысқылағыш), матаға орап пресс арқылы сығады. Алынған пияз шырынын тарирленген шыны ыдысқа құйып өлшейді, үстіне 90% этил спиртінің шырын салмағына тең мөлшерін қосады. Қосындыны 16 -17°C температурада 8 тәулік бойы тұндырады, содан кейін тыңғылықты сүзеді, сапасының нормативті талаптарға сәйкестігін анықтайды. Дайын эссенцияны жапсырмамен безендіреді:

Es Allium (Ø)			
Күні	Сериясы	Талдауы	Қолы

Жоғарыда көрсетілген әдіс бойынша эссенциялар дайындалатын шикізаттар №3 кестеде келтірілген.

Кесте №3 Гомеопатия тәжірибесіндегі өсімдік шикізаттары мен қолданылуы.

Дәрілік өсімдік шикізаты	Қолданысқа арналған өсімдік	Өсімдіктің қолданылатын бөлігі (эссенциядағы шырын мөлшері)	Қолданыстағы сұйылту	Қолданылуы
Аконит (Aconitum)	Уқорғасын	Өсімдіктің барлық бөлігі, жас тамыр және тамыр жемісі (1:2)	X1, X3 және жоғары	Қан айналымының қызметі бұзылғанда, параличте, парезде және басқа жағдайларда - сырт денеге
Тыржақгүл (Calendula)	Тыржақгүл	Өсімдік гүлденген кезде - түгел не тек гүл шоқтары	Ø және ↑	Әр түрлі тері және шырышты қабаттарының зақымдануында дене сыртына қолданады
Хамомилла (Chamomilla)	Дәрілік түймедақ	Барлық жаңа гүлдеген өсімдіктер (1:3)	X3, 3	Диспепсия, асқазан неврозы және т.б.
Хелидонум (Chelidonium)	Чистател	Жаңа тамыры (1:3)		Бауыр ауруы
Рус токсикодендрон (Rhus toxicodendron)	Улы сумах	Балауса жапырағы (1:2)	X 3және жоғары	Ревматизм, ревмакардит, экзема – тері созылмалы жарақаты және т. б.

§ 1 бойынша эссенциялар дайындалатын шикізаттар өкілдері (толық тізбегін қосымша № 1 қараңыз)

Сұйық дәрілік қалыптар

Сулы ерітінділер. 1 салмақтық бөлшекке 9 немесе 99 бөлшек су қосады, сүзеді. Осылай дайындалған ерітінділер бірінші ондық Х1 немесе бірінші жүздік С1 сұйылтуға сәйкес.

Спиртті ерітінділер. Дәрілік заттың 1 бөлшегін спирттің 9 немесе 99 бөлшегімен араластырады Х1 немесе С1 жүздік сұйылту ерітіндісі шығады. Қолданылатын этил спирті концентрациясы жеке баптарда көрсетіледі.

Дәріханаларда сұйық сұйылтуларды эссенциялардан, тұндырмалардан, ерітінділерден 45% этил спирті көмегімен дайындайды.

Сұйық сұйылтуларды ұнтақтардан дайындау. Үшінші жүздік тритурацияның 1 салмақтың өлшемін судың 79 бөлшегімен ерітіп, 90% этил спиртінің 20 салмақтық бөлшегін қосады, құбырдың 2/3 көлемін алатын ерітіндіні 10 рет шайқайды. Бұл ретте төртінші жүздік (4) алынады. Егер 4 сұйылтудың 1 бөлшегін этил спиртінің 99 салмақтық бөлшегімен 10 рет шайқап араластырса, 5 сұйылту алынады. Келесі жүздік сұйылтуларды алдыңғы сұйылтудың 1 салмақтық бөлшегіне 45% этил спиртінің 99 салмақтық бөлшегін араластырып алады.

Линименттер (сұйық оподельдоктар). Оподельдок негізін сабын спиртінің 2 бөлігін, судың 1 бөлігін және 96% этил спиртінің 1 бөлігімен араластырып алады. Бұл негізді тұндырмалардың (3%, 5%, 10%) әртүрлі мөлшерімен араластырып алады.

Мысалы, *оподельдок Ледум* 10% багульник тұндырмасынан тұрады, *оподельдок Рус*-5% ұлы сумах тұндырмасынан тұрады.

Қатты дәрілік қалыптар. Ұнтақтар (тритурациялар)

Гомеопатияда қатты дәрілік қалыптарды сүт қантымен ұнтақтап алады. *Жүздік шкала* бойынша 0,1 г дәрілік затты 9,9 г сүт қантымен, *ондық шкала* бойынша 1 г дәрілік затты 9 г сүт қантымен араластырып фарфор келіде ұнтақтап алады. Осы сияқты 1г жүздік сұйылтуды немесе 1г ондық сұйылтуды 99г немесе 9г сүт қантымен ұнтақтап екінші жүздің немесе екінші ондық сұйылту алады. «Гомеопатиялық дәрілік құрамдар» нұсқаулығы бойынша 1

сұйылтуға 1 сағат уақыт кетеді. Бұл жағдайда сүт қантын 3 бөледі. Бірінші бөлігін келіге салып, келіде бірнеше рет араластырып, келі тесіктерін бітегеннен кейін дәрілік затты қосады. 6 минут бойына ұнтақтап, 4 минут пластикалы қалақша сапырады. Осы операция тағы бір рет қайталанады. Содан кейін сүт қантының екінші бөлігін келіге салып, тағы екі реттен ұнтақтап, екі рет сапырады. Сүт қантының үшінші бөлігімен осы үрдістер қайталанады.

Тритурацияларды сулы немесе этанолды ерітінділерден де дайындайды. Бұл кезде 2 тамшы сулы немесе 4 тамшы спиртті 9,9 г сүт қантымен ұнтақтайды, бірінші жүздік немесе екінші ондық сұйылту алынады.

Тритурацияларды эссенция мен тұндырмалардан дайындағанда: а) эссенцияның 2 бөлігін 99 бөлік сүт қантымен ұнтақтап, бірінші жүздік немесе екінші ондық сұйылту алады; б) эссенцияның 3 бөлігін 99 сүт қанты бөлігімен араластырып ұнтақтайды, бірінші жүздік немесе екінші ондық сұйылту алады; в) тұндырманың 1 бөлігін 99 бөлік сүт қантымен араластырып ұнтақтайды (1 немесе 2х сұйылту).

Гранулалар (пилюлалар, түйіршіктер). Гранулаларды рафинад қантымен дайындайды. Гранулалар суда жақсы еруге тиіс. Гранулалар гомеопатиялық сұйылтуларды жақсы сіңіру үшін олардың салмақтары 0,002 ден 0,5 г дейін болады. Жиірек пайдаланылатын гранулалар массалары 0,022 ден 0,033 г дейін. Гранулаларды қанықтыру үшін оларды әрқайсысы 0,022 г гранулалардың 1 кг құбырға салып 10 г сұйылтылған дәрілік зат ерітіндісін және 10 г 70 % этил спиртін қосып тығыздап тығындайды және қолмен 10 мин., арнаулы қондырғыда 3-4 мин. шайқайды. Гранулаларды ауада кептіреді. Дәрілік заттар ауыз қуысы шырышты қабатында, гомеопатиялық ұнтақтар және гранулалард тіл астында қабылдайды.

Жұмсақ дәрілік қалыптар

Жақпа майлар. Жақпа майлар негізі ретінде вазелин және ланолин қабылданған. Жақпа майлар ССРО МФ Х нұсқасы бойынша дайындалады. Егер жақпа майлар құрамына күшті әсерлі заттар болмаса 10%, ал күшті әсерлі заттар кірсе – 5% жақпа майлар дайындалады.

Гомеопатияда жақпа майлар, линименттер, спирттер және басқа қалыптар дайындауда «аз дозалау» ұстанымы сақталынбайды.

Суппозиторийлер. Суппозиторийлер негізі ретінде какао майы пайдаланылады. Суппозиторийлер дайындауда олардың 1 данасына 2 тамшы эссенцияны немесе 20 тамшы тұндырманы алдын-ала қоюлатып араластырады.

Төменде Швабе Вильмардың неміс тіліндегі «Руководство по изготовлению гомеопатических лекарств» еңбегінің орыс тіліндегі аудармасының қазақша мәтіндері берілді.

А. ГОМЕОПАТИЯЛЫҚ ФАРМАЦИЯ

Ганеман өзіне тән емдеу әдісімен қатар, науқасты емдеуге арналған дәрілерді арнаулы дайындау әдісін құрды. Ол фармацияға балауса өсімдіктер мен олардың құрамдарынан дайындалған дәрілік құралдар кіргізді. Бүгінгі гомеопатия Ганеман және оның ізбасарларының ілімін жалғастыруымен қатар, бүгінгі күннің жетістіктерін де пайдаланады.

Гомеопатиялық дәрілер өсімдіктерден, кейбір фауна өкілдерінен, минералды заттардан және химиялық қосылыстардан дайындалады. Гомеопатиялық дәріханаларда әртүрлі дәрілік заттардан эссенциялар, тұрындылар, дәрілік заттың белгілі бір мөлшері бар ерітінділер немесе сылауға арналған ерітінділер дайындалып, арнаулы ережелер бойынша сұйылтылады. Бұл іс-әрекеттер орындалуы үшін әртүрлі нұсқаулықтар талаптары сақталынады. Фармацевтің негізгі міндеті - сол нұсқаулықтар талаптарын мұқият сақтай отырып, дәрілік заттардың нәзік сұйылтуларының әсерлігін сақтау. Таза гомеопатиялық ерекшеліктері бар фармацевтикалық және химиялық препараттар үшін Д-р Вильмар Швабенің «Руководство по изготовлению гомеопатических лекарств» фармакопоя роліндегі әдебиетте оригиналды нұсқаулар келтірілген.

Бұл әдебиетте Мемлекеттік фармакопояға кірген химиялық және фармацевтикалық зауыт – фабрикаларда алынған химиялық препараттар үшін оларды дайындау әдістері берілмеген.

Дәрілерді сақтау және жіберу ережелері

«А» және «Б» тізіміне кіргізілген құралдар фармацияның жалпы ережелері бойынша сақталынады және тиесілі жапсырмалармен қамтамасыздалады.

Құрамына улы және жоғары әсерлі дәрілік заттар кіретін дәрілік қалыптар, дәріханадан тек 4-ші ондық сұйылту жағдайында ғана жіберілуге рұқсат етіледі.

Гомеопатиялық дәрілік қалыптарды дайындау технологиясының өзіндік сипаттамасының болуын керек етуі, олардың фармацевтикалық тәжірибеде қалыптасқан технологиядан едәуір ерекшеліктеріне байланысты.

Негізгі гомеопатиялық дәрілер тек балауса және кептірілген шөптерден, жануарлар мен жәндіктер бездерінің өнімдерінен немесе жәндікті толық пайдаланып қана емес, сонымен қатар химиялық қосылыстардан да дайындалуына байланысты, олардан дәрілік қалыптар дайындау төменде келтірілген, 9 параграфтан тұратын, ережелерді сақтау арқылы жүргізілуі керек.

Гомеопатиялық дәрілердің түрлері негізінен сұйықтар немесе ұнтақтар күйінде болып келеді және оларды дайындау әдістері тиесілі параграфтарда көрсетілген.

§§ 1,2,3 - де эссенциялар және тұрындыларды балауса шөптерден дайындау ережелері көрсетілген;

§§ 4 - эссенциялар және тұрындыларды кептірілген шөптерден, жаңа сойылған жануарлар ұлпаларынан және жәндіктерден (құмырсқалар, аралар, теңіз жұлдыздары және т. б.) дайындау ережелері көрсетілген;

§§ 5 және 6 – сулы, спиртті ерітінділерді минералды және химиялық қосылыстардан дайындау ережелері көрсетілген;

§§ 7, 8, 9 – ұнтақтарды (тритурация) минерал тектес құрғақ және сұйық заттардан, химиялық қосылыстардан, эссенциялар мен тұрындылардан дайындау жолдары көрсетілген.

Дәрілік құралдар әсерлі болуы және капиллярлы-люминесценттік әдіспен тексергенде дұрыс нәтиже көрсетуі үшін, оларды дайындау кезінде 1-9 параграфтарда келтірілген барлық ережелерді мұқият орындау керек.

Дәрілік қалыптарды ондық немесе жүздік шкала бойынша негізгі затты сұйылтып, не үгіп дайындау «Гомеопатиялық дәрілік

құрамдарды дайындау технологиясы» бөлімінде келтірілген ережелер бойынша жүргізіледі.

Гомеопатиялық дәрілік қалыптар сұйық түрде (*diluto*), ұнтақталған түрде (*trituration*), қанттан дайындалған түйіршіктерді қанықтыру арқылы гранула (*granuli*, *globuli*), немесе таблеткалар (*tabulettae*) түрінде дайындалады.

Гомеопатиялық дәріханаларда дайындалатын жақпа майлар мен сұйық майлар ерітінділерін дайындау ережелері Мемлекеттік фармакопеяда көрсетілгендей.

Гомеопатия тәжірибесінде тәннің сыртына пайдаланылатын спирттер қоспасы және оподельдоктар дайындалады.

Гомеопатиялық дәріханаларда кейбір препараттар рецептсіз жіберіледі. Мысалы, антигриппин, антиклимактерин, антинервин, астмаға, көк жөтелге т.б. қарсы тамшылар.

Жоғары әсерлі немесе улы дәрілік заттары бар препараттар рецепт бойынша тек төртінші ондық сұйылтудан бастап жіберіледі.

Осы бөлімде гомеопатиялық дәріханаларға керекті арнаулы аппаратура мен құрал-жабдықтар сипаттамалары да келтірілген.

Зауыт-фабрикаларда шығарылатын гомеопатиялық құрамдарды дайындайтын аппаратуралар, олардың күрделігіне және ерекшеліктеріне орай, арнаулы сипатталынуды қажет етеді.

Қолданысқа керекті шикізатты және одан дайындалған эссенциямен гомеопатиялық сұйылтуларды тексеру үшін гомеопатиялық фармакопеяда, қалыптасқан әдістермен қатар, дәлдігі жоғары және тиімді капиллярлы-люминисценттік талдау әдісі қолданылады. Бұл әдіс дәрілік қалыптың дұрыс дайындалғанын және оның ерекше өзіндік суреттемесін бере алады.

Халықаралық гомеопатиялық фармакопеяға қабылданған, Пейгебауер мен Платц зерттеп дайындаған капиллярлы-люминисценттік әдіс талқыланып тәжірибелік іске бейімделген.

Б. ГОМЕОПАТИЯЛЫҚ ДӘРІЛІК ҚҰРАМДАРДЫ ДАЙЫНДАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

1 Бөлім

Дәрілерді өсімдіктер және жануарлар дүниесінен дайындау

Өсімдік шикізаттарынан дайындалатын дәрілер ерекшеліктері мынада:

Эссенциялар мен тинктуралар препараттар дайындауға керекті, әр кезде жиналған балауса және кептірілген өсімдік бөлшектерінен дайындалады.

1) Жемістер мен тұқымдар, егер көктей жинауға нұсқау болмаса, олар толық пісіп-жетілген кездері - жазда немесе күзде жиналады.

2) Ағаштар өзегі ерте көктемде, ағаш бүршіктері ашылмай тұрған кезде жиналады.

3) Шөптер, әрқайсысына көрсетілген уақытта, ең төменгі түбірге жақын жапырақтарының үстінен кесіп жиналады.

4) Ағаштар қабығын, бұтақтарды және жер үсті тамырларын жинау:

а) шайырлы ағаштар мен тал-шіліктерден - бүршіктері ашылғанда немесе жапырақтана бастағанда;

б) шайырлы емес ағаштар мен тал-шіліктерден - күзде, өсімдіктер тіршілігі тыныстағанда;

5) Тамырлар, құжаттарда көрсетілген уақытта қазып алынады, егер ондай нұсқау болмаса, онда:

а) біржылдық өсімдіктер тамырлары тұқымдары пісер алдында қазып алынады;

б) екі жылдық өсімдіктер тамырлары - екінші жылы көктемде;

в) көпжылдық өсімдіктер тамырлары - күзде;

6) Ағаштар мен тал-шілік жас бұтақтары бірінші жылы жиналады.

7) Өсімдік толық пайдаланған шақта, өсімдік жер үсті және жер асты бөлшектері толық жиналады.

Әрбір өсімдікті сипаттаған мәтінде өсімдіктің қай бөлшегі дәріні дайындауға қолданатындығы көрсетіледі. Егер мәтінде «барлық өсімдік» деп көрсетілсе, онда өсімдіктің жер үсті және жер асты бөлшектері толық пайдаланылады.

Өсімдіктер дүниесінен дайындалатын барлық дәрілер төменде көрсетілген, жеке параграфта көрсетілген ережелер бойынша дайындалады. Әр өсімдікті сипаттаған кезде, одан дайындалатын эссенция қай параграф ережесі бойынша дайындалатыны көрсетіледі.

Бірінші 3 параграф бойынша эссенциялар тек балауса өсімдіктерден дайындалады, бұл ретте сығылып шығарылған шырын, пайдаланылған өсімдік түріне байланысты, спирттің әршамалы мөлшерімен араластырылады.

Балауса шөп шырындары дәрілік зат өлшемі ретінде

Балауса жас шөптерден эссенция дайындау олардан алынған шырындардың мөлшерін есепке алу арқылы орындалады.

Гомеопатия тәжірибесінде ұсталынатын *қағида*, ол балауса жас шөптерден алынатын шырынның мөлшері *дәрілік заттың өлшемі* ретінде қабылданғаны. Осыған байланысты гомеопатиялық технологияның мақсаты - балауса жас шөптерден шырынды мейлінше мол шығару және шырынның белгілі мөлшерінен тұратын эссенция алу.

Балауса жас шөптердің құрамындағы шырын мөлшері көптеген факторларға, соның ішінде өскен ортасына, жыл уақытына, атмосфералық құбылыстарға (ылғалдық, құрғақшылық), жер құнарлығы және басқа да себептерге байланысты болғанындай §§ 2, 3 бойынша әрбір эссенция дайындағанда шикізаттағы шырын мөлшерін қайталап анықтап тұру қажет. Себебі өсімдіктердің, әр өскен ортасына, климат айырмашылықтарына және жер құнарлығына байланысты, шырын мөлшерінің айырмашылықтарын байқауға болады.

Өсімдіктерден сығылып алынған шырын мөлшері дәрілік өлшем ретінде қабылданады. Әрине бұл шешім шырынның мөлшеріне және консистенциясына байланысты.

Осыған орай, балауса жас шөптердің белсенді заттарының физика-химиялық қасиеттерін және бірқатар тәжірибелер нәтижелеріне сүйене отырып, эссенцияларды дайындау төменде келтірілгендей жүргізіледі:

§ 1

Эссенциялар мен тинктуралар дайындау әдістері

Сығылған шырынның мөлшеріне тең 90% этил спиртіні қосу арқылы дайындалған эссенциялар.
Дәрілік зат мөлшері 1/2.

Шайыр, эфир майлары немесе камфора қосылыстары жоқ ұсақталған және сығылған өсімдіктерден шырын 60% не одан жоғары болған жағдайда эссенция дайындауға арналған өсімдік § 1 бойынша өңделеді, яғни сығылып алынған шырын өзіне тең мөлшердегі 90% этил спиртімен араластырылады.

Демек, § 1 бойынша дайындалған эссенцияда дәрілік зат мөлшері 1/2.

Осындай эссенция дайындау үшін, ұсақталынып ботқаға айналдырылған өсімдік немесе оның бөлшектері пресспен мұқият сығылады. Алынған шырын 90% этил спиртінің тең салмақтық бөлімімен араластырылады, екпінді шайқалтылады және тұндырылу үшін қалдырылады, 8 тәуліктен кейін тұндырылған сұйық сүзіледі.
§ 1 бойынша дайындалған эссенция өте мөлдір болу керек.

§ 1 бойынша дайындалған эссенцияны пайдаланып спиртті тұрынды дайындау.

Бұл мақсатта эссенцияның 2 бөлшегіне 8 бөлшек 45% этил спиртіні алып араластырады.

Дайындалған тинктура бірінші оныншы сұйылтуға сәйкес.

§ 2

Есептелінген шырын мөлшерімен және 90 % этил спиртінің тең салмақтық бөлімінен дайындалатын эссенциялар

Дәрілік зат мөлшері 1/2.

Егер өсімдік құрамында шайыр, эфир майлары немесе камфора қосылыстары , және сығылған өсімдіктерден шырын 60 % кем алынса, онда алдымен өсімдік бөлетін шырын мөлшерін, төменде көрсетілген формула бойынша есептеп алу керек.

Шырын мөлшерін анықтаумен қатар, ұсақталынған өсімдік немесе оның бөлшегі өлшенеді. Анықталған массаның $\frac{1}{2}$ бөліміне тең 90% этил спиртінің мөлшерімен барлық ұсақталынған өсімдік бөлшектерін қою ботқа қалпына айналғанша малшындырып, қатты ысқылап жаныштайды.

Шырын мөлшері есептелінгеннен кейін, жаншылған материалға 90% этил спиртін шырын салмағына теңескенше қосады.

Осыдан кейін дайындалған масса мұқият араластырылады, 8-14 күн бойына қалдырылады. Ары қарай масса жақсы жабылатын құбырға сығылады және сығынды салқын жерде 8 күн бойы тұндырылып сүзіледі.

Сонымен 2 параграф бойынша дайындалған эссенцияда дәрілік зат мөлшері $\frac{1}{2}$.

§ 2 бойынша дайындалған эссенциядан спиртті тұрынды (тинктура) дайындау.

Бұл мақсатта эссенцияның 2 бөлшегі және 8 бөлшек 45 % этил спиртін алып араластырады.

Дайындалған тинктура бірінші ондық сұйылтуға сәйкес.

§ 2 бойынша дайындалатын эссенциялар шикізаттары № 2 қосымшада келтірілген.

§ 3

Есептелінген шырын мөлшерінің 1 салмақтық бөлігінен және 90% этил спиртінің 2 салмақтық бөлігінен дайындалатын эссенциялар

Дәрілік зат мөлшері $\frac{1}{3}$

Егер өсімдікте шырын мөлшері 60 % -дан аз және ол шайыр, майлар және камфора қосылыстарынан тұрса, онда эссенция § 3 бойынша дайындалады.

§ 3 бойынша эссенциялар есептелінген шырынның 1 салмақтық бөлігімен 90% этил спиртінің 2 салмақтық бөлігінен дайындалады.

Өсімдікте шырын мөлшерін анықтау , ұсақталынған өсімдік немесе оның өлшенеді. Өлшенген массаның $\frac{1}{2}$ бөліміне тең 90 % этил спиртінің мөлшерімен барлық ұсақталынған өсімдік бөлшектерін қою ботқа қалпына айналғанша малшындырады.

Өсімдіктегі шырын мөлшерін анықтағаннан кейін, оған 90 % этил спиртінің шырынның 2 есе массасына тең болғанынша қосады.

Осыдан кейін дайындалған масса мұқият араластырылады, 8-14 күн бойына мацерациялануы үшін қалдырылады. Осыдан кейін масса сығындалады және масса пресспен сығылады. Сұйықтар біріктіріліп салқын жерде 8 күнге тұндырылады, сүзіледі. Сүзілген эссенция мөлдір болуы керек.

Сонымен 3 параграф бойынша дайындалған эссенцияда дәрілік зат мөлшері 1/3.

§3 бойынша дайындалған эссенциядан спиртті (тинктура) дайындау.

Бұл мақсатта эссенцияның 3 бөлшегі және 7 бөлшек 60% этил спиртін алып араластырады.

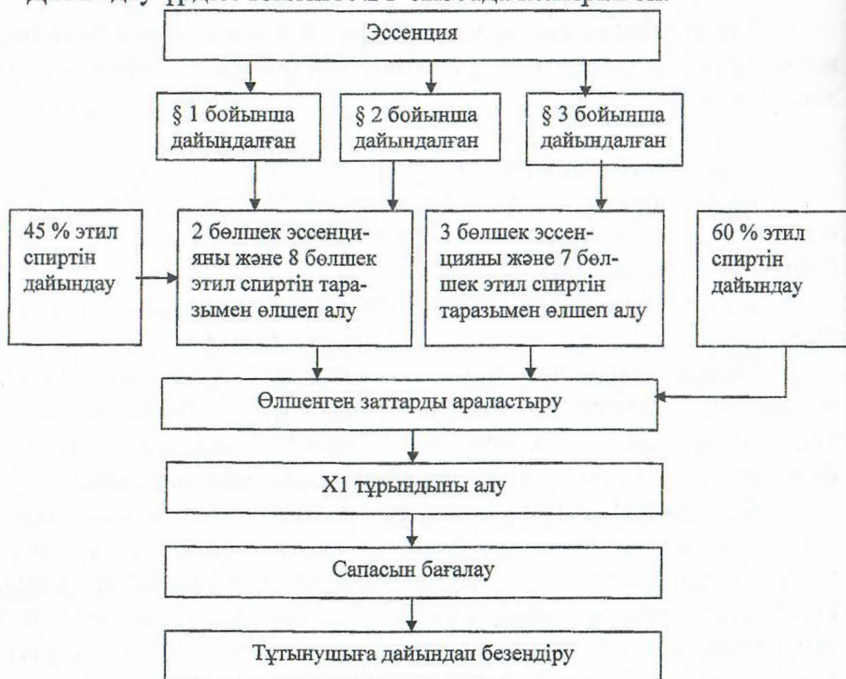
Дайындалған тинктура бірінші ондық сұйылтуға сәйкес.

§1-3 бойынша дайындалған эссенциялардан тұрынды дайындау

§1-2 бойынша дайындалған эссенциялардан спиртті тұрынды дайындау үшін 2 салмақтық бөлшек эссенция және 8 салмақтық бөлшек 45 % этил спиртін алып тыңғылықты араластырады. §3 бойынша дайындалған эссенциялардан спиртті тұрынды дайындау үшін 3 бөлшек эссенция және 7 бөлшек 60 % этил спиртін алып тыңғылықты араластырады.

Дайындалған тұрындылар бірінші ондық сұйылтуға сәйкес келеді.

Дайындау үрдісі төменгі № 3 сызбада келтірілген.

Сызба № 2. Шбаве нұсқауының § 1 -3 бойынша дайындалған тұрындының алгоритмі

Мысал: Эссенциядан Allium sera 30,0 тұрындысын дайындау керек. Allium sera (пияз) эссенциясын § 1 бойынша дайындайды, ол үшін 2 салмақтық бөлшек эссенция және 8 салмақтық бөлшек 45 % этил спиртін алады. Тарирленген сауытқа 24,0 г 45 % этил спиртін алады, үстіне 6,0 г пияз эссенциясын қосады, тыңғылықты араластырады. Сапасын нормативті құжаттар тәртібімен талдайды және тұтынушыға жіберуге дайындайды.

Жапсырма түрі:

Allium sera X1 30,0
Күні Сериясы Талдауы Қолы

Өсімдіктегі шырын мөлшерін анықтау

§§ 2 және 3 бойынша дайындау үшін қолданылатын өсімдік шырындары мөлшерін анықтау төмендегіше жүргізіледі:

Алдымен ұсақталынған өсімдік массасының ылғалдығы 100°C анықталады.

Ылғалдығын анықтауға алынған шикізатты 10 мм шамасына дейін ұсақтайды, сынаққа ұсақталынған массаның екі үлгісін 3-5 г ±0,01 г дәлдікпен өлшеп алады. Әрбір үлгіні алдынала кептіріліп, қақпағымен өлшенген бюкске орналастырып 100-105°C қыздырылған кептіру шкафына жайғастырады. Өсімдіктер және оның жапырақтары мен гүлдері сынамаларын бірінші рет 2 сағаттан кейін, ал тамырлар, тамыршалар, қабықтар, жемістер, тұқымдар және басқа шикізаттар сынамасын 3 сағаттан кейін өлшейді. Сынамалар үлгілерін кептіру олардың массалары тұрақтанғанша жүргізіледі. Тұрақты масса алынды деп, егер алдыңғы өлшеуден кейін 30 минут кептіріліп және 30 минут эксикаторда суытылып өлшенген сынамалар массаларының айырмашылығы 0,01 г аспаған жағдайды айтады.

Шикізат ылғалдығын X пайыз түрінде есептеп шығару келесі формула бойынша жүргізіледі:

$$X = \frac{(m - m_1)}{m} 100,$$

Бұл жерде: m – шикізатты кептіру алдындағы массасы, г;
m₁ – шикізатты кептіргеннен кейінгі массасы, г;

Тәжірибенің соңғы нәтижесі ретінде екі параллелді сынаманың ортақ арифметикалық көрсеткішін алады. Екі параллелді сынама нәтижелерінің бір-бірінен алшақтығы 0,5 % аспауы керек.

Осымен қатар, шырынды өсімдіктерден біраз мөлшерде шырын сығып алады, сүзеді және 100°C кептіріп құрғақ қалдығын анықтайды.

Егер анықталған ылғал дәрежесін «а» белгілесе, құрғақ қалдық мөлшерін «б» деп белгілесе, онда өсімдіктегі шырын мөлшері «х» келесі формула бойынша есептелінеді:

$$X = 100 a / 100 - b$$

Мысал. Берілгені: өсімдік - 100 бөлік
ылғал мөлшері «а» (100 бөлік өсімдікте)
шырын мөлшері «х» (100 бөлік өсімдікте)
шырындағы құрғақ қалдық мөлшері «б» (100 бөлік шырында)
Демек, 1 бөлік шырында $bх / 100$ құрғақ қалдық бар.
Тендеу құрамыз: Шырын – құрғақ қалдық = ылғал, немесе

$$X - bх / 100 = a$$

$$X = a / b = 100 a / 100 - b; \quad 1 - b / 100$$

Егер ұсақталынған масса шырышты немесе шырын мөлшері өте аз болып оны тікелей сығу мүмкін бомаса, онда сынақтағы өсімдік мөлшеріне оның массасына тең су қосып, мұқият және екпінді түрде араластырып 24 сағатқа қалдырады, сүзеді. Сүзілген шырынды 100°C кептіріп құрғақ қалдығын анықтайды. Егер анықталған құрғақ қалдық мөлшерін «с» деп белгілесе, онда өсімдіктегі шырын мөлшері «х» келесі формула бойынша есептелінеді:

$$X = 100 (a + c) / 100 - c$$

Жүргізіліп жатқан сынақ кезінде шырын мөлшері өзгермес үшін, сынақтағы массаның салмағының жартысына тең мөлшерде 90% этил спиртін қосады, мұқият араластырады және жарамды ыдысқа аударады.

Шырынның анықталған нәтижесіне байланысты эссенцияны §§ 2 және 3 бойынша дайындап, этил спиртінің жетпеген мөлшерімен толықтырады, барлығы тағы араластырылады.

§ 3 бойынша дайындалатын эссенцияның мысалы ретінде Украина Ұлттық фармацевтикалық академиясының дәрілік технология кафедрасында орындалған Туя батыстық (өмір ағашы) шикізаты қолданылған өндірістен (авторлардың рұқсатымен), сандық мәліметтер береміз:

Туяның жас бұтақшаларын ұсақтап ылғалдығын анықтайды. Шикізаттың 5,0 г екі үлгісін әдістеме бойынша кептіріп, есептеулер жасайды:

$m = 4,8978$ г,

1) $m_1 = 2,3647$ г; 2) $m_1 = 2,3047$ г.

$$X_1 = \frac{4,8978 - 2,3647}{4,8978} \cdot 100 = 51,31 \%$$

$$X_2 = \frac{4,8978 - 2,3047}{4,8978} \cdot 100 = 50,96 \%$$

$$X_{\text{орта}} = a = 51,13 \%$$

Осыдан кейін 10,0 г ұсақталынған шикізатты судың тең мөлшерімен ботқа күйіне жеткенше араластырып, 24 сағатқа қалдырады. Бұдан кейін шырынды сығып алып, оның құрғақ қалдығын анықтайды: 5 мл шырынды өлшейді (дәлдік өлшем), жоғарыдағы әдістеме бойынша кептіреді және есептеулер жүргізеді:

1) $m = 4,8017$; 2) $m = 4,9357$.

1) $m_1 = 0,2655$; 2) $m_1 = 0,2709$.

$$X_1 = \frac{0,2655}{4,8017} \cdot 100 = 5,53 \%$$

$$X_2 = \frac{0,2709}{4,9357} \cdot 100 = 5,49 \%$$

$$X_{\text{орта}} = c = 5,51 \%$$

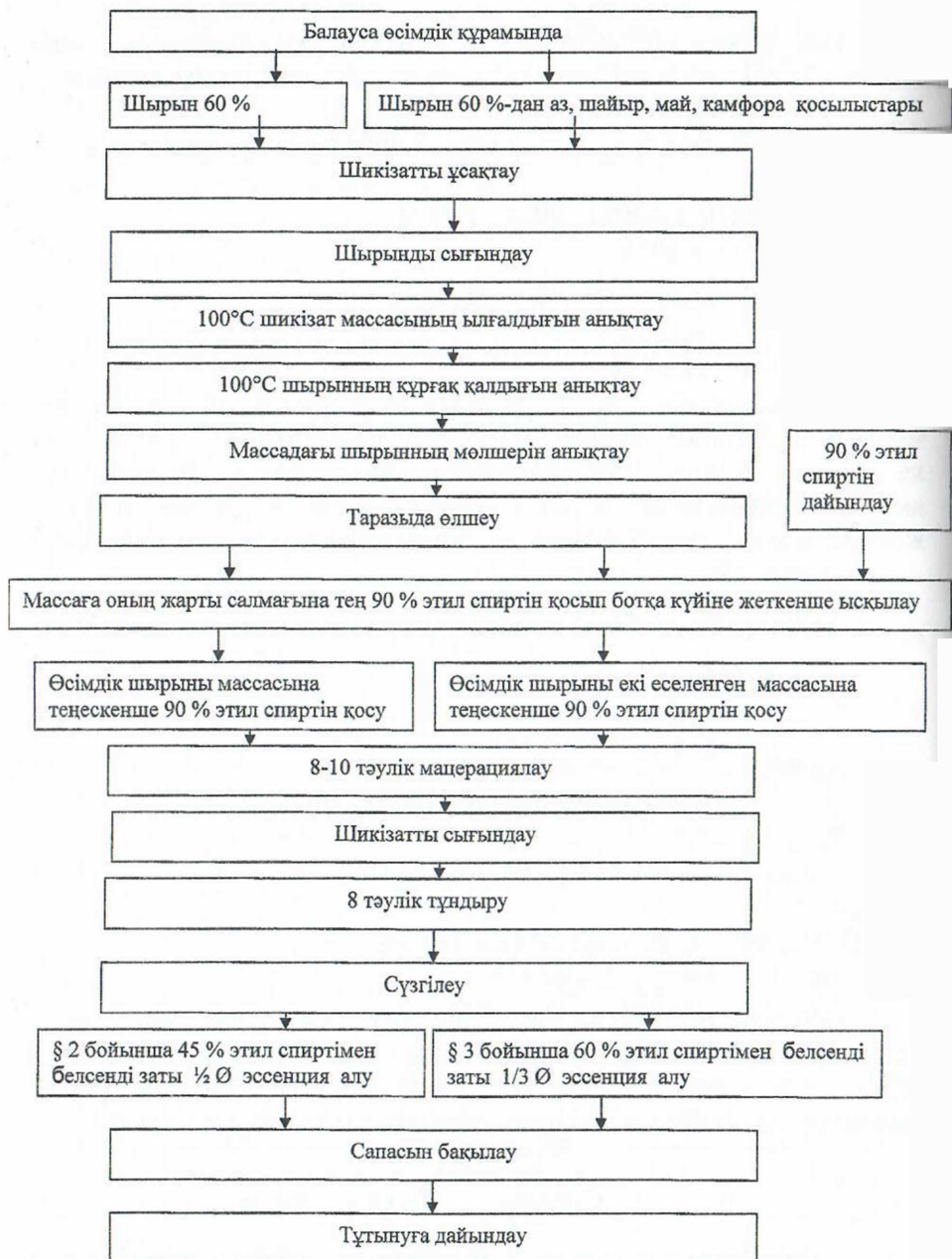
Алынған нәтижелер бойынша шырын мөлшерін есептеп шығарады:

$$X = \frac{100(a+c)}{100-c} = \frac{100(51,13+5,51)}{100-5,51} = 59,94 \%$$

Препарат өндіру үшін 100 г дайындалған шикізатты өлшеп алады, үстіне 50,0 г қосып ботқа түріне жеткенше ысқылайды, үстіне тағы 70,0 г 90 % этил спиртіні қосып ары қарай әдістеме бойынша үрдісті жалғастырады. Дайындалған препаратты жапсырмамен көмкереді:

Es. Thuja			
Күні	Сериясы	Талдау	қолы

Эссенцияны § 2 және 3 талаптарына сәйкес дайындаудың технологиялық сызбасы № 3 сызбада көрсетілген алгоритм бойынша жүргізіледі:

Сызба № 3. Шбаве нұсқауының § 2 және 3 бойынша дайындалған эссенцияның алгоритмі

§ 3 бойынша дайындалатын эссенциялар шикізаттары № 3 қосымшада келтірілген.

§ 4

Этил спиртінің 10 салмақтық бөлігі және кептірілген өсімдіктің 1 салмақтық бөлігінен тұрынды дайындау

Дәрілік зат мөлшері – 1/10.

§ 4 бойынша спиртті тұндылар (тинктура) кептірілген өсімдіктерден және жануарлардың жас ұлпаларынан дайындалады. Спиртті тұрындыларды § 4 бойынша 2 рет мацерация, содан кейін перколяция әдісін қолдану арқылы дайындайды. Осы мақсатта кептірілген өсімдіктерді ірілеу ұнтақтайды. Осы ұнтақтың 1 бөлшегін және этил спиртінің 10 салмақтық (спирт концентрациясы фармакопее нұсқауы бойынша) бөлшегін алады. Алдымен ұнтақтың ыдыстағы 1 бөлігі дайындалған этил спиртінің жартысымен араластырылады және жақсы жабылған ыдыста 2 күнге қалдырылады. Дәрілік шикізатқа спирт толық сіңу үшін, сұйықты жиі шайқап тұру керек.

Екі күн өткеннен кейін масса перколяторға көшіріледі және этил спиртінің керекті мөлшерімен малшындырылады. Перколирлеу жылдамдығы 1 минутта 20 тамшы; перколятордағы 1 дәрілік зат бөлшегіне 10 бөлшек спирт мөлшері сәйкес болуын қамтамасыз ету үшін спирт үнемі үстеме қосылып отырады.

Егер перколяция әдісін қолдану мүмкін болмаса, онда § 4 бойынша спиртті тұрынды дайындау мацерация әдісімен жүргізіледі. Яғни, ұсақталынған өсімдіктің 1 бөлігі этил спиртінің 10 бөлшегімен малшындырылады, 16°C температурада 8 тәулікке, күнделікті шайқап қалдырады. Содан кейін сұйық бөлігі құйылып алынады, масса пресспен сығылады, сұйықтар қосылып араластырылады, 8 күнге қалдырылады, сүзіледі.

§ 4 бойынша жануарлар жас ұлпасынан спиртті тинктуралар дайындау үшін, материал фарфор келісінде мұқият жаншылады. Жануар ұлпасының шыны ыдыстағы 1 салмақтық бөлігіне этил спиртінің керекті концентрациялы 10 бөлігін құйып, 14 күн бойына жиі шайқап қалдырады. Содан кейін тұрынды құйылып алынады, қалдық сығындалады, алынған сұйықтар қосылып 8 күн бойы тұндырылады. 8 күннен кейін тұндырылған сұйық сүзіледі.

§ 4 бойынша дайындалған тинктурадағы дәрілік зат мөлшері – 1 : 10, яғни бірінші ондық сұйылтуға X1 сәйкес келеді.

Кептірілген барбарис тамырының қабығынан 50,0 тұрынды дайындау керек (Berberis 50,0).

Тұрындыны мацерация әдісі бойынша дайындайды. Ол үшін 5,0 г кептірілген және ұсақталған барбарис тамырының қабығын келіге салып ірілеу ұнтақ түріне дейін ысқылайды. Тарирленген сауытқа 50,0 г 60 % этил спиртін өлшеп алады да, оның шамамен жартысын келідегі ұнтақ үстіне қосып тыңғылықты ысқылайды. Спирттің біраз бөлігімен бөлшектеп ұнтақ үстіне қосып ысқылайды. Келідегі қосындыны сауытқа көшіреді, келідегі шикізат қалдықтарын қалған спиртпен шайып сауытқа қосады. Сауытты жауып 16-17°C температурада әр кез шайқап отырып 8 тәулікке қалдырады. Ары қарай үрдісті § 4 талаптары бойынша жүргізеді. Сапасын нормативті құжаттар тәртібімен талдайды және тұтынушыға жіберуге дайындайды.

Жапсырма түрі:

Berberis X1 500,0
Kvni Седиясы Таллавы Колы

Кесте №4 Гомеопатия қолданысындағы тұндырмалар

Атауы	Қолданылатын өсімдік немесе жануар, жәндік	Қолданылатын бөлігі. Дайындалу жолы (Этанол концентрациясы)	Қолданылатын сұйылту	Қолдану
Апис меллика (Apis mellifica)	Бал жинайтын ара	Жәндік толығымен. сұйылту Х2, Х3-60% этанол, жоғары сұйылтулар – 45 % этанолда	Х1 және жоғары	Тамақ және тері аурулары және т. б.
Берберис (Berberis)	Кәдімгі Барбарис	Кептірілген тамыр қабығы. Мацерация, перколяция, 60% этанол	Х1 және жоғары	Полиартроз және т. б. ауруларда
Кантарис (Cantharis)	Шпан шыбыны (Ш. шіркейі)	Жәндік толығымен. Мацерация - 90% этанол. Сұйылту Х2, Х3 - 90% этанол, жоғары сұйылту - 45% этанол.	Х3 және жоғары	Нефрит, цистит, күйік және т. б.
Ликоподий (Lycopodium)	Плаун	Спорулар Мацерация - 90% этанол	Х3 және жоғары	Зат алмасу үрдісі бұзылысында және т. б.
Секале корнутум (Secale cornutum)	Спорынья – зенгі	кептірілген саңырау құлақ склероциі. Мацерация, перкаляция- 60% этанол .	Х3 және жоғары	Спонтанды гангрена, контрактур, спазм және т. б.

§ 4 бойынша дайындалатын дәрілік қалыптар шикізаты № 4 қосымшада келтірілген.

II БӨЛІМ

МИНЕРАЛДЫ ЗАТТАР МЕН ХИМИЯЛЫҚ ҚОСЫЛЫСТАРДАН ДӘРІЛЕР ДАЙЫНДАУ

Сулы немесе спиртті ерітінділер және тритурациялар (ұнтақтық сұйылтулар) минералды заттар мен химиялық қосылыстардан, төменде көрсетілген ережелер бойынша дайындалады:

§ 5

Сулы ерітінділер

Сулы ерітінділер § 5 бойынша дайындалады, оның ішінде:

§ 5а бойынша дәрілік заттың 1 бөлігі тазартылған судың 9 салмақтық бөлігінде ерітіледі. Соңынан ерітінді сүзіледі.

§ 5а бойынша дайындалған ерітінді бірінші ондық сұйылтуға сәйкес келеді.

§ 5а бойынша дайындалған ерітіндідегі дәрілік зат мөлшері – 1 : 10.

§ 5б бойынша дәрілік заттың 1 бөлігі тазартылған судың 99 салмақтық бөлігінде ерітіледі. Соңынан ерітінді сүзіледі.

Дайындалған ерітінді бірінші жүздік сұйылтуға сәйкес келеді.

§ 5б бойынша дайындалған ерітіндідегі дәрілік зат мөлшері – 1 : 100

§ 5 бойынша қышқылдар ерітінділерін дайындау.

§ 5 бойынша қышқылдар ерітінділерін дайындау кезінде қолданылатын таза қышқылдың сипаттамасында келтірілген тығыздығы және % мөлшері есепке алынып дайындалады.

Кесте № 5 Гомеопатия тәжірибесінде қолданылатын сулы ерітінділер

Атауы	Пайдаланылатын бастапқы заттар (шикізат)	Қолданылатын сұйылтулар
Алюмен (Alumen)	Алюмокалийлі ашудас Құрамы: сұйылтуы Х2: (б.) Сұйылту Х1 10 Су 70 Этанол 20 жоғары сұйылтулар 45% этанолда	Х3, Х6 және одан жоғары
Ацидум гидроцианикум (Acidum hydrocyanicum)	2% синил қышқылы ерітіндісі Құрамы: сұйылтуы Х2: 2% синил қышқылы ерітіндісі және су тең мөлшерде. Жоғары сұйылтулар 45% этанолда	Х3, және одан жоғары
Ацидум гидрофлуорикум (Acidum hydrofluoricum)	Фторлы сутек қышқылы Құрамы: сұйылтуы Х2 (б.): фторлы сутек қышқылы 2,5 су 97,5 қоспа Х2 –Х6 сұйылтуларды суда дайындайды, жоғары - 45% этанолда	Х3, және одан жоғары
Манганум ацетикум (Manganum aceticum)	Марганец ацетаты Құрамы: сұйылтуы Х 2 (б.): Марганец ацетаты 1 Су 89 Этанол 90% 10 жоғары сұйылтулар - 45% этанолда дайындалады.	Х3 және одан жоғары

§ 5 бойынша дайындалатын дәрілік қалыптар шикізаттары № 5 қосымшада келтірілген.

§ 6 Спиртті ерітінділер

Спиртте жақсы еритін дәрілік заттардан ерітінді дайындау

Спиртті ерітінділер дайындау үшін, шикізаттың ерігіштігіне байланысты 90% – 60% - 45% этил спирті пайдаланылады.

Кесте № 6 Гомеопатия тәжірибесінде қолданылатын этанолды ерітінділер

Атауы	Пайдаланылатын бастапқы заттар, ерітінділердің құрамы және дайындау	Қолданылатын сұйылтулар	Қолданылуы
Йод Iodum	Йод Х1 МФ талаптарына сәйкес болуы керек. Құрамы: сұйылтуы Х1 (б.): Йод 1 Этанол 90% 9	Х3, Х6	Шырышты қабаттар қозуында, жүйке күйзелісінде және т. б.
Сульфур (Sulfur)	Сублимацияланған және ұшырылған күкірт. Препарат (Sulfur depuratum) 1Х МФ талаптарына сәйкес болуы керек. Сокслет аппаратында 5 б. күкіртті және 100 б. 90% этанолды ұзақ уақыт қайнатады. Суытылған ерітіндіні 90% этанолдың екі еселенген салмақтық бөлігімен сұйылтады –Х4 сұйылту алады. Х5 сұйылтуды 90% этанолда, Х6 сұйылтуды 60% этанолда, жоғары сұйылтуларды 45 % этанолда дайындайды.	Х4, Х5, Х6	Қан айналымының бұзылуы, тері аурулары және т.б.
Тартарус етибиатус (Tartarus stibiatus)	Сурьма және калий тартраты. Құстырушы тас. VII МФ талаптарына сәйкес болуы керек. Құрамы: сұйылтуы Х2 (б.): Құстырушы тас 1 Су 89 Этанол 90% 10 жоғары сұйылтуларды 45 % этанолда дайындайды.	Х2	Тыныс алу жолдары аурулары, құсықта және т.б.

§ 6а бойынша дәрілік заттың 1 бөлігі алынып спирттің 9 салмақтық бөлігінде ерітіледі; ерітіндідегі дәрілік зат мөлшері – 1 : 10 (бірінші ондық сұйылту).

§ 6б бойынша дәрілік заттың 1 бөлігі спирттән 99 салмақтық бөлігінде ерітіледі, яғни ерітіндідегі дәрілік зат мөлшері – 1 : 100 (бірінші жүздік сұйылту).

Қолданылатын спирт концентрациясы әрбір дара дәрілік заттың сипаттамасында көрсетіледі.

Қолданылатын дәрілік қалыптар тізбегі №6 қосымшада келтірілген.

§ 7

Құрғақ заттардан ысқыланған ұнтақтар (тритурация) дайындау

Құрғақ заттардан ысқыланған ұнтақтар дайындау үшін дәрілік заттың белгілі мөлшерін алып фарфорлы келіде сүт қантымен ысқылады.

Ұнтақтарды құрғақ заттардан ысқылап дайындау дегеніміз, тек дәрілік затты сүт қантымен араластыру емес, ол бұл қоспаны мұқият ысқылап ұнтақтау арқылы өте ұсақ бөлшектер алу екенін есте ұстау керек. Осыған байланысты ұнтақты ысқылау мерзімі 1 сағаттан кем болмауы керек.

Бұл тұжырымның дұрыстығына келесі мысал көз жеткізеді: егер Купрум металикумның 1-ші ондық ысқыланған ұнтағын дайындау кезінде әр 10 минут сайын микроскоппен Купрум сынағын тексеріп, бөлшектердің өлшемін анықтаса, құралсыз, жай көзге біркелкі көрінгенімен, шамамен тек 1 сағаттан кейін ғана гомогенді көрініс шығады. Бұл үрдістен ауытқу әрбір жағдайда ескертіліп отырады.

Ысқыланған ұнтақтар дайындау кезінде кейбір ірі бөлшектер ұнтаққа түсіп кетпеу үшін ысқылау мен келі бетінен ұнтақты қырып отыру өте мұқият орындалуы керек.

Гигроскопиялы заттарды ысқылау тек қыздырылған келіде орындалуы керек.

Құрғақ заттардан ысқыланған ұнтақтар төменде келтірілген үрдіс бойынша дайындалады.

Жүздік шкала бойынша 0,1 г дәрілік зат 9,9 г сүт қантымен, ал ондық шкала бойынша 1 г дәрілік зат 9 г сүт қантымен ысқыланады. Сұйылтуға алынған сүт қанты тең 3 көлемге бөлініп, 1 –ші көлемі фарфорлы келіге көшіріледі және келі бетінің кездейсоқ қуыстарын бітеу мақсатында бірнеше рет араластырылады, содан кейін дәрілік затты қосып, күш сала отырып, 6 минут бойына ысқылайды, 4 минут

бойына ұнтақты келі бетінен қырып араластырады, тағы 6 минут ысқылайды, 4 минут қырады. Содан кейін сүт қантының екінші көлемін келідегі ұнтаққа қосып 6 минут ысқылай, 4 минут қырады, осы үрдіс тағы бір рет қайталанады. Ең соңында сүт қантының қалған көлемі салынып, жоғарыдағы келтірілген үрдістер қайталанады.

Кесте № 7 Гомеопатия тәжірибесінде қолданылатын ұнтақтар (тритурация). (Толық тізбегі №7 қосымшада келтірілген).

Атауы	Бастапқы заттар	Қолданылатын сұйылтулар	Қолданылуы
Сепия (Sepia)	Каракатица - өрмекші тұқымдас. Сиялы қап	X3 және одан жоғары	Гинекология, бас ауруы, экзема және т. б.
Слицея, кремний қышқылы	Тұнбаланған метакремний қышқылы	X3 және одан жоғары	Фурункульде, карбункульде, маститте және т. б.
Гепар сульфур (Hepar sulfuris)	Ганеман известі күкіртті бауыры – тигельде ұзақ уақыт «ағарғанша» қыздырылған күкірттің және устрица үйшігінің тең салмақтық бөлігінің қоспасы. Суытылғаннан кейін тығыз жабылған шыны сауытта сақтайды	X3 және одан жоғары	Флегмонада (іріндеуде), борнхитте және т.б.
Карбо вегетабилис (Carbo vegetabilis)	Бук немесе қайыңның жақсы қыздырылған көмірі. X1 МФ талаптарына сәйкес болуы керек.	X3, 3 және одан жоғары	Созылмалы диспесияда, өкпе эмфиземасында және т.б.
Графит. (Graphites)	Табиғи графит		Экземада, жарақат бетін бітеуге және т.б.

Сонымен 10 г ысқыланған ұнтақ дайындауға 1 сағат жұмыс уақыты кетеді. Осы әдіспен 1 г жүздік ысқыланған ұнтақты немесе 1 г ондық ысқыланған ұнтақты қайталап 99 г немесе 9 г сүт қантымен 2-ші жүздік немесе 2-ші ондық сұйылту алынады.

III БӨЛІМ

ДӘРІЛІК ЫСҚЫЛАНҒАН ҰНТАҚТАРДЫ ӘРТҮРЛІ СҰЙЫҚ ЗАТТАРДАН ДАЙЫНДАУ

§ 8

§ 8 бойынша ысқыланған ұнтақтар сұйық дәрілік заттардан дайындалады.

Дәрілік заттардың сұйық ерітінділерінен ысқыланған ұнтақтар §7 келтірілген салмақтық бөлшектер қатынасында дайындалады.

Дәрілік сұйылту аз мөлшерде дайындалғанда сулы ерітіндіден 2 тамшы немесе спиртті ерітіндіден 4 тамшы алынып 9,9 г сүт қантымен, §7 келтірілгендей, ысқыланады.

Дәрілік зат мөлшері 1-ші жүздік немесе 2-ші ондық сұйылтуға сәйкес келеді. Дайындалатын дәрілік қалыптар тізбегі №8 қосымшада келтірілген.

§ 9

Ысқыланған ұнтақтарды эссенция мен тинктурадан дайындау

§ 9 бойынша ысқыланған ұнтақтар негізгі эссенциялар мен тұрындылардан дайындалады.

Эссенциялар мен спиртті тұрындылардан ысқыланған ұнтақтар дайындау, сұйық дәрілік заттардан дайындау секілді, яғни § 7 келтірілгендей, препараттың белгілі мөлшері сүт қантымен ысқыланады.

а) § 1 және § 2 бойынша дайындалған эссенцияның 2 бөлігі сүт қантының 99 бөлігімен ысқыланады, бұл 1-ші жүздік немесе 2-ші ондық сұйылтуға сәйкес келеді.

б) § 3 бойынша дайындаған эссенцияның 3 бөлігі сүт қантының 99 бөлігімен ысқыланады, бұл 1-ші жүздік немесе 2-ші ондық сұйылтуға сәйкес келеді.

в) § 4 бойынша дайындалған тұрындының (тинктура) 1 бөлігі сүт қантының 99 ысқыланады, , бұл 1-ші жүздік немесе 2-ші ондық сұйылтуға сәйкес келеді.

СҰЙЫЛТУЛАРДЫ ӨРТҮРЛІ ДӘРІЛІК ЗАТТАРДАН ДАЙЫНДАУ

Сұйылтуларды дайындау кезінде келесі технологиялық үрдістерді дәлме-дәл сақтау керек.

А. Сұйық дәрілік заттарды сұйылту

Сұйық заттарды (жоғарыдағы 1- 9 параграфтарда көрсетілген ережелер талаптарына сәйкес дайындалған ерітінділер, эссенциялар, тинктуралар) сұйылту күн сәулесінен қорғалған бөлмелерде орындалады. Сұйылтуға арналған сауыттар көлемі дайындалатын сұйылтулар көлемдерінен 1/2, 1/3 есе артық болуы керек.

Дәрілік заттың аты мен сұйылту дәрежесі дайындауға қолданылатын сауыттың тығынына және сауытта көрсетіледі. Демек жүздік сұйылту дәрежесінің алдында «С» әрпімен немесе араб цифрімен, ал ондық сұйылту «D» немесе «X» әріптерімен көрсетіледі.

Егер сұйылтуға қажет зат көп мөлшерде алыну керек болған жағдайда оның мөлшері салмақтық өлшеммен, ал аз мөлшерде болса - тамшылар санымен алынады.

а) Ондық шкала бойынша:

X1-ден X30 дейінгі сұйылту зат аттары мен дәрежесі көрсетілген шынылардың X2 бастап әрқайсысы 45% этил спиртінің 9 салмақтық бөлігімен толтырылады. Эссенциядан бірінші ондық сұйылту тиесілі параграфта көрсетілген ереже бойынша дайындалады. Әрбір келесі сұйылту жоғары-төмен 10 рет екпінді шайқау арқылы дайындалады, содан кейін осы дайындалған сұйылтудың 1 салмақтық бөлігі келесі шыныға ауыстырылады және дайындау қайталанады.

б) Жүздік шкала бойынша:

C1-ден C30 дейінгі сұйылту зат аттары мен дәрежесі көрсетілген шынылардың C2 бастап әрқайсысы 45% этил спиртінің 99 салмақтық бөлігімен толтырылады.

Эссенциядан, тұрындыдан немесе ерітіндіден бірінші жүздік сұйылту тиесілі параграфта көрсетілген ереже бойынша, жоғары-төмен 10 рет екпінді шайқау арқылы C2 шынысында дайындалады.

Содан кейін осы дайындалған С2 сұйылтудың 1 салмақтық бөлігі келесі, С3 шынысына ауыстырылады және дайындау барлық шынылармен қайталанады. Сонымен әрбір алдыңғы сұйылтудың 1 салмақтық бөлігі келесі шыныға ауыстырылып, жоғары-төмен 10 рет екпінді шайқау арқылы үрдіс жалғастырыла береді.

Б. Ысқыланған ұнтақтар (тритурация) дайындау

Ысқыланған ұнтақтардың (тритурация) ондық және жүздік дайындау технологиясы § 7 көрсетілгендей жүргізіледі.

В. Сұйық сұйылтуларды ысқыланған ұнтақтардан дайындау

Сұйық сұйылтуларды ысқыланған ұнтақтардан дайындау тәсілі:

Жүздік сұйылту шкаласы бойынша 3-ші жүздік сұйылтуға дейін ысқыланған дәрілік заттың бір бөлігі алынып тазартылған судың 79 салмақтық бөлігімен ерітіледі, содан кейін шыныға 90% этил спиртінің 20 салмақтық бөлігін қосады. Шынының 2/3 бөлігіне дейін толтырылған сұйықты 10 рет шайқайды. Осылай дайындаған сұйылту 4-ші жүздік сұйылтуға сәйкес келеді.

Сұйылтуды ары қарай жалғастыру келесі үрдістер бойынша жүргізіледі: дайындалған 4-ші жүздік сұйылтудың 1 салмақтық бөлігін 45% этил спиртінің 99 салмақтық бөлігі құйылған шыныға қосады, 10 рет шайқайды. Алынған сұйық 5-ші жүздік сұйылтуға сәйкес. Сонымен әрбір алдыңғы сұйылтудың 1 салмақтық бөлігі келесі, 45% этил спиртінің 99 салмақтық бөлігі құйылған шыныға көшіріліп, 10 рет екпінді шайқау арқылы үрдіс жалғастырыла береді.

Гранулулар (түйіршіктер) дайындау технологиясы

Гранулаларды (түйіршіктер) жоғары сапалы қант құрағынан алынған таза қантта дайындайды. Қант тазартылған суда қалдықсыз еріп кетуі керек.

Гранулалар, гомеопатиялық сұйылтулармен қанығуы үшін біркелкі және белгілі өлшемде болуы керек. Олар бекітілген нөмірлерімен ажыратылады:

- № 1 бір гранула салмағы 2 миллиграмм: 500 гранула салмағы 1 грамм.
- № 2 бір гранула салмағы 4 миллиграмм: 250 гранула салмағы 1 грамм.
- № 3 бір гранула салмағы 8,3 миллиграмм: 120 гранула салмағы 1 грамм.
- № 4 бір гранула салмағы 12,5 миллиграмм: 80 гранула салмағы 1 грамм.
- № 5 бір гранула салмағы 2,2 миллиграмм: 45 гранула салмағы 1 грамм.
- № 6 бір гранула салмағы 4 центиграмм: 25 гранула салмағы 1 грамм.
- № 7 бір гранула салмағы 1 дециграмм: 10 гранула салмағы 1 грамм.
- № 8 бір гранула салмағы 2 дециграмм: 5 гранула салмағы 1 грамм.
- № 9 бір гранула салмағы 3,3 дециграмм: 3 гранула салмағы 1 грамм.
- № 10 бір гранула салмағы 5 дециграмм: 2 гранула салмағы 1 грамм.

Жиі қолданылатын түйіршіктер өлшемдері № 4 және № 5.

Түйіршіктерді дәрілік заттармен қанықтыру кезеңінде, әрбір түйіршікке дәрілік заттың бір тамшысы сәйкес келуін қамтамасыз ету керек.

Түйіршіктерді дәрілік заттармен қанықтыру 3-ші жүздік немесе одан жоғары сұйылтудан және 70% спиртпен жүргізілуі керек.

Түйіршіктерді дәрілік заттармен қанықтыру төмендегіше жүргізіледі: Көлемі, ішіне салынатын түйіршіктер салмағынан 1,5 немесе 2 есе үлкен, шыны банкалар алынады. Олардың біреуіне, 1 кг № 5 түйіршіктерге дәрінің 10 г тиесілі сұйылтуы есебінен және түйіршіктер біркелкі араласып қанығулары үшін соншалықты салмақты 70% этил спиртіні қосады. Банканы қақпақпен жауып, пергамент қағазымен орап банканы бірден 10 минут бойына қолмен немесе 3-4 минут машина көмегімен шайқайды. Үрдіс аяқталғаннан кейін, түйіршіктерді пергаментпен жабылған тесік көздері бар ағаш тақтай бетіне төгіп, кептіреді.

Түйіршіктерді толық кептіру ауада жүргізіледі, содан кейін арнаулы ыдысқа көшіріледі.

Түйіршіктерді дәрілік заттармен қанықтыру ұшқыш, иісті заттармен және барлық қышқылдарда 3-ші жүздік сұйылтудан төмен болмауы керек.

ТАБЛЕТКАЛАР ДАЙЫНДАУ

Таблеткаларды тритурациялардан дайындау Мемлекеттік Фармакопея талаптарына сәйкес жүргізіледі.

ЖАҚПА МАЙЛАР, МАЙЛЫ ЕРІТІНДІЛЕР, ОПОДЕЛЬДОКТАР ЖӘНЕ СЫРТ ДЕНЕГЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН СПИРТТЕР ДАЙЫНДАУ

Жақпа майлар мен майлы ерітінділер Мемлекеттік Фармакопеяның өкілетті басылымы талаптарына сәйкес жүргізіледі.

Гомеопатиялық жақпа майлар негіздері ретінде вазелин және ланолин қолданылады. Гомеопатиялық сұйық майлар ретінде пайдаланатындар: вазелин, өрік, алхоры, зәйтүн, күнбағыс майлары.

Жақпа майлар мен сұйық майлар ерітіндісі, егер дәрілік заттар күшті әсер етуші болмаса, концентрациясы негізінен 1: 9 (10 %) есебінен, ал күшті әсерлі заттардан 5 % дайындалады. Бұл ереже келесі дәрілерге қатысты емес:

- 3 % Анис жақпа және сұйық майы
- 2 % Ацидум бензоикум жақпа майы
- 3 % Ацидум салициликум жақпа майы
- 2 % Ацидум карболикум жақпа майы
- 10 % Ацидум нитрикум жақпа майы (бірінші ондық сұйылтудан дайындалады)

- 10 % Ацидум Арсеникозум жақпа майы (үшінші ондық сұйылтудан дайындалады)

- 5 % Акониттің жақпа және сұйық майы
- 3 % Кантаристің жақпа және сұйық майы
- 3 % Кротонның жақпа майы
- 1 % Циннабаристің жақпа майы
- 10 % Цимицифуги жақпа және сұйық майы
- ½ % Хлоретон жақпа және сұйық майы
- 1 % Графит жақпа майы
- 1 % Гепар Сульфур жақпа майы
- 5 % Спонтин жақпа және сұйық майы
- 10 % Сульфур сублиматум жақпа майы
- 10 % Брионий жақпа және сұйық майы
- 10 % Фитолакка жақпа майы
- 10 % Меркуриус коррозивум жақпа майы (3х-тан)

1 % Меркуриус биодатус жақпа майы

Жақпа майлар қарапайым және күрделі құрамда да дайындалады. Кейбіреулерінің өзіндік аттары бар, мысалы:

Плазмин жақпа майы:

Календула Θ - 20,0

Фитолакка Θ - 60,0

Брионий Θ - 2,0

Ац. Борикум пульвер. - 182,,0

Ланолин сулы – 400,0

Вазелин – 1400,0

Кориза жақпа майы

Ац. Карболикум – 7,5

Натрум Хлоратум – 15,0

Адреналин (1 : 1000) – 30,0

Олеум Ментоли – 15,0

Олеум Эвкалипти – 15,0

Вазелин – 1500,0

Альбуминин жақпа майы

Гидраргириум Бихлорати – 1,5

Калиум нитрикум – 1,5

Боракс – 1,5

Белок (тауық жұмыртқасы) – 25,0

Ланолини – 150,0

Вазелини – 150,0

Линин жақпа майы

Ац. Борикум пульв. – 100,0

Тальк – 200,0

Цинкум оксидат. – 200.0

Вазелин 1500,0

Ментол – 15,0

Тұмау жақпа майы

Ментол – 10,0

Олеум Эвкалипти – 10,0

Вазелин 1000,0

Спирттер

Сырт ұлпаға қолданылатын спирттер әртүрлі % тұрындыларды 70% спиртпен араластыру арқылы дайындалады, мысалы:

- Анис спирті – 3 %
- Арника спирті – 10 %
- Аконит спирті – 5 %
- Спонгия спирті – 10 %
- Кантарис спирті – 5 %

Кейбір спирттер арнаулы рецепт бойынша дайындалады.

- Лори спирті
- Рус Θ - 10,0
- Брионий Θ - 20,0
- Белладонна Θ - 30
- Капсикум Θ - 20,0
- Ледум Θ - 30,0

СҰЙЫҚ ОПЕДОЛЬДЕКТОР

Сұйық опедольдок - спиртті линименттің дәрілік қалыпты түрі. Опедольдок дайындау үшін сабынды спирттің 2 бөлігі, судың 1 бөлігі және 96° этил спиртінің 1 бөлігі араластырылады. Осылай дайындалған Опедольдок әртүрлі тинктуралармен 3 %, 5 % және 10 % қатынасында араластырылады. Опедольдок концентрациялары жақпа майлар мен майлар концентрацияларына тура келеді.

Дайындалған дәрілік қалыптың сигнатурасында «Опедольдок» деген белгі болады және қандай дәрілік затпен араласқаны көрсетіледі. Мысалы, Опедольдок Брионин және тағы солай.

СУППОЗИТОРИЙ

Суппозиторийді «Бутирум какаодан» дайындалған массасы белгілі мөлшердегі дәрілік заттары бар спиртті тұрындылар және экстрактармен араластыру арқылы алады. Ыңғайлы көлемдегі суппозиторий массасын дайындау және жақсы байланыстыру үшін, керек болған жағдайда, сусыз ланолин қосады.

Әрбір суппозиторийге 2 тамшы экстракт немесе алдын – ала буландырылған 20 тамшы тинктура қосылады.

ҚҰРАЛ-ЖАБДЫҚТАР ЖӘНЕ АППАРАТУРАЛАР

Дәріхана құрал-жабдықтарымен аппаратураларынан басқа керектілер:

Пресс

Өсімдіктердің шырынын сығып алу үшін қолданылатын пресстер әртүрлі конструкциялы, бірақ тотықпайтын болаттан істелінген және жақсылап тазалап тұруға мүмкіндік беретін, тетіктері ажыратпалы қондырғы болуы керек. Сонымен қатар, престоуші материал салынатын фарфорлы немесе шыныдан істелінген пластиналар болуы керек.

Престоу үрдісінде қолданылатын дәкелер

Престоу үшін боялмаған, таза зығырдан істелінген материал қолданылады. Бұл материалдан престоуге арналған орамалдар (салфетка), қалталар дайындалады. Әрбір шикізатқа жеке қалташалар дайындалуы қажет. Әртүрлі шикізат үшін бір орамалды немесе бір қалташаны екінші пайдалануға болмайды.

Ысқылауға арналған келілер

Келі мен оның келсабы фарфордан дайындалған болуы керек. Фарфорлы келінің ішкі табақша беті және келсаптың төменгі беті күнгірттелген, жылтыр емес. Улы және күшті иісті заттармен жұмыстар арнайы, сырт бетінде күйдірілген белгісі бар келіде орындалады.

Электр жүйесі арқылы жұмыс істейтін, екі келсабы бар тритураторлар қолдану тиімді.

Елеуіштер

Гомеопатия тәжірибесінде тек қылдан және жібек жіптерін қолданып дайындалған елеуіштер қолданылады. Қыл елеуіштер тұрындылар дайындауға қажетті ірі ұнтақтарды, ал жібек елеуіштер - ысқыланған ұнтақтарды дайындауға керекті шикізаттарға

пайдаланылады. Қантты елеуге арналған елеуіштерді басқа мақсатта пайдалануға болмайды.

Қалақшалар мен қасықтар мүйізден, сүйектен немесе фарфордан істелінген болуы керек.

Сүзгіш

Жұмыста тек шыныдан немесе фарфордан істелінген сүзгіштер қолдану керек.

Шөп турағыштар және ет турағыштар

Балауса өсімдіктерді ұсақтау тотықпайтын болаттан істелінген шөп турағыш немесе ет турағышпен орындалады. Олардың барлық құрылымы жақсы тазаланып отырылуы керек.

Таблетка дайындаушы пресс

Ұнтақтар қоспасын таблеттеуге арналған. Таблетка дайындаушы пресс бүгінгі күні әртүрлі конструкциялы және функциялы күрделі қондырғы.

БЕЙТАРАП ЗАТТАР

Этил спирті

Гомеопатиялық технологияда таза 96%, 90%, 70%, 60%, 45% этил спирті пайдаланылады. Этил спирті құзырлы МФ басылымындағы талаптарды қанағаттандыруы керек және оны сұйылту МФ немесе официналды анықтамаларда келтірілген кестелер бойынша жүргізілуі керек.

Тазартылған су

Тазартылған су арнаулы қондырғыларды пайдалану арқылы алынады. Сапасы МФ талаптарын қанағаттандыруы қажет.

Глицерин

Гомеопатия тәжірибесінде қолданылатын глицерин сапасы МФ талаптарын қанағаттандыр.

Сүт қанты

Гомеопатия тәжірибесінде қолданылатын сүт қанты сапасы МФ талаптарын қанағаттандырады.

Қант (түйіршіктер дайындау үшін)

Түйіршіктер (грануль) жоғары сапалы қант құрағы өнімінен дайындалады. Түйіршіктер тазартылған суда қалдықсыз еруі керек.

Вазелин

Гомеопатия тәжірибесінде қолданылатын вазелин сапасы МФ талаптарын қанағаттандырады.

Ланолин

Гомеопатия тәжірибесінде қолданылатын ланолин сапасы МФ талаптарын қанағаттандырады.

Өсімдіктер майы

Өрік, шабдалы бадам т.б. өсімдіктер сұйық майлары МФ талаптарына сәйкес болуы керек.

Номенклатура

Гомеопатиялық номенклатура бойынша, егер дәрілік зат ретінде өсімдіктің тек бір түрі алынса, онда оған зерттеуші берген ат қолданылады: мысалы, «Аконитум Напеллус» орнына «Аконитум», «Атропа Белладонна» орнына «Белладонна» аты қолданылады. Егер жазбада осы тұқымдастардан тағы бір өсімдік қосылса, мысалы: «Аконитум Ликоктонум», онда сигнатураға «Аконитум Ликоктонум»

аты жазылады; егер жазбада «Аконит» деп көрсетілсе, онда тек «Аконитум Напеллус» қолданылады.

Кейбір құралдардың жазбада, ботаникалық аттарына сәйкес емес, өзіндік аттары болады. Мысалы, жазбада «Кактус грандифлорус» көрсетіледі; ал оның ботаникалық аты: «Цереус грандифлорум».

Кейбір неорганикалық заттар мен химиялық препараттардың осы сияқты шартты аттары бар. Мысалы: егер дәрігер жазбада «Плумбум» деп көрсетсе, онда «Плумбум металликум» жіберіледі.

Сұйық сұйылтулар белгіленуі: dill (dilutio)

Ысқылау: Trit (trituration)

Түйіршіктер: gran (granul), glob, globali

Жапсырмада дәрілік препарат қандай сұйылту шкаласымен дайындалғаны көрсетіледі.

Мысалы: Висмутум trit X 2: екінші ондық ысқылау. Белладонна dill C5 - бесінші жүздік сұйылту. Жазбада немесе талап етуші сұйылту дәрежесін тек цифрмен көрсетіп, ондық немесе жүздік сұйылту керектігі көрсетілмеген жағдайда дәрі жүздік шкала бойынша дайындалады.

В. Гомеопатиялық дәрілік препараттарды зерттеудің ортақ әдістері.

Төменде гомеопатиялық дәрілік препараттарды сынақ әдістерінің қысқа үзінділері келтіріледі.

А. Сұйық препараттарды сынау әдістері.

1. Меншікті салмақ (тығыздық).

Сұйықтардың меншікті салмағы Мор-Вестфаль таразысын пайдаланып, пикнометр немесе ареометр көмегімен анықталады. Анықтауды 17,5⁰С температурасында жүргізеді. Егер сынақ басқа температурада жүргізілсе, онда анықталған меншікті салмақ мәні дәлдігін жоғарылату үшін келесі түзетулер енгізіледі. Температура 17,5⁰С жоғары болса, онда әрбір ауытқыған градустан 0,0007 алынады.

Егер эссенция барлық § келтірілген дайындау ережелері бойынша дайындалса, онда негізгі тұндырмалардың меншікті салмақтары-

- § 1 бойынша 0,944
§ 2 бойынша 0,944
§ 3 бойынша 0,905 тең болады.

2. Этил спиртінің мөлшері

Тұрындылардағы немесе этил спиртті ерітінділеріндегі, сұйытулардағы этил спирті мөлшерін олардың тығыздығы бойынша анықтауға болады. Анықтауда жоғары дәлдікпен жүргізу мақсатында 50 мл сынақтағы препаратты арнайы колбаға көшіріп үстіне 100 мл су 50 г натрий хлоридін немесе натрий сульфатын (қайнау кезінде сұйық көбіктенбес үшін) қосып 100 мл дистиллят алады. Дистилляттың тығыздығын анықтап, спирттер кестесі (тығыздық және концентрация) арқылы таза этил спирті мөлшерін анықтайды. Қайнату кезінде мол көбік шығармайтын препараттағы спирт мөлшерін МФ келтірілген әдіс бойынша анықтайды.

3. Экстракт (сығынды) мөлшері

Бастапқы тұрындыдағы экстракты, ерітіндідегі және басқалардағы құрғақ қалдықты келесі әдіспен анықтайды. Алдынала өлшенген дөңгелек шыны табақшаға (диаметры 6-7см), дәлдікпен өлшенген сұйықты көшіреді, су моншасында буландырады. Содан кейін температурасы 105⁰С термостатта жарты сағат кептіреді. Кейбір экстрактар ылғал тартқыштығына байланысты, бірнеше минут аралығында салмақтары таразы табақшасының үстінде ұлғаяды, сол себепті кептірілген құрғақ қалдық мүмкіндігінше жылдам өлшену керек. Сонымен қатар, кептіру жарты сағаттан артық болмауы керек, себебі 105⁰С ұзақ қыздыру кезінде құрамында майлы заттары бар құрғақ қалдықтардың салмағы өсіп кетеді.

4. Сұйық майлар (өсімдік)

Сұйық майлар мөлшерін негізгі тұндыда және ерітіндіде төмендегідей орындайды: экстракты анықтағандағы қалдық 1-2 мл сумен (кейде су моншасында қыздырылып) ылғалдандырылады, содан кейін 10 г күйдірілген гипспен біркелкі ұнтақ алынғанша ысқыланады. Алынған массаны сүзгіш қағаздан істелінген гильзаға салып, гильза аузын, қолданыстағы шыны табақшаны сүртіп алған мақта анжасымен жауып, Сокслет немесе басқа майларды

экстракциялайтын аппаратқа орналастырылып 2-3 сағат бойы қатты қайнамаған петролей эфирімен экстракциялайды. Соңынан эфирді ұшырып, қалдықты 105⁰С температурада кептіру жәшігінде 15 минут кептіреді және өлшеп алады.

5. Майсызданған құрғақ заттар

Майсызданған құрғақ заттар мөлшері құрғақ қалдық мөлшері мен сұйық майлар мөлшерінің айырмашылығымен анықталады.

6. Алкалоидтар мөлшері

Эссенцияларда, тинктураларда және шикізатта алкалоидтар мөлшері әртүрлі әдістермен анықталады.

Анықтау ережелері дәрілік құралдарға қатысы бар бөлімдерде көрсетілген. Анықтау нәтижелері шынайы көрсеткіштер болу үшін бюреткалар пайдаланылады, олар:

- **бюретка**, ұзындығы 60 см, сыйымдылығы 10 мл, шкала ең кіші (min) бөлшек аралары 0,02 мл;

- **микробюретка**, ұзындығы 50 см, сыйымдылығы 5 мл, ең кіші бөлшек аралары 0,01 мл.

7. §§1-3 бойынша дайындалған эссенцияның экстракцияланған кейін суда ерімейтін тұнбасы

25 г эссенцияны су моншасында буландырады және кептіргіш жәшікте 105⁰С температурада аз уақыт кептіреді. Қалдықты суығаннан кейін сумен сұйылтады, ысқылайды және дәлдікпен өлшенген сүзгіш арқылы сүзеді, сумен жуады. Содан кейін сүзгіш кептіріледі және өлшенеді.

Суда ерімейтін қалдықтың мөлшерін экстракцияға алынған 100 бөлшек тинктураға қатынасы арқылы есептеп шығарады.

8. §§1-3 бойынша дайындалған эссенциялардағы, глюкоза мөлшерінің эквиваленті ретінде есептелінген тотықсыздандырғыштар мөлшері.

Суда ерімейтін тұнбадан алынған экстракт көлемін 100 мл жеткізеді, 30 мл мыс сульфаты (концентрациясы 69,2 г/л), 30 мл калий

гидроксиді және сегнет тұзы (концентрациялары 250 және 346 г/л) ерітінділерін қосып араластырады. Ерітінділер қоспасын қайнағанша қыздырып, оған жоғарыда дайындалған сұйытылған экстрактың 2,5 г қосады. Бір рет қайнатылғаннан кейін сұйықты дәлдікпен өлшенген асбесті немесе фарфорлы сүзгіш керней (трубка) арқылы сүзеді, сүзгішті, кезекпен, сумен, этил спиртімен, ең соңында эфирмен шаяды, содан кейін сүзгішті температурасы 105⁰С кептіргіш жәшікте ұстайды. Сүзгіш кернейді салқындағаннан кейін өлшейді, тұнбаға түскен мыс оксиді массасы бойынша, кестеден, оған сәйкес глюкоза мөлшерін есептеп шығарады. Осы нәтижені 16 – ға көбейтеді, эссенцияның 100 бөлшегіндегі экстракт (грамм) мәніне бөледі.

Есептелініп алынған нәтижені 100- ге көбейтсе, глюкоза эквивалентіне сәйкес тотықсыздандырғыштар % мөлшері шығады. Егер мыс оксиді мөлшері 0,522 г асса, онда жоғарыдағы сулы экстракты өзіне тең көлемді сумен сұйылтады. Осы ерітіндінің 25 мл көлемімен тағы сынақ жүргізіледі. Бұл жағдайда глюкоза мөлшері 16 емес, 32 – ге көбейтіледі.

9. Эссенциялар, тинктуралар және сұйық сұйылтулар түстері

Бірқатар препараттар, әсіресе, өсімдіктерден дайындалғандары ұзақ сақталынған кезде түстерін өзгертеді. Мысалы, көптеген жағдайда хлорофиллдің өзгеріске ұшырауына байланысты жасыл түс қоңырға ауысады. Бір препараттың құрамындағы заттардың бір мөлшерлігіне қарамай, әр бөлек сынамаларындағы түстерінің интенсивтігі әртүрлі өзгереді, бұл құбылыс, әсіресе, өте жоғары сұйылтуларда анық байқалады.

Бұл өзгерістерді әртүрлі заттардың түсі туралы берілген мағлұматтарды бағалау кезінде есепке алу керек. Сұйықтар түсін анықтау күндізгі жарық көзінде орындалады. Ол үшін ені 10 мл кюветадағы сұйықты ақ картон немесе ақ жазу қағазы алдына қойып анықтайды. Керек болған жағдайда кювета орнына диаметрі 10 мл пробирка пайдалануға болады. Ал түстерінде айырмашылықтары бар екі сұйықты салыстырып бағалауға кез келген фотоколориметр пайдалануға болады.

10. Эссенцияларды, тинктураларды, сұйылтуларды капиллярлы талдау және капиллярлы-люминисцентті талдау

Эссенцияларды, тинктураларды, сұйылтуларды капиллярлы талдау «План» әдісі бойынша жүргізеді. Бір сортты сүзгіш қағаздың текстурасына перпендикулярлы ені 2 см ұзындығы 25 см етіп тілім-тілім қиып алады, биіктігі шамамен 5 см, диаметрі 3 см шыны цилиндрге қағаз тілімнің бір шеті ыдыс түбіне тиетіндей етіп іледі. Егер талдау әдісінде ерекше нұсқаулар болмаса, ыдысқа 5 мл сынаққа алынған сұйықты құяды. Ыдысты орташа жылы бөлмеге қояды, 24 сағаттан кейін немесе ыдыстағы сұйық қағазға толық сіңгеннен кейін қағазды шығарып кептіреді, содан кейін оны кварц шамынан таралған ультракүлгін немесе күн сәулесі әсерінен пайда болған құбылыстарды бақылайды. Сынауға алынған сұйылтулар дәрежесі жоғары болғанда капиллярлық қағаз тілім ені 2,5 мм аспауы керек.

Ұнтақталған таблеткалар және ысқыланған ұнтақтармен жұмыс істегенде, олардың 5 г массасын этил спиртіннің екі еселенген массалық мөлшерімен араластырып, алынған ерітіндіні сұйылтулармен жүргізілген капиллярлы талдау әдісімен сынайды.

Түйіршіктер препараттарын, жоғарыда келтірілген әдіс бойынша талдау әрбір препаратқа, тек арнаулы нұсқау бойынша орындалады.

Капиллярлы құбылыс көрінісін сипаттау үшін оны 2 бөлікке бөліп пайдаланады.

1. *Жоғарғы* - сулы аумақтан және аумағы дөңес немесе эллиптикалы ойық аумақтан тұратын бөлігі.

2. *Төменгі* – көпшілігі бірнеше түсті аумақтардан және табанынан (ең төменгі бөлігі) тұратын бөлігі.

Капиллярлы талдау арқылы жүргізілген әдіс бойынша алынған сұйықтың люминисценциясын бақылау үшін келесі бөлшектеу тиімдірек:

1. *Жоғарғы бөлігі* - ең жоғарғы тар аумағы содан кейін одан төменгі жоғары бөлігі және бірқатар препараттар люминисценциясы анық көрінетін төменгі бөлігі.

2. *Төменгі бөлігі* – дөңес аумақты немесе шатыр бейнелі, бірнеше аумақтан және аумақ табанынан тұратын тілімі. Тілім төменгі бөлікті толық немесе тек дөңес бетін қамтуы мүмкін.

Белгілі заттарға меншікті люминисценция толық шығуы үшін, капиллярлы талдау нәтижесін аналитикалық шам сәулелерімен

бақылау, қағаз кептірілген соң жүргізіледі. Капиллярлы суреттемені ультракүлгін сәулемен бақылағанда қателер жіберілмес үшін, келесі жағдайларға көңіл аудару қажет: бақылауды күн сәулесі болсын, ультракүлгін сәуле көзі (электр шамы) болсын, тек бір түсті бетте жүргізу, қалаулы түс - ақ, мүмкіншілігінше люминисцентті болуы тиіс. Бұлардан басқа, сүзгіш қағаздардан да негізінен ақшыл-көгілдір немесе көк-күлгін түсті люминисценция шығады, сонымен қатар кейбір заттар – сүт және құрақ қанты көгілдір түсті люминисценция береді. Аталған қанттардың этил-спиртті құрамдарға кіруіне байланысты кейбір талдауларға кедергісі бар және этил спиртінің де әлсіз көгілдір түсті люминисценциясы бар. Ары қарай, тазартылған сумен салыстырмалы бақылау мақсатында орындалған тәжірибедегі капиллярлы бейнеде әрқашан тілімнің ең жоғарғы бөлігінде қоңырқай түсті еңсіз-тар аумақ көрінуі керек. Бұл аумақ ультракүлгін әсерінен ашық көк түске жарқырайды. Зерттеуді жоғары дәлдікпен жүргізу мақсатында препаратты тиесілі реактивтермен өңдеу нәтижесінде түсті аумақтардың күндізгі жарық әсерінен белгілі сипатта өзгерулерін көруге болады; әсіресе бұл бейне ультракүлгін әсерінен айқындала түседі. Тілім бетіне реактив ерітіндісін шыны немесе көз таяқшасы көмегімен барлық бетіне мол жағу керек және тілімді өте жоғары емес температурада кептіреді. Күдікті жағдайда, салыстырмалы бақылау ретінде, тәжірибе сол қағаздағы капиллярлы құбылыс бейнесінен жоғары бөлігінде қайта орындалуы керек.

Егер реактивтер қолдану идентификация дәлелдігіне жеткіліксіз болса, онда төменде келтірілген әдісті қолдануға болады (2-ші капилляризациялау).

Зерттеуші сүзгіш қағазды капиллярлы пробирка ішіне орналастырады, содан кейін пробиркаға капилляр құбылыс суреттемесінің жоғарғы шегіне дейін жететін тиесілі еріткіш құяды, көбіне бұл еріткіш хлороформ.

Хлороформды пайдалану, түсті бейненің жоғарғы бөлігі, еріткішке және онда (еріткіште) еріген заттар миграциясына кедергі болдырмайды. Еріткіш сүзгіш қағаздағы түсті аумақтағы барлық заттарды ерітіп, олармен бірге қағаз бойымен көтеріледі, еріткіш ұшып кеткен соң, еріген заттар жаңа аумақта, пробирканың жоғарғы шегінде тұрақтайды.

Егер осы “жаңа аумақ” көрінісі әлсіз болса, тәжірибені еріткіштің қосымша көлемімен қайталауға болады, бұл әдіс капиллярлы құбылыс суреттеме көрінісін айқындата түседі. Егер бұл

аймақта да көрініс өте айқын болмаса, онда еріткішті тағы пайдаланып аумақты айқындата түсуге болады.

Жаңадан алынған едәуір кең аумақ күндізгі жарық және ультракүлгін жарықпен көбінесе тиесілі түс береді. Егер сұйық препараттарды, капилляр көрінісі сияқты ары қарай зерттеу керек болса, онда әртүрлі әдістермен жалғастыруға болады. Ерітінділерді люминесценцияға тікелей тексеруге де болады: ол үшін 1-2 мл ерітіндіні диаметрі 1,5 см пробиркаға құйып ультракүлгін жарықта бақылайды. Ерітінді құрамындағы заттар әсерінен туындайтын кедергілерді болдырмау үшін бірнеше тамшы хлорлы сутек қышқылын қосады.

Б. Ысқыланған ұнтақтарды зерттеудің жалпылама (ортақ) әдістері

1. Ысқыланған ұнтақтардың қасиеттерінің талапқа сәйкестігін лупа арқылы немесе тікелей сәуле өтінде микроскоп арқылы анықтаған өте тиімді. Дәрілік зат сүт қантында біркелкі таралған болу керек. Түсті, қатты иісті және өткір дәмді бастапқы заттар төменгі сұйылтуларында, олардың сәйкес түсін және өзіндік иісін немесе дәмін сезуге болады.

2. Ысқыланған заттар, өте қаныққан ерітіндіде қайта кристаллдану құбылысын туғызатын болса, онда осы әдіспен дәрінің жазба сұранысына сәйкес дайындалғанын тексеруге болады. Қайта кристаллдану құбылысы жоғары сұйылтуларда да орын алады, мысалы, 5 тен 9-дың ондық ысқылауларда.

Өте қаныққан ерітінділерді дайындау және сынақтар жүргізу төмендегідей:

Өлшенген зат сынамасын ішінде, заттың белгілі түріне есептелініп алынған, су мөлшері бар өлшеу колбасына салады; колбаны кішілеу кристаллизатормен жабады. Затты еріту үшін жабық колбаны қайнап тұрған суға қояды, немесе ашық отта қыздырады.

Колбадағы заттар толық ерігеннен кейін оны 10-15 минут жылы жерде ұстап, одан кейін ауада біртіндеп салқындатады.

а) Егер зат қаныққан ерітінділерде изоморфты кристаллдармен жанасқанда толық кристаллданса, тәжірибе төмендегіше жүргізіледі: кішілеу пипеткамен, абайлап, бірнеше тамшы аса қаныққан ерітіндіні шыны пластинкаға бір тамшыдан тамызады, содан кейін алдын-ала күйдірілген және толық салқындатылған платина шпательмен азғана

зерттеуге арналған ысқыланған ұнтақ сынамасын алады (түйіреуіш басы көлеміндей), және оны аса қаныққан ерітіндінің шыныдағы тамшысына қосады. Егер сынамада ең болмағанда бір изоморфты кристалл болса, онда салыстырмалы тез арада, тамшы түгел кристаллданады, нәтижесінде дәрекі кристаллдар беті құрылады және бір мезетте олардың мөлдірлігі жоғалады.

Бұл классқа кіретін заттарға натрий ацетаты және сегнет тұзы жатады.

б) Заттар аса қаныққан ерітіндіде изоморфты кристаллдармен жанасқанда ерітінді кристаллдар түзбей, тек изоморфты кристаллдар іріленсе, онда: шеті мен ішкі жоғарғы бетін пипетка көмегімен абайлап бірнеше миллилитр аса қаныққан ерітіндіні алып резинка тығынмен жабылатын кішкене пробиркаға құяды. Алдын-ала күйдірілген және толық салқындатылған платина қалақшамен ерітіндідегі ысқыланған зерттелуші ұнтақты қосып, пробирканы рэзеңке тығынмен жауып абайлап төңкереді және осы қалыпта бірнеше сағатқа қалдырады. Егер сынамада микроскопиялы ұсақ изоморфты кристаллдар болса, онда бірнеше сағаттардан кейін төменгі қабырғада біраз іріленген кристаллдар немесе әр өлшемді друздер пайда болғанын байқауға болады. Осы классқа жататын заттарға бура және мыс сульфаты жатады.

3. Металды және көмір ысқыланған ұнтақтары бөлшектерінің өлшемін анықтау үшін, олардың микроскопиялы препараттарын келесі түрде дайындайды.

Түссіз, ысқыланған және газдар қоспасынан арылған микроскопияға арналған зат шынысына 0,02 - 0,03 г ұнтақты салады, 1 – 2 тамшы су қосады, және қыздырып сүт қантын ерітеді. Содан кейін, шыныны аздап қыздыра отырып, олифаға ұқсас, тұтқыр қалдық қалғанша буландырады.

Қалдықты жұқа қабатты шынымен жабады және препаратты объективы 200 рет үлкейтілген микроскоппен қарайды, бұлыңғыр, мөлдір емес металл бөлшектері өлшемдерін микрометр көмегімен белгілі әдістер бойынша өлшеп алады.

Ысқыланған ұнтақтарда микрозерттеуге дайындау келесі: 0,02 – 0,03 затты шыныда ұқыпты бір тамшы Канада бальзамымен ысқылайды, содан кейін препараттан әлсіз және абайлап ауа көпіршіктерін шығарады. Осыдан кейін препаратты жұқа шынымен жауып, жоғарыда көрсетілгендей, микроскоппен зерттейді.

АРНАЙЫ БӨЛІМ

Бұл бөлімде кейбір дәрілік препараттар дайындауға керекті субстанциялар сипаттамалары, көрнекті мысал ретінде берілген

ABIES NIGRA - АБИЕС НИГРА

Қолданылатын өсімдік. *Picea mariana* (Mill.) Britt - Қара қарағай.

Тұқымдасы: Pinaceae – Қарағайлы

Синонимдері. *Abies mariana* Mill., *Abies nigra* Poir.; *Picea nigra* Link, *Pinus nigra* Ait.

Таралуы. Солтүстік Америка, әсіресе Канада таза және аралас ормандарында. Еуропа және КСРО паркттері мен саябақтарында жасанды өсіріледі.

Қолданылатын бөлшегі. Кептірілген шайыры.

Қолданылатын бөлшегінің сипаттамасы. Шайыр сарғыш-қызыл түсті іріленген түйіршектер, жеңіл жарылады, жаңа жарылған беті ақсарғыш немесе сары алтын түстес. Жарылған беті жылтыр. Иісі жағымды шайырлы, хош иісті, дәмі ащы.

Дәрілік қалып дайындау. 6 параграф бойынша 90% спиртте ерітіледі. Екінші және үшінші сұйылтуы 90% спиртте, ал 4-6 сұйылтылуы 60% спиртте, одан жоғары сұйылтулар 45% спиртте жүргізіледі.

Дәрілік қалып сипаттамасы. Спиртті ерітінді қызыл-қоңыр түсті, жағымды шайырлы хош иісті және дәмі хош иісті. Екінші және үшінші сұйылтулары қабаты 1 см қалыңдықта қоңыр түстен сары түске дейін боялған.

Капиллярлы талдаудың көрсеткіштері. Салыстырмалы ылғалдық 60% және 20°C температурада сұйық көтерілуі – 5 см. 1 см – аумақ қоңырқай түсті; содан кейінгі аумақ 1,5 см мөлдір шыны тәріздес қоңыр түсті. Төменгі аумағы – ашық қоңыр түсті.

Дәрілік зат мөлшері 1/10.

Қолданыстағы сұйытылуы. 3x3 және одан жоғары.

Стандарт. 3x3.

ABSINTHIUM – АБСИНТИУМ

Қолданылатын өсімдік. *Artemisia absinthium* L. Ермен, Ащы жусан

Синонимдері. *Absinthium vulgare* Lam.

Тұқымдасы. Asteraceae (Compositae) – Күрделі гүлділер.

Таралуы. КСРО-ның Европалық бөлігінде, сонымен қатар Батыс Сібірде, Қазақстанда және Орта Азияда кездеседі. Арамшөп ретінде егістерде, төбелерде, шөл далаларда, жолдың шеттерінде өседі.

Қолданылатын бөлшегі. Тамырүсті жаңа жапырақтары және сабақтың төбе гүлдері. Жапырақты гүлдеудің кезінде немесе басында жинайды (мамырдың аяғы, маусымның басы), төбесін – гүлдеу кезінде (шілде-тамыз).

Өсімдіктің сипаттамасы. Көп негізді тамырсабақты, бұтағы бар, көп жылдық шөптесін өсімдік. Көп санды күмісті жиналған түктерден тұратын күміс-сұр түсті өсімдік. Сабағы қысқа жапырақты және ұзын, берік, гүлдері 1 см дейін ұзын. Төменгі сабақ жапырақтар қысқа черешпектерде орналасқан. Жоғарғы жапырақтары аздап кесілген. Гүл себеттері ұсақ, диаметрі 2-4 мм, сабақтың жоғарғы бөлігінен жиналған. Барлық гүлдері ашық сары түкті, өте ұсақ. Жемісі жалаңаш тұқымды. Барлық өсімдіктерінде өзіндік хош иісі және ащы дәмі бар.

Дәрілік қалып дайындау. § 3 бойынша эссенция.

Дәрілік қалып сипаттамасы. Ащы дәмі бар және хош иісті жасыл-қоңыр түсті эссенция. 1-ден 3-ші ондық бойынша қалыңдығы 1 см қабатында қоңырдан сарыға дейінгі түске ие.

Эссенцияның берілген капиллярлы талдау көрсеткіштері. Температурасы 16° С және салыстырмалы ылғалдылығы 44% болғанда жоғарлау ұзындығы 1 см. **Жоғарғы бөлігі:** ашық сары түсті 2 см мөлдір сулы аймақ; содан кейін сары-қоңыр түсті ұзындығы 3 см томпақ түріндегі аймақ. **Төменгі бөлігі:** ұзындығы 0,3 см мөлдір емес кір жасыл түсті аймақ; содан кейін 0,5 см қою жасыл түсті мөлдір емес аймақ және кейін 1,5 см ден жасыл және ашық сары-жасыл түсті екі аймақ. **Негізі:** ашық, қоңыр-сары.

Эссенциядағы дәрілік заттың құрамы. 1/3.

Қолданыстағы сұйылтылуы. 1х3х3 және жоғары.

ABROTANUM – ARTEMISIA

Қолданылатын өсімдік. *Artemisia abrotanum* L. – Емдік жусан («Құдай ағашы»)

Синонимдері. *Artemisia herbacea* Willd., *A. Paniculata* Lam., *A. Proceras* Willd., *A. Proceraeformis* Krasch.

Тұқымдасы. *Asteraceae* (*Compositae*) – Күрделі гүлділер.

Таралуы. КСРО-ның, Европа, Кавказ, Батыс Сібір, Орта Азия, Орталық және Оңтүстік Европада, Кіші Азия региондарында. Өсетін жерлері өзен жағалаулары, сулы орталар, шабындықтар аймақтарында өседі.

Қолданылатын бөлімдері. Өсімдік гүлдеген кезде (шілде, тамыз), жапырақтары мен жас бұтақшалары жиналады.

Қолданылатын бөлімдерінің сипаты. Биіктігі 1-1,5 м болатын, сабағы қарапайым тік, тамыры ағашталған бұталар. Жапырақтары кезекпен, сабақшалармен орналасқан, төменгі беттері азғана үлпілі, төменгі жапырақтары сопақ бейнелі, ұзындығы 4-6 см, ені 3-6 см; өсімдіктің жағымды және сергітетін иісі бар.

Дәрілік қалып дайындау. §3 бойынша.

Эссенцияның сипаты. Эссенция жасыл-қоңыр түсті, жағымды, сергітетін, хош иісті, ащы дәмді. 1-3 ондық сұйылту ерітіндісінің 1 см қабаты жасыл түстен сары түске дейін боялған.

Эссенцияны капиллярлы талдаудағы көрсеткіштері. Салыстырмалы ылғалдылығы 45%, температурасы 16° С, сұйық көтерілуі 5 см. Жоғарғы бөлігі: 2,5 см- сулы орта, ашық сары-қоңыр түсті. Табанында ені 0,5 см аумақ мөлдір және күңгірттеу; 2 см аумақ дөңес сүренсіз сары-қоңыр түсті. Төменгі бөлігі: 0,5 см аумақ сәуле өткізбейтін әлсіз жасыл түсті; 1 см аумақ сәуле өткізбейтін күңгірт жасыл түсті; 1 см – сәуле өткізбейтін жасыл түсті; табаны: әлсіз жасыл түсті.

Қолданылатын сұйылту. 3,6 ж.

ACIDUM ACETICUM – АЦИДУМ АЦЕТИКУМ СІРКЕ ҚЫШҚЫЛЫ

Қолданылатын зат. 96 % сірке қышқылы, CH_3COOH . М.м. 60.03, тығыздығы 1,063.

Дайындалуы. Химиялық фабрикаларда.

Қолданылатын зат сипаты. Сірке қышқылы МФ талаптарына сай болуы керек.

Дәрілік қалып дайындау. Бірінші ондық сұйылту дайындауға 96 % сірке қышқылының 10,5 салмақтық бөлігі судың 89,5 салмақтық бөлігі алынады. Сұйылту § 5а дайындалады, ерітінді шыны тығынды сауытта сақталады.

Дәрілік қалып сипаттамасы. 1-3 дейінгі ондық сұйылтуларда сірке қышқылына тән иісі бар. 1-2 ондық сұйылтудың үлгісін бірнеше

тамшы концентрлі күкірт қышқылымен қайнатқанда, сірке қышқылы этил эфиріне тән иіс шығарады. 3 мл 1- ондық сұйылтуды натрий гидроксиді сілтісімен бейтараптап, 2-7 тамшы темір хлориді ерітіндісін қосқанда, ерітінді қан қызыл түске боялады. Ерітінді қайнағанда түссізденеді және қоңыр түсті жапырақшалар пайда болады.

Сандық анықтау. Егер 1 г немесе 10 г екі ондық сұйылтуды 10 мл сумен және 3 тамшы фенолфталеин ерітіндісін қосса, ерітінді қызыл түске боялғанынша 16-16,6 мл 0,1 н. NaOH ерітіндісі жұмсалады (1 мл 0,1 н. NaOH 0,006003 г сірке қышқылына сәйкес келеді).

Ерітіндідегі дәрілік зат мөлшері. 1/10.

Шығарылуы. Тек сұйық түрінде.

Сақталынуы. 1-3 ондық сұйылтулар иісті заттар сақталатын шкафта сақталады.

Қолданылатын сұйылту. 30,3 жүздік және одан жоғары.

ACIDUM CARBOLICUM – АЦИДУМ КАРБОЛИКУМ КАРБОЛ ҚЫШҚЫЛЫ

Қолданылатын заттар. Кристаллдық карбол қышқылы, фенол C_6H_5OH , м.м 94,05.

Дайындалуы. Химиялық фабрикаларда.

Қолданылатын зат сипаты. Карбол қышқылы МФ IX 366 бет, фенолға қойылған талаптарға сай болуы керек.

Дәрілік заттарды дайындау. Ысқылау үшін - § 7 бойынша, бірақ гиграскопиялығына байланысты 2 ондық сұйылтуын, ал ерітінді үшін 45° спиртпен § 6а бойынша дайындалады.

Дәрілік қалып сипаттамасы. 1- 4 ондық сұйылтуы карбол қышқылының өзіндік иісіне ие. Егер 1-5 ондық сұйылтудың 5 мл сулы моншада 0,5-1,5 мл азот қышқылы мен буландырса, ал қалдықты судың бірнеше мөлшерімен араластырса, онда сары түске боялған аз немесе көп интенсивті сұйықтық пайда болады.

Ерітіндідегі дәрілік зат мөлшері. 1/10.

Сақталынуы. 1,2 және 3 ондық сұйылтылған негізгі заттар қауіпсіз, қараңғы, «Б» тізімі бойынша иісті заттар сақталатын шкафта сақталады.

Қолданылатын сұйылту. 3х3,6.

Стандарт. 3,6.

ACIDUM FORMICISUM – АЦИДУМ ФОРМИКУМ

Қолданылатын зат. Құмырсқа қышқылы, меншікті салмағы 1,061-1,064. Құрамы - 24-25% HCOOH , м.с. 46,02.

Дайындалуы. Химиялық фабрикаларда.

Қолданылатын зат сипаты. Құмырсқа қышқылы өткір иісті, ащы дәмді және қатты сұйылту кезінде де қышқылды реакциялы мөлдір, түссіз сұйықтық. у және спиртпен араласады.

Негізділікке сынама. 1 мл препаратты 5 мл су және 1,5 г сары сынап оксидімен араластырады және тез-тезден шайқау арқылы қайнаған сулы моншада қыздырады. Осы кезде газдың бөлінуі және сұр түсті металл сынаптың тұнбасы түзіледі.

Тазалығына сынама. Алдыңғы реакциядағы қоспаны газдың түзілуін тоқтатуға дейін қыздыруды жалғастырады және сұйықтықты тұнбадан сүзіп алады. Сүзгі қышқыл реакцияда (сірке қышқылы) болуы керек. Препарат ерітіндісін (1:6) бірнеше тамшы азот қышқылымен қышқылдайды. 10 мл алынған ерітінді хлорид және сульфат реакцияларын бермеуі керек.

Аммиак ерітіндісімен бейтарап реакциясына дейін жеткізілген, с ерітіндіауыр металдар реакциясын бермеуі керек. 5 мл препаратты сулы моншада буландырады және қалдықты кептіреді. Қалдық 0,02% аспауы керек.

Сандық анықтау. Препараттың 3 г (өлшем) 30 мл сумен сұйылтады және 1 н. күйдіргіш натрий ерітіндісімен қызғылт түске дейін титрлейді (индикатор - фенолфталеин).

1 н. күйдіргіш натр ерітіндісінің 1 мл 0,04603 г құмырсқа қышқылына сәйкес келеді, препаратта құмырсқа қышқылы 24-25% болуы керек.

Бейтарапталған ерітінді күйген немесе өткір иіс (күйген зат, акролеин) болмауы керек (МФ, 8 шығарылым, 24-бет).

Дәрілік қалыпты дайындау. 1 ондық сұйылту үшін құмырсқа қышқылының 10 салмақты бөлшегі судың 15 салмақ бөлшегімен араласады. 2 ондық сұйылту суда дайындалады, одан жоғары сұйылту - 45° спиртте жүргізіледі.

1 ондық сұйылтуды шыны тығыны бар тарда шығару керек.

Дәрілік қалыптардың сипаттамасы. 1-5 мл 1-6 ондық сұйылту спиртті буландырғаннан кейін және күміс нитраты ерітіндісінің бірнеше мл мен араластырғанда және уақыт аралығында қайнатқанда қарадан қоңырға дейінгі түс береді.

Сандық анықтау. Егер 1 г немесе 2-ші ондық сұйылтудың 10 г-ын 10 немесе сәйкес 50 мл су және 3 тамшы фенолфталеин ерітіндісімен араластырса, түзілу үшін 0,1 н. күйдіргіш калий ерітіндісінің 20,8-21,8 мл керек. Егер 3 ондық сұйылтудың 10 г-ын 50 мл су және 3 тамшы фенолфталеин ерітіндісімен араластырса, онда ерітіндінің қызыл түзілуі үшін 0,1 н. күйдіргіш калий ерітіндісінің 208-218 мл керек (1мл 0,1 н. күйдіргіш калий 0,004602 г құмырсқа қышқылына сәйкес кел).

Ерітіндідегі дәрілік заттың мөлшері. 1/10.

Шығарылуы. Тек қана сұйық қалыпта.

Сақталынуы. Иісті сақталатын шкафта.

Қолданылатын сұйылту. 3х3.

Стандарт. 3.

ACIDUM HYDROCHLORICUM MURIATICUM – АЦИДУМ ГИДРОХЛОРИКУМ МУРИАТИКУМ

Қолданылатын зат. Тұз қышқылы, меншікті салмағы 1,126-1,127, 24,3-25,25% HCl құрамды, молекулалық салмағы 36,47.

Дайындалуы. Химиялық фабрикаларда.

Қолданылатын зат сипаты. Тұз қышқылы МФ 9 шығарылымы, 32-бет. Талаптарына сәйкес келуі қажет.

Дәрілік қалыптың дайындалуы. 1 ондықты сұйылту үшін 10 салмақ бөлшекті тұз қышқылды 15 салмақ бөлшекті сумен араластырады. 2 ондық сұйылту суда дайындалады, одан жоғары сұйылту - 45° спиртпен жүргізіледі.

1 ондық сұйылту шыны тығыны бар рда шығарылуы керек.

Дәрілік қалып сипаттамасы. 5 мл 1-5 ондық сұйылту күміс нитраты ерітіндісін қосу кезінде ашық ақ лайлану береді, аммиак ерітіндісін қосу кезінде жоғалады және азот қышқылымен қышқылдаудан кейін қайта түзіледі.

Сандық анықтау. Егер 1 г 1 және 2 ондық сұйылту немесе 10 г 3 ондық сұйылтуды 50 мл су және 3 тамшы фенолфталеин ерітіндісімен араластырса, онда 1 ондық сұйылтудың қызыл бояу ерітіндісін алу үшін 26,5-27,5 мл, ал 2-3 ондық сұйылту үшін – 2,65-2,75 мл 0,1 н. күйдіргіш калий ерітіндісін керек (1 мл 0,1 н. күйдіргіш калий ерітіндісі 0,003647 г сәйкес).

Ерітіндідегі дәрілік заттың мөлшері. 1/10.

Сақталынуы. 1,2 және 3 ондық сұйылтуды «Б» тізімі бойынша сақтайды.

Шығарылуы. Тек қана сұйық қалыпта.

Қолданылатын сұйылту. 1х, 3х және жоғары.

Стандарт. 3,6.

ACIDUM HYDROCYANICUM – АЦИДУМ ГИДРОЦИАНИКУМ

Қолданылатын зат. Сулы синиль қышқылы, құрамы - 2% HCN, молекулалық салмағы 97,02.

Дайындалуы. айдаланған калий ферроцианиі ұнтағы салмақ бөлігі 7 конц. күкірт қышқылы 30 салмақ бөлшекті судан дайды. Су сіңірілген дистиллят 2% қышқыл құрамды болғанша сумен сұйылтылады.

Қолданылатын зат сипаты. Түссіз, ащы миндаль иісті мөлдір сұйықтық, буландырғанда қалдық қалмайды және көк лакмус қағазын қызыл түске боямайды. Күміс нитраты ерітіндісімен сулы синиль қышқылы қанықан кезінде ілген сұйықтық ащы миндаль иісін бермеуі керек.

Дәрілік қалыптың дайындалуы. Сулы 2 % синиль қышқылы судың салмақ мөлшерімен араласқанда 2 ондық сұйылту береді. Өте жоғары сұйылту 45 спиртпен дайындалады. 2 ондық сұйылту шыны тығынды арда шығарылады.

Дәрілік қалып сипаттамасы. 2-4 ондық сұйылту синиль қышқылына тән иіс береді.

Сандық анықтау. Егер 1 г 2немесе 10 г 3 ондық сұйылтуды 20 мл сумен 0,5 мл мүсәтір спирт ерітіндісімен сілтілесе және 1 мл калий йод (1:20) ерітіндісін қосса, онда жоғалмайтын лайлану түзілуіне дейін 1,8-1,9 мл 0,1 н. күміс нитрат ерітіндісі талап етуі керек (1 мл 0,1 н. күміс нитрат ерітіндісі 0,0054 г HCN-ға сәйкес).

Ерітіндідегі дәрілік заттың мөлшері. 1/100.

Сақталынуы. 2-3 ондық сұйылтылған негізгі зат ерекше н қараңғы жерде, «Б» тізімі бойынша сақталады.

Шығарылуы. Тек қана сұйық қалыпта.

Қолданылатын сұйылту. 3х3 және жоғары.

Стандарт. 3,6.

ACIDUM LACTICUM – АЦИДУМ ЛАКТИКУМ

Бастапқы зат. Сүт қышқылы, меншікті салмағы 1,210-1,220, құрамы – шамамен 72 % $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{COOH}$, молекулалық салмағы 90,05, және сонымен қатар, сүт қышқылының ангидридi, сүт қышқылының эквиваленті шамамен 15 %. Қышқылдың жалпы құрамы 90 %.

Дайындалуы. Химиялық фабрикаларда.

Дәрілік қалыпты дайындау. 1 ондық сұйылту үшін салмақ бөлшегі 11 90 % сүт қышқылы 89 салмақ бөлшекті сумен араластырылады. 2 ондық сұйылту суда дайындалады, одан жоғары сұйылтулар 45° спиртте. 1 ондық сұйылту шыны тығынды рда шығарылады.

Дәрілік қалып сипаттамасы. 5 мл 1-4 ондық сұйылту 2 мл сумен араластырылады және кальций карбонатының артық мөлшерін қосқаннан кейін сулы моншада спирт толық жойылғанға дейін қыздырылады. Е бірнеше тамшы фильтратты эксикаторда зерттеуші шыныда буландырса, онда микроскопта топталған кальций лактатының нәзік инелері көрінеді.

Сақталынуы. «Б» тізімі бойынша.

Ерітіндідегі дәрілік заттың мөлшері. 1/10.

Қолданылатын сұйылту. 3х, 3 және жоғары.

Стандарт. 3,6.

Дәрілік қалып дайындау. Эссенция дайындау – § 1 бойынша.

Дәрілік қалып сипаттамасы. Эссенция қоңыр түсті, иісі және дәмі өте жағымсыз. Егер 10 мл эссенцияны немесе 10 мл 1-ші ондық сұйылтуды судың тең бөлігімен араластырып және оған күйдіргіш натриймен эфирдің тең қоспасын қосып шайқаса, содан кейін су моншасында азот қышқылының 5 тамшысымен эфирді буландарса, қалдық түсі көгілдір-қызыл –түске айналады.

Егер талдауға алынған сұйылту, ультракүлгін жарықта айқын флюоресценция бермесе, 4-ші ондық сұйылтуға дейінгі сынамаларға нашатыр спиртін қосқанда, капиллярлы талдау жүргізуге керекті суреттеме төмендегіше шығады: жоғарғы жақта айқын қоңыр түс және төменгі жақта ашық-қоңыр түс шығады.

Алюминий сульфатының қаныққан ерітіндісі 3-ші ондық сұйылтуға дейін айқын люминесценция береді.

Сандық анықтау. Аконитин мөлшері – 0,03 %, Нейтралдау әдісі.

Эссенцияны капиллярлы талдау көрсеткіштері. 15° С температура және 47% ылғалдықта сұйық көтерілу биіктігі 8,4 см. Жоғарғы бөлігі: 3 см сулы аумағы мөлдір ашық қызыл-қоңыр түсті,

келесі эллиптикалы түрдегі 2 см аумақ күнгірт-қоңыр түсті. Төменгі бөлігі: 1,5 см шамалы қоңырқайланған, сәуле тікелей түскенде көрінуі анық, асты – күнгірт- қоңырқай түсті.

Эссенциядағы дәрілік зат мөлшері - 1/2

Сақталынуы. Бастапқы тұндырмалар 1-ші, 2-ші және 3-ші ондық сұйылтулар «Б» тізімі бойынша сақтықпен. **Қолданылатын сұйылтулар.** 1X, 3X және олардан жоғары.

Стандарт. 3X, 3,6.

Швабе нұсқаулығында гомеопатия тәжірибесінде сирек кездесетін дәрілік заттар сипаттамалары берілген. Ол сипаттамалар құрылысы төмендегідей:

1. Дәрілік зат аты.
2. Бастапқы өсімдік – оның таралуы. Химиялық құрамы және бастапқы материал.
3. Дәрілік түрін дайындау. Эссенциядағы дәрілік зат мөлшері. Қолданылатын сұйылту – 3X.

Мысалы:

1. *Abies canadensis* – Абиес канадензис.

2. *Tsuga canadensis* (L.) Carr – Есуга канадская.

Тұқымдасы: Pinaceae – Қарағайлы. Солтүстік Америка шығысындағы тоғайларда, КСРО Еуропалық бөлігінде парктерде мәдени өсіріледі. Қолданылатын бөлігі : жас қабықтары және жас бұтақтарының бас жақтары.

3. Эссенция: 3 § бойынша. Дәрілік зат мөлшері – 1/3.

1. *Acidum Salicylicum* – Ацидум салициликум.

2. Салициловая кислота $C_6H_4(OH)(COOH)$. М. м. 138,05.

2. Дайындалуы: 90 % спиртпен § 6а бойынша, 2X сұйылту – 60 %, ал жоғары сұйылтулар 45% спиртпен дайындалады. Қолданылатын сұйылтулар 3X және одан жоғары.

1. *Alnus* – Альнус

2. *Alnus serrulata* Willd. – Қырлы қандыағаш (Ольха пильчатая). Тұқымдасы: Betulaceae – қайыңды. Солтүстік Америка тоғайлары. Қолданылатын бөлігі: жас қабығы.

3. Эссенция: § 3. Эссенциядағы дәрілік зат мөлшері 1/3. Қолданылатын сұйылтуы: Ө, 3X.

1. *Apisinum* – Апизин.
2. *Apis mellifica* L. - Бал тасушы ара. Тұқымдасы: *Apidae* – аралар, отряд - *Hymenoptera* – жарғақ қанаттылар (Перепончатокрылые), класс: *Insekta* – жәндіктер. ТМД аймағында. Қолданылатын өнім: араның уы. Жаңа өлтірілген араның у сақтайтын қапшығын бөліп алып қапшықты қысу арқылы алады.
3. Тұндырма : § 8. Қолданылатын сұйылтуы: 3Х және одан жоғары.

1. *Aurum Iodatum*.
2. *Aurum Iodatum* – алтын йодиді. Дайындалуы: Химиялық өндірістерде.
3. Дәрілік зат дайындалуы: § 7. Қолданыстағы сұйылту: 0, 6.

Гомеопатиялық дәрілік қалыптар тақырыбы бойынша тестілер

1. Гомеопатияның шыққан кезеңі:

- A. XV ғ. аяғы мен XVI ғ. басы
- B. XVII ғ. басы
- C. XVIII ғ. аяғы мен XIX ғ. басы
- D. XIX ғ. аяғы мен XX ғ. басы
- E. XIII ғ. басы

2. Гомеопатияның негізін салушы:

- A. Аристотель
- B. Гиппократ
- C. Авиценна
- D. Ганеман
- E. Гален

3. Гомеопатия ұстанымдарына сәйкес келмейді:

- A. Дәрілік зат ретінде эссенция қолданылмайды
- B. ағзадағы қозуларды соған ұқсас қозу туғызатын заттармен емдейді
- C. үлкен дозалар заңы
- D. кіші дозалар заңы
- E. потенцирлеу ұстанымы

4. Дәрілік қалыпты дайындау кезіндегі негізгі қағида:

- A. дәрілік қалыпты стерильдеу
- B. дәрілік қалыпты асептикалық жағдайда дайындау
- C. потенцирлеу ұстанымы
- D. тритурациялық ұнтақтарды сұйылтуға талық қолдану
- E. сұйық ерітінділер дайындағанда сұйылтуға 95% спирт қолдану

5. Гомеопатиялық ұнтақтарды ұсақтағанда және араластырғанда ескеріледі:

- A. адсорбциялық қабілеті
- B. жазбадағы ингредиенттердің жазылу әдістері
- C. дәрілік қалыптың кімге дайындалуы
- D. орам бұйымдарының әсері
- E. биологиялық әсері

6. Тритурацияларға қосылатын көмекші заттарға қойылатын талаптар:

- A. фармакологиялық және физика-химиялық индифференттілігі
- B. көмекші заттар саны
- C. жоғары гигроскопты болуы

- D. толықтырғыштар мен дәрілік заттардың химиялық белсенділігі
E. әртүрлі түсте болуы

7. Гомеопатиялық фармакопеяда қанша параграф бар?

- A. 9
B. 10
C. 3
D. 5
E. 6

8. Ганеманның гомеопатия бойынша негізгі еңбектері:

- A. фармакопея
B. медик материасы
C. дәрігерлік шеберліктің органоны
D. ұқсастық заңы
E. дәрілердің емдік әсерлері

9. Аллопатия дегеніміз:

- A. «қарсыны қарсымен емдеу» ұстанымы
B. «ұқсасты ұқсаспен емдеу» ұстанымы
C. дәрілік заттарды микродозаларымен емдеу жүйесі
D. дәрілік заттарды макродозаларымен емдеу жүйесі
E. тек медикаменттермен емдеу

10. Дәрілер патогенезі дегеніміз:

- A. ауру патогенезі
B. дәрілік аурудың симптомдары мен белгілері
C. дәрілердің айқын әсері
D. ауру белгілері
E. аурумен күресу

11. Гомеопатиялық препараттар жазбасындағы 1×10^{-4} концентрациясы қай шкалаға сәйкес келеді:

- A. 3
B. 3x
C. 4x
D. 1
E. 4

12. Гомеопатиялық құралдарға арналған жазбалардың ерекшеліктері:

- A. «Recipe» қаратпасы болмайды
B. дәрілік препарат атауы қазақ тілінде атау септігінде жазылады
C. дәрілік препараттың сұйылту дәрежесі көрсетілмейді
D. дәрілік қалып белгіленбейді

Е. рецепуралық бланк алқызыл түсті

13. Гомеопатиялық препараттар өндірісі үшін қолданылатын шикізаттар:

- А. өсімдік және жануар тектес
- В. өсімдік тектес емес
- С. синтетикалық
- Д. жартылай синтетикалық
- Е. минеральды

14. Бастапқы заттарды сұйылту үшін қолданылатын көмекші заттар:

- А.. ароматты су, сироптар
- В. қант-рафинад, медициналық эфир
- С. су, спирт, сүт қанты
- Д. қант құрағы қанты, вазелин майы
- Е. сабынды спирт, глицерин, ПЭО

15. Жиі қолданыстағы сұйылту шкалалары:

- А. ондық және жүздік
- В. миллиондық
- С. бірлік
- Д. бестік
- Е. тек жүздік

16. Рецепттурада жүздік сұйылту қалай белгіленеді:

- А. крест белгісімен немесе «С» әрпімен
- В. цифр және «Ж» әрпімен
- С. «А» және «В» әріптермен
- Д. процентпен
- Е. миллилитрмен

17. Рецепттурада ондық сұйылту қалай белгіленеді:

- А. крест белгісімен
- В. Рим санымен
- С. процентпен
- Д. граммен
- Е. миллилитрмен

18. Гомеопатия түсінігі бойынша адам конституциясы дегеніміз:

- А. қоғамдық әлеуметтік және табиғи жағдайда қалыптасқан жеке физиологиялық, анатомиялық және психологиялық қасиеттердің жиынтығы
- В. биологиялық ұқсастық
- С. аурудың жасырын симптомдары

- D. әртүрлі факторлардың әсері
- E. науқастың негізгі ауруларының жиынтығы

19. Гомеопатиялық қатты препараттардың қолдану реті:

- A. ашқарынға ауызға салып сору қажет
- B. ароматы сумен ішу
- C. тамақтан соң жұту
- D. міндетті түрде қайнаған сумен еріту
- E. 90% этил спиртіннің бірнеше тамшысында еріту.

20. Гомеопатияның артықшылықтары:

- A. препараттың айқын терапевтикалық және профилактикалық әсерінің жылдамдығы
- B. дәрілік пепараттардың бүкіл организмге әсер етуі және дәріге үйренудің болмауы
- C. дәріге патологиялы үйреніп кету
- D. гомеопатиялық пепараттар технологиясының қарапайымдылығы
- E. дәрілік пепараттардың токсикологиялық және жанама әсерлерінің болмауы

21. Дәрілік препаратты ондық шкала бойынша дайындау үшін бастапқы зат пен сұйылтқышты қандай қатынаста алады:

- A. 1 б. бастапқы зат және 9 б. сұйылтқыш
- B. 5 б. бастапқы зат және 5 б. сұйылтқыш
- C. 2 б. бастапқы зат және 8 б. сұйылтқыш
- D. 9 б. бастапқы зат және 1 б. сұйылтқыш
- E. 6 б. бастапқы зат және 4 б. сұйылтқыш

22. Гомеопатиялық практикада қолданылатын дәрілік қалыптар :

- A. эссенциялар мен тинктурлар
- B. қайнатпалар
- C. оподельдоктар
- D. аэрозольдар
- E. жақпа майлар, суппозиторийлер

23. Эссенция дегеніміз:

- A. сүт қанты қосылған тритурация
- B. сулы-спиртті ерітінді
- C. дәрілік шөптен (ДШ) алынған шырын және 90% этанол қоспасы
- D. жаңа жиналған ДШ алынған шырын және тазартылған су қоспасы
- E. кептірілген ДШ және 70% этанол қоспасы

24. Гомеопатиялық фармакопеяның қай параграфы бойынша ерітінді дайындайды:

- A. 1

- B. 3
- C. 5
- D. 7
- E. 10

25. Құрғақ өсімдік шикізатынан тинктураны қай қатынаста дайындайды:

- A. 1:2
- B. 1:10
- C. 1: 100
- D. 1:50
- E. 1:20

26. 5 параграф бойынша қолданылатын еріткіш? (1)

- A. тазартылған су
- B. 90% этил спирті
- C. хлороформ
- D. глицерин
- E. 45% этил спирті

27. Тинктура дайындауда шикізатты қанша тәулік мацерациялайды:

- A. 2
- B. 5
- C. 8
- D. 16
- E. 32

28. Гомеопатиялық эссенция дегеніміз:

A. 1:10 қатынаста дайындалған жаңа жиналған өсімдік шикізатынан алынатын сулы-спиртті сығынды

B. 1:15 қатынаста дайындалған жаңа жиналған өсімдік шикізатынан алынатын сулы-спиртті сығынды

C. 1:5 қатынаста 90% этил спиртінің тең бөлігінде дайындалған жаңа жиналған өсімдік шикізатынан алынатын сулы-спиртті сығынды

D. салмақ бойынша бірдей қатынастағы жаңа дайындалған шырын мен 90% этил спиртінің қоспасы

E. салмақ бойынша бір бөлік жаңа дайындалған шырын мен 70% этил спиртінің қатынастағы қоспасы

29. Эссенция дайындауға қолданылатын этил спиртінің концентрациясы:

- A. 96%
- B. 90%

- C. 70%
- D. 45%
- E. 60%

30. Гомеопатиялық препараттар мен емдеудің бастапқы кезеңдерінде қажет емес құбылыстардың болу мүмкіндігі:

- A. ауырсыну симптомдарының асқынуы
- B. лезде әрекеттесу
- C. өлімге әкелу
- D. қозғалыс координациясының бұзылуы
- E. терідегі болатын құбылыстар

31. Құрғақ заттар тритурациясын қандай көмекші заттың қатысында дайындайды:

- A. лактоза
- B. сахароза
- C. бор қышқылы
- D. тальк
- E. глюкоза

32. Жаңа жиналған дәрілік өсімдіктерден эссенциялар мен тинктураларды алу әдісі Шбаве фармакопеясының қай параграфтарында сипатталған:

- A. пп 1, 2, 3
- B. п 4,5
- C. пп 5, 6
- D. пп 7, 8
- E. пп 9, 10

33. Гомеопатиялық препараттар дайындауда дәріханалық қондырғылар мен аппараттардан басқа қолданылады:

- A. шырын алатын пресс
- B. ампула дайындаушы қондырғы
- C. Сокслет аппараты
- D. Вакуум аппараты
- E. Либих мұздатқышы

34. Жаңа жиналған өсімдік шикізатынан эссенция дайындағанда міндетті түрде ескеру қажет:

- A. шырын құрамын
- B. өсімдіктің гистологиялық құрамын
- C. бастапқы дәрілік өсімдік (ДӨ) өсетін орнын
- D. ДӨ жиналған уақытын
- E. ДӨ шырынынан басқа әсер етуші заттардың мөлшерін

35. Эссенцияларды гомеопатиялық фармакопеяның қай параграфтарына сай дайындайды:

- A. 2,3,5
- B. 1,2,3
- C. 7,8,9
- D. 1,3,5
- E. 4,6,7

36. Эссенцияларды тұндыру уақыты (тәулік):

- A. 10
- B. 5
- C. 2
- D. 8
- E. 14

37. 2 параграф бойынша дайындалған эссенциядан спиртті тұндырма (тинктура) дайындау үшін араластырады:

- A. 2 салмақтық бөлшек (с.б.) эссенция және 8 с.б. 90% этил спирті
- B. 2 с.б. эссенция және 8 с.б.. 70% этил спирті
- C. 1 с.б. эссенция және 9 с.б. 45% этил спирті
- D. 1 с.б. эссенция және и 9 с.б. 60 % этил спирті
- E. 2 с.б. эссенция және и 8 с.б. 45% этил спирті

38. Гомеопатиялық тритурацияны гигроскопиялық заттардан дайындағанда қандай келі қолданылады:

- A. қыздырылған фарфор
- B. саңылаулы
- C. суытылған
- D. мыстан жасалған
- E. ағаштан жасалған

39. Егер гомеопатиялық суппозиторийлердің негізі көрсетілмесе қандай негіз қолданылады:

- A. бутирол
- B. какао майы
- C. желатин-глицеринді
- D. сабынды-глицеринді
- E. ланолин

40. Гомеопатиялық тұндырмаларды алу әдістері:

- A. перколяциялау батареясы
- B. мацерация
- C. Чулкову бойынша реперколяция
- D. қарсы ағынды экстракция

Е. ремацерация

41. Тритурация өндірісінде ұсақ бөлшектерді алу үшін ысқылауды жүргізу уақыты:

A. 30 минут

B. 10 минут

C. 1 сағат

D. 40 минут

E. 5 минут

42. Минералды заттардан және химиялық қоспалардан сулы-спиртті ерітінділерді алу әдістері:

A. Ганеман

B. Р.Д.Дильбарханов

C. Дерягин

D. Филлипин

E. Михайлов

43. Гомеопатиялық препараттарды алуда қолданылатын индифферентті көмекші заттар:

A. шарап спирті

B. силиконды майлар

C. метил спирті

D. амил спирті

E. вазелин майы

44. Егер гомеопатиялық суппозиторийлердің салмағы көрсетілмесе алынатын салмақ:

A. 1,5

B. 5,0

C. 3,0

D. 2,0

E. 1,0

45. Гомеопатиялық суппозиторийлерге қолданылатын желатин-глицеринді негіз құрамы:

A. 2:5:5

B. 1:1:3

C. 2:4: 5

D. 1:2:5

E. 2:2:10

46. Ондық шкала бойынша тритурация дайындау әдісі?

A. 1 г затты 9 г сүт қантымен 1 сағат бойы ысқылайды

B. 1 г затты 9,9 г қантпен араластырады

- С. 1 г затты 9 г натрий хлоридімен келіде ысқылайды
 D. 1 г затты 99 г сүт қантымен ысқылайды
 E. 1 г затты 9 г тростник қантымен 10 минут бойы ысқылайды
- 47. Тұндырмалардан тритурацияны дайындайды:**
 A. 0,1 с.б. тұндырма 9,9 с.б. сүт қантымен ысқылайды
 B. 2 с.б. тұндырманы 99 с.б. сүт қантымен ысқылайды
 C. 3 с.б. тұндырманы 99 с.б. сүт қантымен ысқылайды
 D. 3 с.б. тұндырманы 7 с.б. сүт қантымен ысқылайды
 E. 3 с.б. тұндырманы 7 с.б. глюкозамен ысқылайды
- 48. 20 г жалбыз тұндырмасын 4 параграф бойынша дайындау үшін алады:**
 A. 1 г жалбыз жапырағын және 9 г этил спиртін
 B. 2 г жалбыз жапырағын және 18 г этил спиртін
 C. 2 г жалбыз жапырағын және 20 г этил спиртін
 D. 0,2 г жалбыз жапырағын және 19,8 г этил спиртін
 E. 0,1 г жалбыз жапырағы және 9,9 г этил спиртін
- 49. Гомеопатиялық суппозиторийлердің орташа массадаан ауытқу шегі:**
 A. 3%
 B. 10%
 C. 5%
 D. 8%
 E. 4%
- 50. Гомеопатияның емдеу жүйесі ретіндегі ерекшеліктері:**
 A. ауруды емдегенде ұқсастық принципін қолданады
 B. табиғи негіздегі ДҚ қолданылады
 C. ерекше технологияларды қолдану
 D. динамизация арқылы ДҚ әсерін төмендету
 E. потенцирленбеген дәрілік сұйылтуларды қолдану
- 51. Кептірілген жануар тектес шикізаттан тинктуралар қандай қатынаста дайындалады:**
 A. 1:2
 B. 1:10
 C. 1:20
 D. 1:5
 E. 1:50
- 52. Гомеопатиялық фармакопееяның қай параграфінде құрғақ шикізаттан тинктура дайындау әдісі берілген:**
 A. 1

- B. 4
- C. 5
- D. 7
- E. 8

53. Тинктуралар өндірісінде мацерация үшін ДӨ қанша тәулікке қалдырады:

- A. 2
- B. 5
- C. 8
- D. 16
- E. 3

54. Гомеопатиялық фармакопеяның 1 параграфі бойынша қандай шикізаттан тинктура дайындайды:

A. құрамында шайырлар, эфир майлары немесе камфора жоқ, ұсақтағанда және пресстегенде 60% және одан да жоғары шырын беретін

B. құрамында шайырлар, эфир майлары немесе камфора жоқ, ұсақтағанда және пресстегенде 60% шырын төмен беретін

C. құрамында шайырлар, эфир майлары жоқ, ұсақтағанда және пресстегенде 50% қана шырын беретін

D. құрамында шайырлар, эфир майлары бар, ұсақтағанда және пресстегенде 50% және одан да жоғары шырын беретін

E. құрамында шайырлар, эфир майлары немесе камфора бар, ұсақтағанда және пресстегенде 60% және одан да жоғары шырын беретін

55. Пияздың 50 г эссенциясын алу үшін (параграф 1) қолданылады:

A. 30 г шырын және 20 г этил спирті

B. 25г шырын және 25 г этил спирті

C. 20 г шырын және 30 г этил спирті

D. 10 г шырын және 40 г этил спирті

E. 40 г шырын және 10 г этил спирті

56. Гомеопатиялы суппозиторийлерді дайындағанда орын басу коэффициенті қолданылады:

A. барлық уақытта

B. әсер етуші зат 5% жоғары болса

C. фармацевттің айтуымен

D. әсер етуші зат 3-5 % аралығында болса

E. әсер етуші зат 1% жоғары болса

57. Валериананың сұйық экстрактымен 10 гомеопатиялық суппозиторийлер дайындағанда қанша г какао майы алынады:

- A. 10 г
- B. 20 г
- C. 30 г
- D. 15 г
- E. 25 г

58. Жүздік шкала бойынша тритурация дайындау реті?

- A. 1 г затты 9 г құрақ қантымен 10 минут бойы ысқылайды
- B. 1 г затты 9 г құрақ қантымен араластырады
- C. 1 г затты 9 г натрий хлоридімен келіде ысқылайды
- D. 1 г затты 99,9 г сүт қантымен ысқылайды
- E. 0,1 г затты 9,9 г сүт қантымен 1 сағат бойы ысқылайды

59. 9 параграф бойынша эссенциядан тритурацияны қалай дайындайды:

- A. 3с.б. эссенцияны 99 с.б. сүт қантымен ысқылайды
- B. 1 с.б. эссенцияны 99 с.б. сүт қантымен ысқылайды
- C. 2 с.б. эссенцияны 99 с.б. сүт қантымен ысқылайды
- D. эссенцияны және сүт қантын тең с.б. алып ысқылайды
- E. 5 с.б. эссенцияны 95 с.б. сүт қантымен ысқылайды

60. Гомеопатиялы суппозиторийлерді дайындағанда орын басу эффициенті қолданылмайды:

- A. барлық уақытта
- B. әсер етуші зат 5% аз болса
- C. фармацевттің айтуымен
- D. әсер етуші зат 5-10% аралығында болса
- E. әсер етуші зат 10% жоғары болса

Тест жауаптары

1	C	32	A
2	D	33	A
3	C	34	A
4	C	35	B
5	A	36	D
6	A	37	E
7	A	38	A
8	C	39	B
9	A	40	B
10	B	41	C
11	C	42	A
12	A	43	A
13	A	44	C
14	C	45	D
15	A	46	A
16	B	47	A
17	A	48	B
18	A	49	C
19	A	50	A
20	B	51	B
21	A	52	B
22	A	53	C
23	C	54	A
24	C	55	B
25	B	56	B
26	A	57	C
27	C	58	E
28	D	59	A
29	B	60	B
30	A		
31	A		

Қосымша № 1. § 1-ге сәйкес гомеопатиялық эссенция дайындалатын шикізаттар

№	Препараттың латынша атауы	Өндірілген өсімдіктің атауы		Сақтау жағдайы	Қолдануға арналған көрсеткіштер
		латынша-орысша	қазақша		
1	<i>Aconitum e radice (сыртқа)</i>	<i>Aconitum napellus</i> L. Борец ядовитый	Уқорғасын	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➢ Құрғақ және ыстық теріге; ➢ Гипертония кезінде мұрыннан қан кетуде; ➢ Бет невралгиясында; ➢ Маңдай аймағындағы ауыр сезімді бас ауруында
2	<i>Allium sera</i>	<i>Allium sera</i> L. Лук репчатый	Басты пияз	Иісті	➢ Ринит және конъюнктивит
3	<i>Arctium lappa</i>	<i>Arctium lappa</i> L. Лопух большой, репейник	Үлкен түйежелкен		➢ Жағымсыз иісті ылжыраған бөртпелер; ➢ Іріндеу; ➢ Лимфаденит; ➢ Эскудатты диатез; ➢ Қышымалы экзема
4	<i>Aristolachia clematidis</i>	<i>Aristolachia clematidis</i> L. Кирказон	Кирказон		➢ Бедеулік; ➢ Аменорея, етеккірдің тоқтауы; ➢ Жүйке аурулары
5	<i>Arundo mauritanica</i>	<i>Arundo donax</i> L. Арундо			➢ Ларингит, фарингит
6	<i>Asparagus</i>	тростниковый <i>Asparagus officinalis</i> L. Спаржа аптечная	Дәріханалық қояншөп		➢ Жүрек астмасы, ісінумен; ➢ Подагра нақасының

					жүрегі мен бүйрегін зақымдануы	➤ Ұйқысыздық (ұйқы қашу); ➤ Жүйке тозуы
7	<i>Avena sativa</i>	<i>Avena sativa</i> L. Овес посевной	Егістік сұлы			➤ Ангина, бронхит, пневмония, фурункулдер, ревматизм, цистит, нефрит
8	<i>Belladonna</i>	<i>Atropa belladonna</i> L. Красавка, белладонна	Белладонна	Абайлаңыз, күшті әсер етеді		➤ Өт-тас аруы; ➤ Тері қышуы
9	<i>Betula alba</i>	<i>Betula pendula</i> Roth. Береза повислая	Салбырауық (салпаң) қайың			➤ Құрғақ және эскулатты плеврит; ➤ Ревматизм, полиартрит; ➤ Мастит
10	<i>Bryonia</i>	<i>Bryonia alba</i> L. <i>Bryonia nigra</i> Gilib. Переступень белый	Сыртдан ит жүзім	Абайлаңыз, күшті әсер етеді		➤ Нефрит, пиелит, уретрит; ➤ Мигрень (сақина), есте сақтау кемшілігі
12	<i>Cannabis</i>	<i>Cannabis sativa</i> L. Конопля посевная	Егістік сора			➤ Эмпленсия (қояншық); ➤ Энурез (түнгі зәр ұстамау)
13	<i>Cicuta</i>	<i>Cicuta virosa</i> L. Вех ядовитый	Улы ошаған	Абайлаңыз, күшті әсер етеді		➤ Синусит, ларингит; ➤ Пневмония; ➤ Қантүзігімен кеуде ауруы;
14	<i>Cinerario maritima</i>	<i>Senecio cinerario</i> (L.) DC, Крестовник цинерариялы, цинерария				

		приморская				> қарын асты, жатыр және сегізкөз аумғындағы ауыру; > Зәр бөлінуінің бұзылуы
15	Colchicum	Colchicum autumnale L. Безвременник осенний		Абайлаңыз, күшті әсер етеді		> Ұйқысыздық; > Бас айналу; > Энтероколит (іш өту, құсық, талықсу); > Полагра
16	Conium	Conium maculatum L. Болиголов пятнистый		Абайлаңыз, күшті әсер етеді		> Ерте қартаю; > Штоз (жоғарғы қабақтың түсуі); > Бас айналу; > Бет невралгиясы; > Катарақта; > Сүт бездері фиброаденомасы; > Жатыр фибромиомасы
17	Digitalis	Digitalis purpurea L. Наперстянка		Абайлаңыз, күшті әсер етеді		> Аритмия; > Миокардит; > Қан айналымының кемшілігі
18	Dulcamara	Solanum dulcamara L. Паслен сладко-горький	Тәтті-ащы-алқа	Абайлаңыз, күшті әсер етеді		> Суықтан бөртпелер шығуы; > Герпес; > Ринит;

					> Бронхит; > Өкпе қабынуының асқынған түрі; > Бронхиалды астма; > Құрғақ плеврит; > Гастродуоденит; > Цистит; > Полиартрит;
19	<i>Elaeterium</i>	<i>Escballium elaterium</i> L. Бешеный огурец	Құтырған қияр	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	> Сол жақтағы жамбас жүйке жүйесінің ауруы; > Жүрек айнуы, құсуы; > Дененің ісінуі және шанышп ауруы > Зәр-тас ауруы; > Цистит; > Пиелит
21	<i>Eguisetum arvense</i>	<i>Eguisetum arvense</i> L. Хвощ полевой	Дала қырықбуыны		> Зәр-тас ауруы; > Цистит; > Пиелит
22	<i>Eguisetum hiemale</i>	<i>Eguisetum hiemale</i> L. Хвощ зимующий	Қыстаушы қырықбуын		> Тітіркенген терінің қышымасы > Балалардың қараңғылықтан қорқуы; > Балалардың түнгі ұйқы кезіндегі дене тартылуы > Қылыяй көзділік; > Кекештеу;
23	<i>Fumaria</i>	<i>Fumaria officinalis</i> L. Дымянка аптечная			
24	<i>Hyoscyamus</i>	<i>Hyoscyamus niger</i> L. Белена черная	Қара мендуана	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	

25	Lactuca	Lactuca virosa L. Латук ядовитый	Улы латук	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	- Бас ауруы; - Бас пен мойынның аурулары; - Сондықтан пайдаланбаңыз; - Асма; - Бас ауруы кезінде қарай көз балалары; - Тез ауыруы; - Кан ашығы; - Сондықтан пайдаланбаңыз; - Гастрит, желтоқандық; - Көзіңіз жүйке жүйесінің зақымдануы; - Қауіпті ісік ауыруы; - Жүрек қатғысы, қорқыныш сезімі және Нейроциркуляторлы дистония; «Төменге қарай» Кан көтерілімінің сезілуі; - Бас ауруы; - Үштік жүйке жүйесінің ауыруы; - Тез қарның ашуы және оның тойымдылығы
26	Lac deflorum	Bos bos L. Корова	Сиыр	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	
27	Lanium	Lanium album L. Яснотка белая, глухая крапива	Ақ тауқалақай,	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	
28	Lilium album	Lilium candidum L. Лилия яисто - белая	Тза ақшыл лилия	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	
	Lilium tigrinum	Lilium tigrinum Лилия тигровая	Тарғыл түсті лилия	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	
30	Menyanthes	Menyanthes trifoliata L. Вахта трехлистная	Сүбеде ұшжанпайрақ,	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	

31	Momordica	Momordica batsamina L. Момордика бальзаминовая		Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➢ Метеоризм; ➢ Дисменорея; ➢ Сөз; ➢ Жатырдың және қынаптың созылмалы қабынуы
32	Paris	Paris quadrifolia L. Вороний глаз	Қарға көзі	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➢ Тым көп сөзшендік; ➢ Көздің қарашығының қозғалуынан көз ауыруы; ➢ Ауыз қуысының кебуі
33	Plantago	Plantago major L. Подорожник большой	Жолжелкен		➢ Асқазанның және ішектің ауыруы; ➢ Сөз; ➢ Тіс және бастың ауыруы; ➢ Беттің және желкенің невралгиясы
34	Plumbago europaea	Plumbago europaea L. Свинчатка европейская			➢ Тамақтың, ерінің және тілдің қауіпті ісік ауыруы
35	Saxifraga	Saxifraga granulata L. Камнеломка зернистая	Дәнді тасжарған		➢ Зәр - тас ауыруы; ➢ Полиурия
36	Solanum	Solanum nigrum L. Паслен черный	Қара алқа	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➢ Менингит; ➢ Күйік; ➢ Жалпы әлсіздік; ➢ Терінің қауіпті ісігі

37	Stellaria	Stellaria media (L.) Vill. Звездчатка средняя, мокрица			➢ Барлық денедегі буын ауырулары; ➢ Буынның ісінуі және баяу қозғалысы; ➢ Псориаз
38	Taraxacum	Taraxacum officinale Web. Одуванчик лекарственный	Дәрілік бақ – бақ		➢ Холецистит; ➢ Холелитиаз; ➢ Сары ауыруы; ➢ Бауыр қызметінің жетіспеушілігі
39	Thlaspi bursa pastoris	Capsella bursa pastoris (L.) Medic. Пастушья сумка	Кәдімгі жұмыршақ		➢ Жатырдың қансырауы; ➢ Зәр шығару кезінде мазасыздық; ➢ Тіл асты түкірік безінің бітелуі
40	Urtica urens	Urtica urens L. Крапива жгучая	Күйдіргіш қалақай		➢ Бөртпелер; ➢ Күйіктер; ➢ Ана сүтінің жетіспеуі;
41	Verbascum	Verbascum thapsiforme Schrandt Коровяк скипетровидный			➢ Бет невралгиясы; ➢ фаринготрахеит

Ескерту: осы және келесі кестелер мәтіні авторлары: А. И. Тихонов, С. А. Тихонова, Т. Г. Ярних, В. А. Соболева және басқалар «Основы гомеопатической фармации» Изд-во НФАУ; Золотые страницы, 2002. - 574 С. әдебиетінен алынды.

Қосымша № 2. § 2-ге сәйкес гомеопатиялық эссенция дайындалатын шикізаттар.

№	Препараттың латынша атауы	Өндірілген өсімдіктің атауы		Сақтау жағдайы	Қолдануға арналған көрсеткіштер
		латынша-орысша	қазақша		
1	<i>Aconitum e radice</i> (сыртқа)	<i>Aconitum napellus</i> L. Борец ядовитый	Уқорғасын	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➤ Құрғақ және ыстық теріге; ➤ Гипертония кезінде мұрыннан қан кетуде; ➤ Бет невралгиясында; ➤ Маңдай аймағындағы ауыр сезімді бас ауруында
2	<i>Actaea spicata</i>	<i>Actaea spicata</i> L. Воронец колосистый		Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➤ Қол және аяқтың майда буындарының зақымдалған полиартриті
3	<i>Adonis vernalis</i>	<i>Adonis vernalis</i> L.. Горицвет весенний	Көктем жанаргүлі	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➤ Жүрек-тамыр жетіспеушілігінде; ➤ Гипертиреоз
4	<i>Agave</i>	<i>Agave americana</i> L. Агава американская	Агава америкалық		➤ Қырқұлақ; ➤ Атоникалық іш қату; ➤ Несеп жолдарында
5	<i>Bellis perennis</i>	<i>Bellis perennis</i> L. Маргаритка	Маргаритка		➤ Бас ауруларында; ➤ Терең ұлпалардың үзілген жарақаттары; ➤ Фурункулар және карбонкулар; ➤ Жарақаттанғаннан кейін емшек бездерінде тығыздалу

6	<i>Crataegus</i>	<i>Crataegus oxyacantha</i> L. emend. Jasq. Боярышник колючий	Тікенді долана	➤ Кардиалгия; ➤ Жүрек қағу; ➤ «құйылулар», аритмия; ➤ Гипертоникалық ауру; ➤ миокардит
7	<i>Cyclamen</i>	<i>Cyclamen europaicum</i> L. Альпі шегіргүлі	Альпі фиалкасы	➤ неврастения; ➤ анемия; ➤ қиғаш кез, «жарым-жарты» көру; ➤ дисменорея; ➤ аллергиялық ринит
8	<i>Drosera</i>	<i>Drosera rotundifolia</i> L. Росанка круглолистная		➤ Коклюш; ➤ Бронхиалды астма; ➤ Бронхит, пневмония (құсуға дейінгі құрғақ жетел); ➤ ларингоспазм
9	<i>Euponymus europaea</i>	<i>Euponymus europaea</i> L. Бересклет европейская	Еуропалық бересклет	➤ өткір энтероколит; ➤ холера
10	<i>Gratiola</i>	<i>Gratiola officinalis</i> L. Авран аптечный	Авран дәріханалық	➤ есінеу арқалы күшті ұйқыға кету; ➤ мылжымдау; ➤ қышуда; ➤ ауыздан ашыған иістің келуі; ➤ етеккірдің тоқтамай ұзақ уақыт келуі; ➤ мойында қысып ауру

12	<i>Hydrogripes</i>	<i>Poligonum hydrogripes</i> L. Горец почечный	Қызыл таспа (таспа жоңышқа)		➤ Энтероколит; ➤ Дизентерия; ➤ Геморрой; ➤ гонорея
13	<i>Laurocerasus</i>	<i>Laurocerasus officinalis</i> Roemer Лавровишня	Лавровишня	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➤ өкпе-жүрек жеткіліксіздігінде; ➤ жүректің кемістігінде; ➤ бронхиалды астмада; ➤ невроздарда
14	<i>Mercurialis</i>	<i>Mercurialis perennis</i> L. Перелеска многолетняя	Көпжылдық перелеска		➤ Сатыдан түскенде бас айналулар; ➤ Қалпылдауда; ➤ Ауыз және тамақта күшті құрғақтықта; ➤ Аменорея; ➤ Дисменорея
15	<i>Nuphar luteum</i>	<i>Nuphar lutea</i> (L.) Smith Кубышка желтая	Кәдімгі сарытұңғыық		➤ Жалпы жүйке әлсіздігі; ➤ Депрессия; ➤ Танертен өртеден диарея; ➤ Күшті арықтау сезімінде;
16	<i>Oenothera biennis</i>	<i>Oenothera biennis</i> L. Ослинник двухлетний			➤ Холера (әсіресе балаларда); ➤ Екікабат әйелдерде толассыз іш өту
17	<i>Rhus toxicodendron</i>	<i>Rhus toxicodendron</i> L. Сумах ядовитый	Улы сумах	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➤ Артрит; ➤ Ревматизм; ➤ Бел радикулиті;

					➤ Буылдар сымалык; ➤ Нездиктик; ➤ Ұшык; ➤ Крапивник; ➤ Псориаз; ➤ Қышымала; ➤ Тума қабынуларак; ➤ Шешекте, қызылшада
18	<i>Sedum acre</i>	<i>Sedum acre</i> L. Очиток едкий			➤ Орындықтан тұрғаннан кейінгі бірнеше сағат бойына жазылмайтын ауруда; ➤ Қан кету; ➤ Артқы өткелдегі жарықтарда
20	<i>Symphytum</i>	<i>Symphytum officinale</i> L. Окопник аптечный			➤ Сынықтарда; ➤ өткір гастритте; ➤ аменорея
21	<i>Uva ursi</i>	<i>Arctostaphylos uvae ursi</i> (L.) Spreng.	Кәдімгі толокнянка (аюқұлақ)		➤ Жіні несеп жібергісі келу; ➤ Несеп шығару кезінде ауруды сезну.
22	<i>Verbena</i>	<i>Verbena officinalis</i> L. Вербена аптечная			➤ Депрессия; ➤ Қозуда; ➤ әлсіздік; ➤ түйілу, құрысу; ➤ сіңір тартылулар; ➤ бөртпелер; ➤ фурункулолар

23	<i>Veronica officinalis</i>	<i>Veronica officinalis</i> L. Вероника аптечная			➤ өкпе қабырғасы; ➤ ревматизм; ➤ несеп жолдары ауруларында
24	<i>Vinca minor</i>	<i>Vinca minor</i> L. Барвинок малый	Кіші қабіршөп		➤ өлімнен қорқу; ➤ депрессия; ➤ өте көп мұрын қан кетулерде; ➤ бос кекірікте; ➤ теріде қызыл дақтар
25	<i>Viola tricolor</i>	<i>Viola tricolor</i> L. Анютины глазки			➤ бетте, мойындағы тері бөртпелерде; ➤ экзема
26	<i>Viscum album</i>	<i>Viscum album</i> L. Омела белая			➤ дистонияда жүйке реттегіш (бас ауру, бас айналу, жүрек қағысы); ➤ Гипертоникалық ауру; ➤ Атеросклероз; ➤ Шаш түсіп қалуға

Қосымша № 2. § 2-ге сәйкес гомеопатиялық эссенция дайындалатын шикізаттар.

№	Препараттың латынша атауы	Өндірілген өсімдіктің атауы		Сақтау жағдайы	Қолдану араласуы
		латынша-орысша	қазақша		
1	<i>Aconitum e radice</i> (сыртқа)	<i>Aconitum napellus</i> L. Борец ядовитый	Уқорғасын	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➢ Құты және астық ұрты; ➢ Гипертония кезінде; ➢ Мұрынның қан кетуі; ➢ Бет жаралатқанда; ➢ Маңдай аймағындағы ауыр сезімді бас ауруында; ➢ Қол және аяқтың майда буындарында; ➢ Зақымдалған жолмаңғарда;
2	<i>Actaea spicata</i>	<i>Actaea spicata</i> L. Воронец колосистый		Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➢ Жүрек-тамыр жетіспеушілігіне; ➢ Гипертиреоз
3	<i>Adonis vernalis</i>	<i>Adonis vernalis</i> L.. Горицвет весенний	Көктем жанаргүлі	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	➢ Қырқұлақ; ➢ Атоникалық іш қату; ➢ Несеп жолдарында
4	<i>Agave</i>	<i>Agave americana</i> L. Агава американская	Агава америкалық		➢ Бас ауруларында; ➢ Терең ұлпалардың үзілген жарақаттары; ➢ Фурункулылар және карбонкулылар; ➢ Жарақаттанғаннан кейін емшек бездерінде тығыздалу
5	<i>Bellis perennis</i>	<i>Bellis perennis</i> L. Маргаритка	Маргаритка		

6	<i>Crataegus oxyacantha</i> L. emend. Jacq. Боярышник колючий	Тікенді долана	А Кардиалгия; А Жүрек қағу; А «құйылулар», аритмия; А Гипертоникалық ауру; А миокардит
7	<i>Cyclamen</i> Альпі шегіргүлі	Альпі фиалкасы	А неврастения; А анемия; А қинаш көз, «жарым-жарты» көру; А дисменорея; А аллергиялық ринит
8	<i>Drosera rotundifolia</i> L. Росжанка круглолистная		А Коклюш; А Бронхиалды астма; А Бронхит, пневмония (құсуға дейінгі құрғақ жөтел); А ларингоспазм
9	<i>Euponymus europaei</i> Бересклет европейская	Еуропалық бересклет	А өткір энтероколит; А холера
10	<i>Gratiola</i> Авран аптечный	Авран дәріханалық	А есінеу арқылы күшті ұйқыға кету; А мылжындау; А қышуда; А ауыздан шығатын иістен келуі; А етеккірдің паталмалы ұзақ уақыт келуі; А мойында қызыл ауру

12	<i>Hydropteris</i>	<i>Polypodium hydopteris</i> L. Горец перечный	Қызыл таспа (таспа жөңкейі)		> Энтэрококс; > Дизентерия; > Геморрой; > гонорея > өкпе-жүрек жеткіліксіздігінен; > жүректің кемістігінен; > бронхиялды астмадан; > невроздарда > Сатыдан түскенде бас айналулар; > Қалшылдауда; > Ауыз және тамақта күшті құрғақтықта; > Аменорея; > Дисменорея > Жалпы жүйке әлсіздігі; > Депрессия; > Танертең ертеден диарея; > Күшті арықтау сезімінде;
13	<i>Laurocerasus</i>	<i>Laurocerasus officinalis</i> Roemer Лавровишня	Лавровишня	Абайлаңыз, күшті эсер етеді	> Холегра (эсіресе балаларда); > Екіқабат әйелдерде толассыз іш өту > Артрит; > Ревматизм; > Бел радикулиті;
14	<i>Mercurialis</i>	<i>Mercurialis perennis</i> L. Перелеска многолетняя	Көпжылдық перелеска		
15	<i>Niphar luteum</i>	<i>Niphar lutea</i> (L.) Smith Кубышка желтая	Кәдімгі сарытұңгык		
16	<i>Oenothera biennis</i>	<i>Oenothera biennis</i> L. Ослинник двухлетний			
17	<i>Rhus toxicodendron</i>	<i>Rhus toxicodendron</i> L. Сумах ядовитый	Улы сумах	Абайлаңыз, күшті эсер етеді	

					▲ Буындар созылғанда; ▲ Невралгия; ▲ Ұшық; ▲ Крапивница; ▲ Псориаз; ▲ Қышымада; ▲ Тума қабынуларда; ▲ Шешекте, қызылшада
18	<i>Sedum acre</i>	<i>Sedum acre</i> L. Очиток едкий			▲ Орындықтан тұрғаннан кейінгі бірнеше сағат бойына жазылмайтын ауруда; ▲ Қан кету; ▲ Артқы өткелдегі жарық- тарда
20	<i>Symphytum</i>	<i>Symphytum officinale</i> L. Окопник аптечный			▲ Сынықтарда; ▲ өткір гастритте; ▲ аменорея
21	<i>Uva ursi</i>	<i>Arctostaphylos uvae ursi</i> (L.) Spreng.	Кәдімгі толокнянка (аюқулақ)		▲ Жіні несеп жібергісі келу; ▲ Несеп шығару кезінде ауруды сезіну.
22	<i>Verbena</i>	<i>Verbena officinalis</i> L. Вербена аптечная			▲ Депрессия; ▲ Қозуда; ▲ әлсіздік; ▲ түйілу, құрысу; ▲ сіңір тартылулар; ▲ бөртпелер; ▲ фурункулолар

23	<i>Veronica officinalis</i>	<i>Veronica officinalis</i> L. Вероника аптечная			▲ өкпе чакоткасы; ▲ ревматизм; ▲ несеп жолдары ауруларында
24	<i>Vinca minor</i>	<i>Vinca minor</i> L. Барвинок малый	Кіші кабіршөп		▲ өлімнен корку; ▲ депрессия; ▲ өте көп мұрын кан кетулерде; ▲ бос кекірікте; ▲ теріде қызыл дақтар
25	<i>Viola tricolor</i>	<i>Viola tricolor</i> L. Анютины глазки			▲ бетте, мойындағы тері бөртпелерде; ▲ экзема
26	<i>Viscum album</i>	<i>Viscum album</i> L. Омела белая			▲ дистонияда жүйке реттегіш (бас ауру, бас айналу, жүрек қағысы); ▲ Гипертоникалық ауру; ▲ Атеросклероз; ▲ Шаш түсіп қалуда

Қосымша №3. § 3 сәйкес гомеопатиялық эссенция дайындалатын шикізаттар.

№	Препараттың латынша атауы	Өндірілген өсімдіктің атауы		Сақтау жағдайы	Қолдануға арналған көрсеткіштер
		латынша	қазақша		
1.	<i>Abies canadensis</i>	<i>Tsuga canadensis</i> (L.) Carr. Тсуга канадская			➤ Мاستандыратын сезім; ➤ Тітіркенгіш; ➤ Талуға дейінгі күшті аштық
2.	<i>Abrotanum</i>	<i>Artemisia abrotanum</i> L.Польнь лекарственная (Божье дерево)	Дәрілік жусан		➤ Телеангизкстазия; ➤ Диспепсия; ➤ Экссудативті плеврит
3.	<i>Absinthium</i>	<i>Artemisia absinthium</i> L. Польнь горькая	Ащы жусан		➤ Алдыға және артқа жүзу қажеттілігімен жұмысшы қозуы; ➤ Керу галлюцинациясы; ➤ Буын тарту; ➤ Тромбо-диатезілік; ➤ Гемипет; ➤ Холестазис; ➤ ет шығару аппаратының дисфункциясы
4.	<i>Asafoetida</i>	<i>Asafoetida indica</i> L. Асафоида индийская			➤ бұлау түрлісі құрық жетіс; ➤ асқарияға құрық; ➤ ішек пен құрық

5.	<i>Aesculus</i>	<i>Aesculus hippocastanum</i> L. Конский каштан		▲ жіңішке қан тамырлардың кеңеюі; ▲ геморрой; ▲ трофикалық ойық жара; ▲ фолликулярлы фарингит; ▲ асқынған энтерит ▲ балалардағы диспепсия; ▲ қышқыл конъюктивит; ▲ терідегі аллергиялық бөртпелер ▲
6.	<i>Aethusa</i>	<i>Aethusa cynapium</i> L. Петрушка собачья	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	▲ блефароспазм; ▲ хорез; ▲ эпилепсия; ▲ қисық көздік; ▲ гипергидроз; ▲ мылжындаумен, аяқты сандырақтаумен, аяқты тынышсыздандырумен байланысты психикалық белгілер ▲
7.	<i>Agaricus</i>	<i>Amanita muscaria</i> Fries. Мухомор красный	Абайлаңыз, күшті әсер етеді	▲ блефароспазм; ▲ хорез; ▲ эпилепсия; ▲ қисық көздік; ▲ гипергидроз; ▲ мылжындаумен, аяқты сандырақтаумен, аяқты тынышсыздандырумен байланысты психикалық белгілер ▲
8.	<i>Alieitris farinosa</i>	<i>Alieitris farinosa</i> L. Алетрис мучнистый		▲ жүрек айну, құсу; ▲ іш қату; ▲ түсік қауіп-қатері; ▲ жалпы және жергілікті әлсіздік ▲

9.	<i>Allium sativum</i>	<i>Allium sativum</i> L. var. <i>vulgare</i> Doll Чеснок		Иісті пияз	▲ асқынған рецидивті бронхит; ▲ астма; ▲ құртты инвазия; ▲ аскаридоз; ▲ энтеробиоз; ▲ коксарит; ▲ коксарроз ▲ Экзема; ▲ Псориаз ▲ Қан айналымының жетіспеушілігі; ▲ Миокардит; ▲ Нефрит; ▲ Іш қату; ▲ Су кету ▲ Истерия, ұйқысыздық; ▲ Климакс кезіндегі құсу
10.	<i>Alnus</i>	<i>Alnus serrulata</i> Willd. Ольха пильчатая	Самырсын	Чистотел	
11.	<i>Arosunum</i>	<i>Arosunum saipabatum</i> L. Кендырь коноплевый		Абайлаңыз, күшті әсер етеді	
12.	<i>Aquilegia</i>	<i>Aquilegia vulgaris</i> L. Водосбор обыкновенный			
13.	<i>Aralia racemosa</i>	<i>Aralia racemosa</i> L. Аралия кистеносная	Шашақты	аралия	▲ Аллергиялық ринит; ▲ Бронхиалды астма; ▲ Асқынған бронхит
14.	<i>Arnica ad usum externum</i>	<i>Arnica montana</i> L. Баранник горный	Тау арникасы		▲ Күшті сынық (соғып алу, шайқалу, сыну, инсульт, инфаркт, операция); ▲ Асқынған сынық (спортсмендердегі миокардтың гипертрофиясы, жүрек